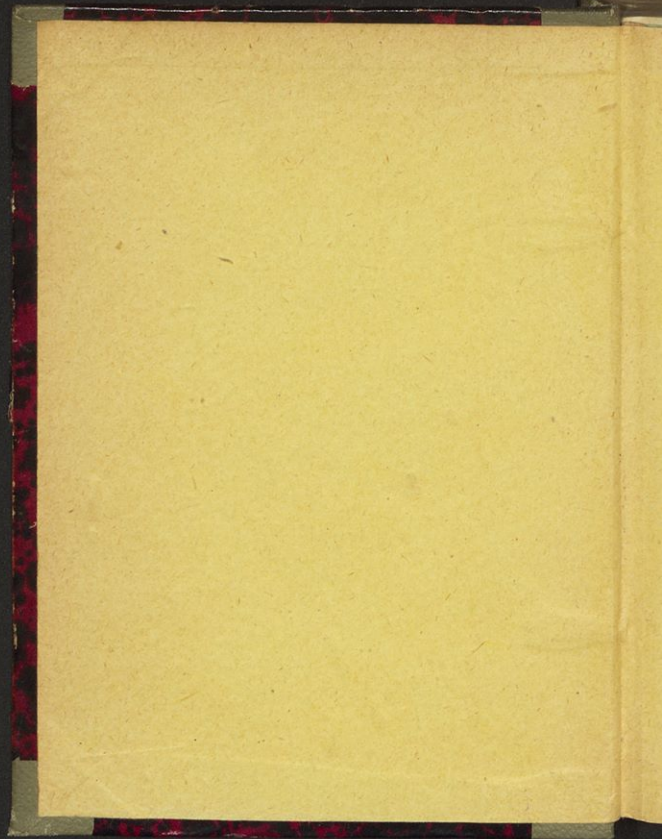

65038

56.

Listki. — V. zvezek.

Meta Holdenis.

Roman,

francoski spisal

VIKTOR CHERBULIEZ.

Poslovenil Davorin Hostnik.

V LJUBLJANI.

Tiskala in založila „Národna tiskarna“.

1873.

Meta Holdenis.

Roman,

francoski spisal

VIKTOR CHERBULIEZ.

Poslovenil Davorin Hostnik.

Prvi del.

Jean Tchouventz

V LJUBLJANI.

Tiskala in založila „Národna tiskarna“.

1873.

65038

[Handwritten signature]

Slišal sem, gospa, da vi svojim prijateljem radi neveste preskrbljujete. Pišete mi z renskih bregov, da imam veliko zmožnostij, pridobljiv značaj, in da bi bil izvrsten soprog; ob enem sporočate, da imate pripravljeno čarobno deklico, ki bi bila kakor nalašč zame, da je vrhu tega Nemka in vrla pijanistovka, kakor vi; da je čestilka slikarstva, posebno mojega, ter da združuje poetično fantazijo s kuhinjsko umetnostjo, da ima končno vse izborne lastnosti, ki bi osrečile Tonija Flamerina, vašega slugo. Popisujete mi jo plastično. Vidim jo, kako ima lepe, rumene lase, kuhinjski prtič jej je obvezan okolo pasa, v desnej roki drži kúhalnico, v levej pa lepo, ob straneh pozlačeno knjižnico, eno oko čuva kaserolo, drugo pa se solzi zaradi Egmontove in Klarine nezgode. Za vašo dobro misel sem vam jako hvaležen; toda, ali veste, da nijsem še oženjen, ali skoraj oženjen,

ali ravno toliko kakor oženjen? Kajti v tej reči je veliko stópinj. Kar pa je največ: vi mi zagotavljate, da ima vaša mlada prijateljica nebeško modre oči. Ah, gospa! nebeške oči! — To je cela povest, ki vam jo moram objaviti; vi ste molčljivi, gotovo jo ohranite za sebe.

I.

Ko sem bil izpolnil dvajseto leto, pretekla so ravno tri leta, odkar sem začel študirati slikarstvo v šoli necega mojstra, ki ga vi dobro poznate. Kar dobim list od svojega očeta, poštenega burgnjonskega sodarja, list, ki ga je, to vam rečem, pisalo dobro pero. Vsled tega lista povežem brzo svoje imetje v culico ter se silno urno napotim v Beaune. Nemiren sem bil, s svojim vedenjem nič prav zadovoljen. Strašno sem se bal stopiti očetu pred obličje, zdelo se mi je, da ne bom mogel prenesti njegovega pogleda — akopram bog vé kakih hudobnostij nijsem imel na vesti. Slikarstvo sem ljubil strastno, včasih sem po

tri tedne neprestano delal, ne da bi si bil privoščil naj manjše zabave. Pa je prišel zopet čas, da sem z enim mahom naredil tri ali štiri debele neumnosti. Kar pa dela mladostno veselje najdražje, je gizdavost. Najbolj mi je dopálo, kadar se je o meni govorilo, in kadar sem mogel galerijo iznenaditi; to me je stalo došta, denarja pa mi je bilo malo na razpolaganje. Pač nijsem bil še premislil besedij modrijanovih, ki velé, da je takov razloček med onim, ki je že srečen, in pa onim, ki ima še le postati, kakor med dvema živalima raznega plemena.

V Beaune prišedši najdem svojega očeta na potlakanem dvorišči, kjer je rad pušil pipo tabaka. Ko stopim pred njega, ogleduje dolgo mojo kričečo opravo, potem odkima trikrat z debelo burginjonsko glavo, počene na sod, ter mi reče: Toni Flamerin, edini moj sin, postavi se na solnce tukaj-le pred-me, pá poglej na tla, pa boš videl neumnega človeka na senci.

Nekatera neumnost traje dolgo, rečem

jaz še dosta srčan, a mislim, da moje ima biti kmalu konec.

V bláznici, seže urno v besedo, ter izleče tri goste oblake iz pipe, potem pa govori močnejše: Toni Flamerin, hotel si biti slikar. Poprijela se te je bila budálasta misel, da imaš zmožnosti za to; a le eno imaš, ki jo jaz poznam: da prodaješ kožo, predno imaš medveda. To je napaka tvoje pokojne matere, bog jej daj nebesa! Ona si je izmislila, da je tvoja postava prelepa, da so tvoje roke prebele da bi bil sodar, kakor jaz, tvoj pošteni oča. Naj bo! pošlje se gospodič učít v Lijón k trgovcu, ki je na debelo tržil; ob konci leta pa se izbaca skozi duri, ker je račune in pisma svojega gospodarja z deželicami porisal. Med tem umrje vse časti vredna ženska, zapustivši dečaku vse svoje osobno premoženje, kakih osem in dvajset tisoč pet sto frankov, in jaz, ne prepiraj se, pošljem ta izvrstni talent v Pariz, da bi se učil slikarstva. Toni poglej-no svojo senco, pa mi povej, če nij res norčeva senca! Toni,

zračuni, koliko ti še lahko ostane od osem in dvajset tisoč pet sto frankov, ki ti jih je zapustila pokojna mati.

Jaz se ozrem po svoji sencu, a ta nij bila norčeva, nego je izraževala potrto lice pa hudo pečenje vesti.

Toni, nadaljuje, tri leta si bil v Parizu, pa nijsi zaslužil ni enega božjaka; zapravil pa si šestnajst tisoč frankov, o centimah niti ne govorim.

Dve tisoč prvo leto, računim jaz, štiri tisoč drugo, tretje leto pa osem tisoč. To je geometrična progresija. Res, priden sem bil, e pa kaj!

Te besede izgovorivši vtaknem jezik med ustni, a nehote, in moral sem se zasmijati, kajti domislil sem se marsikateré lepe reči.

Ko vzdignem glavo, onega spomina nij bilo več. Dve veliki, okrogli očesi ste me gledali iz glave očetove.

Oče se razhudi. Menda se hočeš še norčevati iz mene, zaupije srdito ter vrže pipo po tleh, da se razleti v sto koscev.

Jaz sem takrat najbolj resen, izgovarjam se jaz, kadar se smejem. Potem se mu bližam, da bi ga objel. A on me porine od sebe. Vzlic temu se mu izpovem ter razodenem svoje porednosti tako ponižno, da sem ga ganil, za gotovo mu obljubovaje, da hočem zanaprej pošteno živeti.

Čuj dečko, začne mi potem. Povedati ti imam neko ponudbo, ako jo zavržeš, potem je proč z nama, jaz te ne pogledam več.

Jaz ga prosim, naj govori. Kmalu zvem vse. Moj strije Gedeon Flamerin se je bil preselil pred dvanajstimi leti v Ameriko. Sreča mu je bila ugodna; ustanovil je tam banko, ki mu je prinesla veliko bogastva. Ker nij bil oženjen, začel ga je dolgčas trpinčiti. Domisli si tedaj, ter piše mojemu očetu, da naj mene pošlje, rekši, kako bom srečen pri njem, da me ima že zanaprej za svojega sina, da bodem njegov drug in naslednik, — tri reči, zaradi katerih se mi je koža ježila. Terjal je tudi, naj me pošlje v Hamburg in London, da se naučim nemškega

in angleškega jezika, predno se odpeljem v Novi Jork. Najbolj pa me osupne pripis v njegovem listu; tako-le se glaseč: „Moj nečak je menda malo top, a to zlo nij hudo, treba je le, da preide mladost. Oženi ga, to je najbolje, ako se hoče mlad človek spraviti na pravi pot. Ako najde Toni v Hamburgu ali Beaune-u lepo, pošteno žensko, ki bi želela postati moja sneha, naj jo le pripelje; jaz ju sprejemem z veseljem.“

Beseda sneha me je tako vzburla, da nijsem mogel dalje strpeti. Iz mene hočejo narediti oženjenega človeka! To je pa preveč, vskliknem jezno. Ta list je zoprni, postskript grd. Vraga! kadar se daje ljudem vino, ki nij nič vredno, vsaj nij treba da bi bila še muha na dnu kupice.

Premisli, da-li se ti rači, vpije oče, čegar jeza se je bila razgrela. Strije ti ponuja srečo. Prosto ti, ali jej žrtvuješ slikarstvo ali ne. Le na nekaj te opozorujem: Ne računij več na-me. Ko sem začel, nijsem imel nič. Z velikimi skrbmi, s potnim čelom sem si

nabral štiri tisoč frankov rente. Živel bi zaprej rad v miru, trpel sem do zdaj zadosta. Kadar me pokopljejo, dobiš ostanek mojega imetja, a prej nič. Zanesti se smeš na resnico mojih besedij, tu le notri so zapisane.

To izgovorivši, potrka se na čelo, njegov obraz je govoril tako izrazno, da sem mislil, da res vidim zapisane one besede. Jutri, dostavi, podam ti račun in ostalino premoženja tvoje matere, dvanajst tisoč frankov pa nekaj črez, kajti nečem ti biti več blagajnik, tvojih soldov nečem več braniti pred toboj. Bog ti daj srečo pri njih. Kadar boš imel izbirati le med Novim Jorkom pa norišnico, takrat se udaš gotovo ter pokusiš vino svojega strijca; kupica in muha, vse ti pojde naenkrat skozi goltanec. Amen!

Ko bi bil jaz mehkega srcâ, takoj bi bil bežal nazaj v Pariz. Za drugo ne rečem nič, a da me je strije imenoval topega človeka, to mi je bilo preveč. Dobro se mi je zdelo, da umeteljnik ne more biti srednje vrste, da je slikar brez talenta norec. Veliko

sem zaupal v svoj genij, a najboljše prepričanje včasih nema nič moči. Pretehtavši to stvar mislil sem si: Bog in moj strijc Gedeon sta gotovo sporazumljena. Pa pojdimo, ako hočejo drugi, učit se nemškega jezika; slikarstva mi tako nij treba opustiti. Čez leto in dan gotovo zvem, kdo sem in koliko veljam. — Sklenil sem iti v Draždane, ne v Hamburg, kajti tukaj nij muzeja, naravna živahnost mi nij dala časa, da bi premišljaj. Zamolčaje skrivne naklepe izjavljam očetu svojo misel. Oče me sune, da bi se mi dobrohotnega skazal, s pestjo v križ, bolj nego bi se bilo nadejati. Neko jutro, kakih štirinajst dnij potem, poslovim se od njega, v srci njegov blagoslov, v mošnji pa trinajst tisoč frankov.

Osoda je sklenila, da se imam prej nemški naučiti, predno sem na Nemškem. Na potu iz Beaune-a proti Genevi pridruži se mi mož srednjih let, čegar obraz je bil še cvetoč in rudeč, postava vse časti vredna in prijazna. Imenoval se je Benedikt Hol-

denis. Govoril je prav pošteno o vsakojakih rečeh, posebno o izboljšani osode trpečih stanov, o otroških vrtih, da je treba pri ženskem spolu zgodaj razvijati moralično mišljenje in občutek ideala. Mislil sem iz početka, da je ta človekoljub kak protestantsk pop; a potem mi pové, da je trgovec, da je pred desetimi leti zapustil Elberfeld ter se ustanovil v Genevi, kjer je zdaj voditelj velike trgovske firme, ki trguje z drobnim blagom. Njegova konverzacija je bila za-me malo previsoka, vendar sem se delal, kakor bi imel okus za-njo. Neskončno me je veselilo, da me je imel, sodeč me po bellem lici in lepej zavratnici, za sina imenitne družine, ki potuje zato, da se zabavlja. Vpraša me ponižno, kje je posestvo mojega očeta. Odgovorim mu, ne da bi se lagal; a v odgovoru bila je neka narejenost, ki mu ugodne misli o meni nij skalila. Da vam povem vse; iskal sem, pa sem tudi našel priložnosti, da sem odprl svojo denarno listnico, katere polnost ga je prisilila do vskljika, ki

ki v Švici

mi je bil zelo prikupljiv; on niti mislil nij, da nosim, kakor filozof, vse svoje soboj. O mladost! kako si neumna. Končno se tako sprijateljiva, da mi pomaga iz vagona, dá svojo adresno, ter me prisili do oblube, da ga obiščem, ako ostanem nekaj dni v Genevi.

Namenil sem se vzeti takoj slovo od mesta. Ali, stori človek kedaj to, kar sam hoče? Jedva sem na potu, pa se skoraj z nosom zadenem ob nekega pravega sina imenitne družine, z imenom Harris, s čegar malovredno osobo sem se bil seznanil v Parizu. Prišel je v atelier, kadar se mu je ljubilo, a še takrat samo zdebat. Glavno opravilo mu je bilo zapravljanje rent in iskanje nekoristnih zabav. Mesto ~~Geneva~~ Geneva mu nij več dopadala. Zagledavši mene, vzdigne dolge roke proti nebu ter hvali boga, da je njegovemu dolgemu času poslal nepričakovan plen. Pregovoril me je, da sem si najel sobo v hotelu „Bergues“, kjer je on stanoval, — in letala sva od zore do mraka ob jezeru, da se je večkrat kateri izpodtaknil. Po noči sva

v enomér igrala brezkončne partije pikéja ter praznila s tovariši kozarce, katere smo si včasih tudi v glavo metali.

Neki dan jezdiva daleč na sprehod. Jaz jaham alezana, živega in iskrega. Harris, ki se je učil jahati in ki je bil s pohvalo vedno skop, hvalil me je, rekoč, da imam zmožnosti za dvornega kavalirja, da sem mislil, da me res vse gleda. Proti večeru greva v neko vaško gostilnico, da bi se okrepčala — mi-dva in najina konja. V konci kolibe, kamor sva séla, južinala je neka družina. Meni nasproti je sedela deklica kakih devetnajst let stara prvorojenka, ter je rezala pečeno kokoš. Na glavo si je bila déla trioglato ruto, da bi se zavarovala proti solnčnemu žarku, ki jej je skozi zelenje meril v oko. Gledal sem to ruto, ki mi je bila prav po okusu, a še bolj me je zanimalo obličje, ki je bilo pod njo. Harris me vpraša, zaničljivo smijaje se, kaj-li ono nelepoto tako gledam. Jaz mu odgovorim, da je on ne zna ceniti.

Ona nelepota je bila brineta, raje máj-

hena nego velika, temno-kostanjevih las, jasno-modrih očij, ki so izraževale neko milobo, pa zrno lepote na lici. Niti lepa, niti čedna nij bila, kajti nos je imela prilično velik, čeljusti skoraj štirioglate, usta jako velika, ustna zelo obilna. Zato pa je bila nekako čarobne polti, enake rudečej breskvi, lica enaka temu sadu, v kateri je tako prijetno ugrizniti, njena fizijonomija nema enake, odkritosrčnost jej je gledala z lica, iz očij pa zaljubljenost; glas jej je bil enak petju, smehljanje njeno je bilo angelsko. Hitela je rehati kuretino. Dva mājhena bratca in štiri sestre so stali v krogu okolo nje, vsak s svojim krožnikom, odpiraje usta, kakor negodni srakoperji, ki čakajo, kedaj jim bo stara prinesla črvička. Ko vse zádovoli, reče jej oče, ki je meni kazal hrbet, s sladkim glasom z germanskim naglasom: Meta, ali za-se nič ne prihraniš! Ona mu odgovori nemški, in ta odgovor mu je bil brez dvoma ljub, kajti vskliknil je: „allerliebst“! kar sem razumel, akopram nijsem bil še v Draždanih.

Mož se obrne, jaz spoznam v njem častitljivo osebo svojega potnega tovariša, gospoda Holdenisa, kateri je imel v mojih očeh to zaslugo, da je bil oče najljubeznjivejše nelepote, ki jo je nebo imelo pod svojim obokom. Jaz grem k njemu, on me sprejme z razprostrtimi rokami ter me prosi, da-li mu dovoljujem, da me predstavi svojej gospej, velikej, debelej ženski, ki je bila okrogla kakor oblica, in grda, ter brez čarobe. Izgovarjal sem se, da ga nijsem obiskal, in prej nijsem šel od njega, predno me je povabil na drugi dan k obedu.

Čemu to! pravi mi Harris, dvignivši se zopet na konja, povej mi vendar, kaj hočeš početi s temi Holdenisi?

Naslikati jim čem njihovo hčer, odgovarjam mu jaz. Nikdar mi nij bila domišljija tako živa, kakor denes.

To je prava bolezen, zavpije ter mahne s korobačem po konji. Kar je res: jaz priznavam, da ima Meta čedno roko, lepo postavo, lepa ramena, kolikor mi je videti dala

tančica njene obleke; in da boš še bolj vesel, pristavim misel, da bo njeno grlo izpolnilo vse, kar se od njega obeta; toda, odkritosrčno rečeno: vse drugo nij vredno hudiča. —

Jaz pa ti povem, prijatelj, odgovarjam mu jaz, da ti ne sodiš z očmi umeteljnikovimi, da je lepota predsodek, in da gospodičina Holdenisova vzbudi še marsikatero veliko strast.

Gospod Holdenis je stanoval v krasnej vili kakih pet minut od mesta. Kraj se je imenoval Florissant, hiša pa Mon-Nid; vi sprevidite, da sem imel poseben uzrok ne pozabiti teh imen. Gospod Holdenis me pozdravi z največjo prisrčnostjo kot dobro došlega. Poklicavši vse otroke, postavi jih po starosti in velikosti v vrsto, kakor bi videl orgle pred soboj. Pove mi potem ime vsakega, hvali njihovo ljubeznjivost, njihova vrla dela, njihove zmožnosti. Jaz sem se delal, kakor bi bil očaran, gospa Holdenisova se je smijala svojim angeleem. To so pravi otroci

svoje matere, reče soprug, pogleda ljubeznjivo svojo soprogo ter jej poljubi rudeče roke. Med tem pa hodi živahna Meta sèm ter tja, dela šopke, da okinča z njimi kamin, hojeva po jedilnici, ter pomaga hišini, ki je napravljala na mizo, a skoči zopet v huhinjo, da bi videla, kaj dela pečenka. Oče mi pove, da jej pravi „miška“, ker se njena hoja ne sliši in ker je vedno povsodi.

Obed se mi je zdel izboren; ona ga je pripravljala. Kar se mi je zdelo najbolj čudno, bilo je to, da je imel moj amfitrijon tak dober tek; bal sem se nezgode, delal sem mu krivico. Kavó smo pili v verandi, pri svitu nebesnih zvezdic. Jasmin pa timijan sta nas preskrbovala z vonjavo. Kaj deje, reče mi gospod Holdenis, ako se stanuje v slamnatej koči, namestu v palači, da je le modro nebo nad človekom, na katero se more gledati tudi iz podstrešnega okna.

To izgovorivši pokliče svoj zarod, postavi ga v krog, ter zapove, naj se zapoje vrsta svetih pesnij. Meta zaznamuje mladim

koncertantom takt, ter jim intonuje. Njen glas je bil enak slavčevemu, — čist, kakor kristal.

Potem gremo zopet v salon. Po petji pridejo nedolžne igre; ko pa ura udari deset, namigne vredni pastir svoje črede, ki ga takoj razuméje. Ko poneha smeh, odpre velikanško biblijo „in folio“, ter nagne črez njo svoje patrijarhalično čelo. Nekaj časa pre-mišlja, pa improvizuje homilijo o sledečem tekstu tajnega razodetja: „to ste dve oljki, dva svečnika, ki sta vedno v návzočnosti Gospodovej.“ Menda sem razumel, ako sem mislil, da sta svečnika gospod in gospa Holdenis. Otroci so, rekel bi, le svečnički, toda s pridnostjo postanejo svečniki.

Ko zapre biblijo, vstanem jaz, ter hočem oditi. On me prime za obe roki ter mi reče z mokrimi očmi: Tako je naše vsakdanje življenje. Našli ste Nemčijo v nenemškej deželi. Pa ne, da bi vas hotel žaliti. Nemčija je edina zemlja na svetu, ki pozna pravo družinsko življenje, intimno zedinjenje src,

poetičen občutek in vzor vseh rečij. Meni se zdi, da se ne motim, dostavi z ljubeznjivim glasom, ako rečem, da ste vi gotovo vredni, da postanete Nemeec.

Jaz ga zagotavljam, po strani Meto gledaje, da ne misli napak, da čutim nekaj v sebi, kar je podobno klicu milosti. To sem pol ure pozneje ponavljal tudi Harrisu, ki me je z besno nepotrpežljivostjo čakal med dvema steklenicama ruma, držaje v rokah kvarte. Kje si se pa kropil, vpraša me, ko me zagleda, da tako dišiš po pobožnosti. To izrekši poišče krtačo ter me snaži od glave do nog. Hotel je, naj mu obljubim, da ne pojdem več v Florissant, a se je zastonj trudil. Da bi me kaznoval, hotel me je z rumom upijaniti, a kdor misli na Meto, temu rum nij mar.

V Mon-Nidu, gospa, so prijazno ravnali z menoj. Povedal sem gospodu Holdenisu, da bi se rad naučil nemškega jezika. Z veseljem in marljivostjo me je učil vsak dan. Nekega dne mu razodenem, da bi rad naslikal nje-

govo hčer, kar mi on z veseljem dovoli. Ta reč je bila povod, da sem šel vsak dan za več ur v svetišče kreposti. Čas, ki sem ga posvečeval Ollendorfovej gramatiki, nij bil ravno naj prijetniši — ne da bi me bil gospod Holdenis slabo učil, le njegove litanije so mi bile predolge. Prevelikrat mi je ponavljal, da so Francozi frivolen narod, da je uzor njihovim pesnikom zaklenena črka, da sta Corneille in Racine mrzla govornika, pa La Fontaine-u manjka milobe, Moliere-ju živahnosti. Večkrat mi je tudi na dolgo in široko dokazoval, da se le v nemškem jeziku da izraziti globokost misli in neskončnost občutkov.

Seje, ki sem jih imel z Meto, bile so mi nasproti zelo kratke. Slika, ki sem se je bil lotil, bila je meni najprijetnejša, a naj težavnejša naloga. Večkrat sem že obupal, da jo bom častno izvršil, tako me je skrbelo izraziti, kar sem videl in čutil. Ali pa je tudi kaj težjega, nego s čopičem posneti čar brez lepote, pritrčiti na platno podobo brez

črt, ki pridobiva le z naivnim izrazom, žarečo beloto, z zaljubljenim očesom, glasnomilim smehom. Pa to še nij vse. V tej angelskeji postavi je bilo še nekaj drugega, kar bi bil rad posnel. Gospa, so angeli, in angeli. Nemški nijso podobni drugim. Njihove oči imajo posebnost, ki je pa ne slutijo, da v tajnostnem jeziku obetajo ljubeznjivosti, ki jih nemajo. Kdor je hodil po vašej deželi, vedel bode, kaj čem reči. Gotovo je nahajal čast terjajoče belobe, ki dihajo razkošje, kojega na poznajo, deviške nedolžnosti, ki morejo libertina spreobrniti k poroki in kreposti, ker zdi se mu, da tam najde, kar išče; da povem vse: hotel sem vam samo razložiti, zakaj sem obupal, da bom Meto dostojno dovršil.

Stala je pri slikanji dopadljivo, menda jej nij bilo dolgčas pri meni. Bila je zdaj resne, zdaj vesele volje. Ako je bila resnobna, izpitavala me je o Louvru in o zgodovini slikarstva. Ako je bila vesela, govorila je z menoj nemški; moral sem jej oblju-

biti, da bom desetkrat zapored ponovil vsako teško besedo. Odgovarjal sem jej nemški kolikor sem mogel, delaje napako nad napako; zaradi mojega smešnega izgovarjanja smijala se je včasih tako, da se je solzila. Dovolila mi je, da jo smem imenovati z njenim ljubeznjivim imenom „Mäuschen“; to besedo sem vpletal v vsak stavek; akopram mi je bila teška izgovarjati, bila mi je pak najkoristnejša vaja. Ob konci vsake seje recitovala mi je za plačilo „Tulskega kralja“ z jako izbranim okusom. Kadar je prišla do zadnjih verzov:

Die Augen thäten ihm sinken
Trank nie einen Tropfen mehr,

napolnile so se jej oči s solzami, in njen lahni, tresoči se glas je začel kakor umirati. Tolikrat mi je pela to krasno pesem, da sem se jo kmalu na pamet naučil, in še zdaj jo znam.

Tako sva si kratila čas; jaz sem si ga preganjal še na drug način. Vpraševal sem se, gledaje jo, ali jo ljubim kot umetelnik

ali kot ljubovnik. Zvedel sem kmalu pravo. Kinčala se je zanemarjeno-gracijozno. Neko jutro pa si priveže like, ki so jej običajno po čelu vihrale, nazaj. Jaz jo pokaram, ter rečem, da je ta mrzla poprava umetelnosti smrt. Ona se sačne smijati, ter razveže urno velikanske lase, da jej padejo kakor dež črez obličje. Tako ostane nekaj minut, podprta s komolcem ob koleno; skozi njene kostanjeve lase pa me je gledala dvojica nebeškobojnih očij. Povedal sem vam prej, kaj se čita včasih v očeh nemških deklic. Kaj so rekale njene, tega bogme ne vem, a čutil sem kmalu, da jih ne ljubim kot umetelnik, in še tisti dan sem v hôtel stopivši delal Harrisu tako čudne predloge, da mi je z grajajočim glasom rekel, da nijsem več človek. Po njegovih besedah sem bil na tem, utoniti v mleku, kar je za umetnika največja nečast.

V romantičnih možjanih začele so mi zares rasti jako čudne ideje. Prijemal sem se za glavo, da bi videl, se me li še drži.

Dan na dan, sejo na sejo zmanjševala se je studnost zakonskega stanu. Zdelo se mi je, da ima ipak postskript strijca Gedeona nekaj smisla. Mislil sem si, da je dobra žena velika pomoč in ljubljena prijetnost v življenji umetelnikovem, žena, ki z nedolžnim srcem zedinja jasen duh, okus za lepe reči in milobo, ki življenje dela cvetoče, žena, ki se joka recitovaje tulskega kralja, in ki raztresa na zemeljsko veselje cvetje rož, ki jih je natrgala v nebesih. Zraven tega mi hvali gospod Holdenis neki večer germansko navado zgodnje zaroke. Glejte mladeniča, ki gre med svet, reče z liričnim glasom. Prišel bo med veselice velikih mest, med zmote otrok našega veka. Kdo ga ubrani skušnjavam? Kateri talisman, katera amuleta ga obvaruje pregreh in oskrumbe? Sladka in sramežljiva podoba njegove rumenolase — ali kostanjevolase neveste, ki si jo je vtisnil v srce. Ona ga pričakuje; obljubil jej je, da jej prinese zvesto srce in čiste roke.

Angel čiste ljubezni čuje nad njim, ter pehà skušnjavca proč od njega.

Se-li vam izpovedujem, gospa? — A povedati vam imam, kaj sem doživel. —

Najhujše želo ljubezni je ljubosumnost. Dva tedna je bilo, da je začel v Florissant hoditi vsak dan gost slabega pomena, neki baron Grúneck, katerega bi bil jaz naj rajši videl, daleč tam v njegovem Pomorji. Bil je star dečko pri kakih šestdesetih letih, majhen, vedno je krehal, bil suh kakor trska, na glavi baroko, hrbet vpognen, noge krive, glavo pa trmasto. Meni se zdi, da je imel revmatizem v udih. Ali pa je morebiti svoje dni, ko je bil pri kavaleriji, požrl kako sabljo, katere nij mogel prebaviti. Najbolj me je vznemirjalo, da se je temu magotu še upanje dajalo. Njegovi neslani govori, mešani z dopadljivostjo in paznostjo, bili so meni kládivo ob glavo. Vedno je sédal k Meti, čudno jo gledaje v oči. Krmil jo je z madrigali, podárljal jej pomenljive bukete, kinčane s črnimi in belimi trakovi, na

katerih se je videl Potsdam in pruski kralj, ki ogleduje kavalerijo. Med tem, ko je ona molčala, govoril je on potihoma, a nemški. Ta dolga besedičenja, od katerih nijsem razumel niti trohice, grela so mi uže tako vročo kri še bolj. Neki dan, ko je bila žejna, jej gre po kupico vode. Ona jo izpije do polovice, drugo jej on vzame iz rok, ter jo zlije v enem dušku v sebe, kričaje: „To je nektar!“ — Ko bi bil jaz Meta, ne trpel bi njegove dvorljivosti, ne dal bi si, postavim, igrati s svojimi lasmi. Res je, da se je včasih tudi meni nasmijala, a ta smeh je bil tudi gospodu baronu Grünecku všeč. Z eno besedo, dobrota njenega srca bila je prevelika.

Izprevidel sem, da je najpametnejše, ako povem, kdo sem. Kot pošten človek sklenem z odkritosrčno besedo razdéli domišljije, ki jih je menda gospod Holdenis imel o meni in mojem bogatstvu; kajti do zdaj mu jih nijsem kalil, nego utrjeval sem ga v njih z zapravljanjem in strastjo do konj. Neko jutro pride k meni v hotél. Nagovori me,

kakor običajno, prijazno. Zdelo se mi je, da vidim gube na njegovem lepem visokem čelu; domislil sem si, da ga nekaj časa sèm tarejo skrbi. Nekaj mi ima povedati, mislil sem si, akopram je s konca govoril le o indiferentnih rečeh. Jaz zavijem s pota, ter začnem praviti o svojej mladosti, o svojih sanjah, o strastnem nagnjenji do slikarstva, o zadnjem razgovoru s svojim očetom sodarjem in o listu strijca Gedeona. Nekaj trenutkov stoji osupnen, kakor človek, ki se prebudi; a kmalu je v navadnem položaji. Povprašuje me v vseh točkah, ki sem jih bil omenil, zvedel bi bil rad moje najmanjše tajnosti. Dopoveduje mi, da je stan umetelnikov jako izboren, da imam sigurno veliko zmožnosti, da slika njegove hčere to svedoči, a da ipak ne smem trmoglav zavreči strijčevih ponudeb, da občutek ideala oplemenuje vsako početje, in da me banka ne bo ovirala slikati v prostih urah.

Pozneje govoriva o vsem tem, pravi dalje, zdaj dovolite, da vas malo pokaram. Smem-li?

zdi se mi, da ne mislite dosta resno o življenji, ki je pa ipak zelo resna stvar; jaz mislim, da poraba vašega denarja nij v pravem razmerji z vašim imetjem, in da previdnost, ki je mladosti tako potrebna, predalet od sebe peháte. — Preneha malo, pa zopet govori dalje: Vi bi me pozneje morda zvali dolgočasnega, indiskretnega odgojitelja. Da se to ne zgodi, dajte si naložiti preskušnjo. Ali nij nevarno mladeniču vašega značaja, da ima v listnici nad dvanajst tisoč frankov, a ne pomisli, da mu spé? Imejte dva tisoč, družih deset pa meni zaupajte. Moja trgovina, bogu bodi čast in hvala, je tako dobra, da vam plačam lahko velike obresti, deset odst, da imate zagotovljeno vsaj májhenó rento. Ali terjám preveč? Vam je-li trud prevelik? Vsaka reč ima svoj začetek, bogatstvo in modrost. Dobro bi bilo, da bi soglasili z mojim predlogom.

Tako govoreč pobožal me je tisočkrat ter me zval svoje ljubo dete. Zdelo se mi je očividno in gotovo, da bi se ne brigál

tako za-me, ako bi ne videl v meni Metinega ženina. Vesel letim v sobo ter vzamem deset biljetov. Ne bom vam skrival, da sem jih opazoval nekaj časa z nekakim strahom, tudi oni so se mi zdeli ginjeni. Dam jih gospodu Holdenisu, ki mi da takoj sprejemno potrjilo. To je dobro, mi dé, vaša vest bo zadovoljna. Verjemite mi, to je prava sreča. Jaz ne vem, je-li bila moja vest zadovoljna ali ne, nijsem se brigal, da bi jo vprašal. Cenil sem poradi te kupčije. Zamenjal sem deset tisoč frankov za dovoljenje, odpreti Meti svoje srce. Čakal sem samo še ugodne priložnosti, a dalje časa zastonj. Zoperni baron Grúneck se nij mogel spraviti s pota. Končno ga vendar revmatizem, hvala mu bodi, spravi v posteljo, kjer ga zamuja več časa, da dobim jaz priložnost, iz srca govoriti z Meto. Ta večer je imela Meta čedno, belo obleko, kateri so bili rokavi tako široki, da so se mogle videti bele roke. Bila je jako resnobna; zibala je menda v glavi kake sanje, ki so jej včasih prikazale se v temelji njenih

očij, a zopet odtavale kakor fantôm, ki ga prežene luč.

Po večerji je bila sama na vrtu. Jaz grem za njo. Sedela je na klopi. Sédem poleg nje. Noč je bila temna, slavček je peval svoje mile milodije. Mrak je bil zapustil na horizontu tavajočo svitlobo, ki je počasi ugašala; zvezdica se je prižgala za zvedico. Meta pa, ki je vedela vse, povedala mi je ime vsake, ki se je prikazala iz sence. Potem začne govoriti o drugem svetu, o večnosti; reče mi, da je raj mesto, kjer duša pije boga, kakor tukaj na zemlji cvetice roso. — Moj raj, rečem jej jaz na uho, je ta-le klop pa te-le oči. To izgovorivši opletem svojo roko okolo njenega telesa, njeno pa vzdignem, ter jo krepko poljubim. Ona se počasi oprosti, brez jeze, — ter mi da svojo roko pobožati; bila je vroča. Namah se začuje njeno ime; Meta odbeži, in videl sem se prisiljenega drugipot skleniti, kar sem začel.

Spal sem to noč izborno. Sanje sem imel sladke, vzbujenje mi je bilo še slajše. V Flo-

rissantu so me pričakovali popoludne, jaz pa grem uže dopoludne tja; tako mi je težila ustna beseda, ki je nijsem mogel izgovoriti, tako se mi je mudilo zavezati se z izjavo, ki se ne da preklicati! Ne da bi bil pozvonil, vstopim; nikogar nij bilo v salonu. Nazaj grede zagledam Meto v verandi. Obrnena je bila s hrbtom proti meni; jaz jo pokličem. Hrupen vodomet je požrl moj glas, da ga nij slišala. Postopim naprej. Sedela je pri okroglej mizi, podprta z rokami, pred polo papirja; zdela se mi je zamaknena. Stegnem vrat; na papir je bila narisala venec iz vijolic in potočnic, v sredo pa je bila zapisala z velikimi pismeni: „Gospa baronovka Grúneck.“ To je opazovala s srečnim zamišljenjem.

Gospa, ali ste uže rabili škotsko kopel? Ali veste, kaj skuša nesrečni kopanec, ki se oblije z gorko vodo, in ki čuti trenotek potem, kako se mu trkljajo po plečih prve kapljice studéne vode? Bežal sem, kakor volk. A predno zapustim salon, spolznem se

do stojala, kjer je stala dovršena slika le-te „Mäuschen“, ter zapišem na okvir: „Ljubila je zvezde pa barona Grünecka.“ Potem se ukradem od tam kot tat.

Pet dnij je preteklo, da nijsem šel v Mon-Nid. Vozil sem se s Harrisom v halupi po jezeru. Drugo jutro po vrnitvi stopi mi v sobo kakor bi trenil. Ali veš, kaka novica leta denes po mestu? mi kliče. Neki komisijonar jo je ravnokar pravil hotelskemu vratarju. Hiša krepostnega Holdenisa je vstavila plače, zapečateno mu je vse, sodnijsko preiskavanje se je pričelo. Vse časti vredni mož je igral na borzi, pa nij imel sreče pri spekulacijah. A stvar je zelo piškava, zagotavlja se, da upniki ne bodo dobili deset od sto. K sreči ti nijsi zraven. Kjer nij nič, še cesar ničesa ne terja.

Te besede zaslišavši obstanem kakor marmor; gotovo sem bil blede ko zid. Harris stopi dva koraka nazaj, ter se čudi: Kaj! Toni, moj sin, presladko burginjonsko dete, tudi tvoje ubožstvo si je ta debeli lisjak vedel

ukoristiti? — Čudovito se smijaje ter hodeč sem ter tja po sobi govori dalje: Najstarša beloba, intimno zedinjenje src, poetičen občutek rečij, višnjevo kraljestvo, jaz te molim! O krepost vseh patrijarhov, evo svoje vredne podobe!

Harris govori še več, a jaz sem uže doli na kraji stopnjic, tekoč na vse duške. Z besnim srcem računam celi pot sladke radosti, ki se dajo napraviti z dvema tisočema tolarjev, ter jezno pogledam vsakega kmeta, ki ga srečam.

Usopiha pridem v Mon-Nid, ter se splazim v kabinet gospoda Holdenisa. Bil je sam, pred njim tista velikanska biblija in — folio odprta. Mirno položi roko na sveto knjigo, ter mi kliče: Evo edino, veliko uteho!

Gospa! Kadar so Burginjoni razsrdeni, nemajo navade, da bi besede žvečili. Mogoče, odgovorim mu s sesopnenim, a grmečim glasom, da brezvestniki dobivajo v bibliji uteho. A prosim vas, kje jo dobé prevarjenci?

To govorjenje ga nij žalilo. Zadovoljno

vzdigne oči proti nebu, da bi izprosil milosti za moje bogokletje, ki je pa le njegovo hinavstvo žalilo. K meni prišedši me prime, akopram sem se branil, za obe roki. Na moje očitaje, na moje zmerjanje mi odgovarja prilizljivo, sladko, z grenko-plakajočim glasom. Zaklinja se pri vseh štirih evangelistih, da me za onih deset tisoč frankov nij hotel prevariti, nego da mu je bil le moj prid na umu. Da pa se jih je slučajno poslužil, da bi plačal stiskajočo ga terjatev. — Zdel se mi je dober razumitelj kazuistike, posebno dobro podkovan v točki: o ravnanji namena. — Potem nastavi besedno a temno pripovedovanje o svojej tako zvanjej nesreči: da so mu tajni sovragi spleli pogubo, da se je dal prevariti prekanjenemu trgovcu, — da je insolventen dolžnik dovršil njegov rujin, na kar začne milo objokovati osodo svoje svete sopruge in ubogih svojih otrok. V sosednej sobi začujem globoke vzdihljaje; menda je bil to glas Metin — baronovke Grüneckove.

Jaz potegnem iz žepa sprejemnico, ki

mi jo je bil dal gospod Holdenis, raztrgam jo v štiri dele, ter vržem kosce po tleh. Jaz nečem veličati vaše nesreče, rečem mu z grenko ironijo. Kar ste mi dolžni, naj bo častni dolg, ali, če vam je bolj prav, ne bodite mi ničesa dolžni. Vaša vest pa evangelij naj odločita.

To izgovorivši grem iz svetišča kreposti, s trdnim sklepom, da se ne vrnem več tja. Nekaj ur pozneje plačam v hotelu ter krenem proti Bâle-u. Ko se poštni voz začne premikati, prikaže se majhen možiček, ter se kljubu branitvi uradnikov zbaše v meni sosedni oddelek; včasih ima revmatizem perute. Ta možiček je bil baron Grünek. Dobro je, ne biti prijatelj, včasih se sreča v taistej misli, v taistem vagonu.

Gotovo vam je znano gospa, kako se čistijo ribe. Denejo se v čisto vodo, da izgubé okus, ki so se ga nalezle v morji. Tudi jaz sem se hotel izčistiti, a po baš uprav nasprotnem načinu. Tako se mi je zagnjusila „krepost“, da sem sklenil otresti

še to trohico, kolikor sem je še imel. Vstavi-
vim se v Badnu, kjer se mi je jako dopalo.
Tam naletim več žensk, ki so se zelo malo
pečale z zvezdami in katerim bi se gotovo
ne bilo ljubilo popisavati raja. Jaz sem jim
bil po godu, — zato pa sreči nijsem bil po
volji. Zastonj sem se trudil, pridobiti v igri
dve tisoč tolarjev nazaj; izgubil sem v njej
zadnja peresa že tako uničene peroti. Raz-
dražen, kakor še nikdar, odpotujem proti
Draždanom, kamor pridem skoro gol, tako
malo denarja imajoč, da sem bil prisiljen
prodati dragocene malenkosti in nekaj cunj,
streznen, kar se tiče malovrednega življenja,
a vedno zaklet sovrag kreposti, ne zaupajoč
očem nebeške barve in kakor kristal čistemu
glasu.

Ta neumnost mi preide kmalu; spoznal
sem, da je ves svet naša družina, da se do-
biva povsod, kar trebamo za živež. Slučajno
najdem zavetje pri najboljših ljudeh na svetu,
ki so, da se ne zlažem, kaj malo govorili
o idealu. Plačam jim naprej nekaj za živež;

drugi mesec sem bil pri kraji; izjaviti sem jim moral, da sem v denarni zadregi. Sprejmó me v prijateljstvo, dajo mi na voljo, kedaj in po koliko čem plačati, ponudijo mi jedi in novcev, da bi si napravil obleke, katere ponudbe se nijsem branil sprejeti. Več tednov sem jedel redno le vsak tretji dan, dva dni sem bil ob kruhu pa čistej vodi. To žalostno življenje pa mojemu zdravju nikakor nij škodilo; bil sem krepak in cvetoč, vesel, kadar sem se spomnil bodočnosti. Akopram sem bil čestokrat tako gladen, da nijsem mogel zaspati, žvižgal sem ipak kakor strnad spomladi. Po dnevi sem bil v muzeji; kopiral sem tam sliko Rembrandtovo, ki vam je znana: v roci ima kupico, na kolenih pa mu sedi nevesta. Domišljeval sem si, da bodem takoj tist dan prodal kopijo, kadar bo končana; — vera gore premiče.

Spominjam se teh dnij velike bede, ko sem spoznal, kaj je glad, pravi glad, kot dnij sreče, ki so prouzrokovali epoho v mojem življenji. Nesreča je dobra mati, ki po-

daje svojim otrokom suhe prsi, da se napijo zdravegá, krepilnega mleka. Delal sem radosten; o svojem poklici nijsem več dvomil. Zdelo se mi je, da sem se razodel samemu sebi, da sem našel, da imam voljo, in koliko ta premore. Idoč iz muzeja srečaval sem na ulici ljudi, ki so gotovo zajutrkovali, in zdaj zopet šli kosit; pa sem si mislil, da je nij resneje reči na svetu, nego je Rembrandt pa njegovo „čisto-temno.“ Ako se je li zdehalo mojemu želodcu po žlici, učil sem ga ponosno, da je njegov strašni glad gola šimera, kakor i obedi drugih ljudij, da strijca Gedeona nij več, akopram si ga domišljuje, in da je na tem domišljivem svetu tisto telo najsrečnejše, ki mu nij treba prebavljati.

Ta preskušnja nij tako dolgo trajala, da bi mi preseгла moči. Ko vstopim neki večer v svoje gnjezdo, najdem na mizi dva lista pa zapečaten paket. Eden teh listov bil je od pobožnega gospoda Holdenisa, Harris mu je bil dal mojo adresu. Poročal mi je v naj slovesnejšem stilu, da se je njegova pošte-

nost v obče pripoznala, akopram so brezvestni jezici napadali njegovo čast in resnično poštenost. Pisal mi je dalje, da so upniki podpisali konkordat, ter se zedinili, naj se njihove terjatve reducirajo načasno do dvajset od sto, ker se trdno nadejajo, da bode gospod Holdenis z božjo pomočjo iznova začel tržiti, in da se jim bode izplačalo vse z obrestnimi obrestmi. Potem dostavlja, da je dovolil svojej hčeri, naj se meni v prid oropa družinskih dragocenosti, ki so vredne te svote, pa rajše še več, tako da se mu mudi pokazati mi staro poštenost. Ta starinski človek in način, ki ga je imel pri izplačevanju dolgov, ki so bili od njegove poštenosti zavisni, — to mi je bilo všeč, in mislil sem, da bi ne bilo znamenje blage duše, da bi se dal izplačevati po njegovej hčeri.

Drugi list odprem, pisala ga je tresoča roka. To-le je bil njegov obseg: „Gospod, ubogi oče mi je povedal, da je vaš dolžnik. Zagotavljal me je, da je braselet, ki je v

doposlanem zaboječku, vreden svote, ki vam jo je dolžan. Pridevam tudi, ne da bi on vedel, vsa svoja žlahtna kamena, s prošnjo, da razpolagate z njimi, kakor se vam rači, samo da stvar ostane tajna. Želim vam sreče; za nas je na veke izgubljena. Meta.“

Ta list me je zopet malo sprijaznil s spominom na „Mäuschen.“ Takoj nesem dragocenosti k poštenemu zlatarju, ki mi je bil moje malenkosti dobro platil. Rekel mi je, da je braselet k večjemu 500 frankov vreden, prstan in drugo pa polovico menj. Prodam mu braselet za pomenjeno ceno, ostalo pa zavijem ter pošljem Meti nazaj z besedami: „Hvala, bilo je veliko preveč.“ Njenemu hinavskemu očetu pišem te-le vrstice: „Gospod, dal sem ceniti dragocenosti, ki ste mi jih poslali. Ničesa mi niste več dolžni. Moja lehkomišljenost vas oprošča vsega ostalega.“ To storivši plačam poštenim ljudem zastalo stanovnino, ter vprašam svojo filozofijo, ali bo mi pripustila delat iti bombanco v Belvedere. Enkrat nij še na-

vada. Okrepčavši se sprehajam po brilski terasi, ki omeja levi breg Labe. Mislim si: kdo je ta Meta, ter si hočem razložiti njen značaj. To sem premišljeval še več ur; drugi dan ne več.

Bil sem umetnik, rojen pa v Beaune-u. Slutnja me nij prevarila. Ravno tisti trenotek, ko sem, s paletto v roci, delal zadnje retuše na kopiji, vstopi v galerijo mož precej visoke postave, katerega obličje me osupne. Bil je pri kakih petdesetih, a njegovi svitli, črni, gosti lasje, kjer nij bilo ni enega sivega, so hranili to tajnost. Zunanost mu je bila veličastna, ročnost velika, obnašanje tako, kakoršno se nahaja pri bolj-ših stanovih, oko prebodljivo, ostro, obličje važno, skoraj resno, a razsvetljeval je je najzapeljivši smehljaj. Nijsem se dolgo pečal ž njim; ogledoval sem svoje platno, je primerjal z modéлом ter kramljal s svojo vestjo; le nekaj nemira nama je ostajalo. Namah zaslišim za hrbtom glas: „Če je ta kopija na prodaj, jaz jo kupim.“ Obrnem se živahno,

ta govor bil je namenjen meni, in kupec, ki ga je poslala previdnost, ki skrbi za berače, bil je ovi mož ponosne postave, ki se je znal tako lepo smehljati. Imenoval se je gospod Mauserre, in nij bil nič menj, nego francoski poslanik v Draždanah. Seznaniva se tako urno, da me povabi na drugi dan k obedu. Osem dni poznej začnem njegovo sliko, ki jo dokončam v šestih tednih; v čast izvršitvi napravi gospod Mauserre velik obed, h kateremu povabi vse diplomatične osebe. Rad bi bil jaz, da bi bil ta dan sodar iz Beaune-a videl, kako se njegovemu trapastemu sinu ljubka in priklanja, — kako ga slavi vse. Prihodnjo pomlad pošljem to imenitno sliko v salon; velikej množici nij bila po okusu, a umetniki so jo hvalili ter prorokovali, da bom še velik slikar. Kakor je gospod Holdenis dejal, vsaka reč ima svoj začetek.

Blažen bodi strijc Gedeon, ki je bil uzrok, da sem šel v Draždane nemškega jezika se učiti, in da sem tam naletel na gospoda Mau-

serre-a. Da nij ta odlični mož ena glavnih osob povesti, ki vam jo pripovedujem, govoril bi vam še več o njem, tako sem mu hvaležen. Meni se zdi, gospa, da dobra prijateljstva ne nastajajo iz podobnosti situacij in značajev, nego v nekakem soglasji v čutenji in sodbi. Midva, gospa, sva dobra prijatelja, a sva si, menim da, malo podobna. Izpraševal sem se, kako-li morem biti po gospod Mauserre-ovem okusu, in kako je mogel ta sprijateljiti se z mladim človekom, komaj malo otesanim, nevednim v vsakej reči, ki ne spada v njegov strok, ki živi in misli tja v en dan in ki mu nij mar nijene stvari. Ko ga vprašam o tej točki, reče mi, ne da bi se jaz sam hvalil, o čemer je on dobro prorokoval, da me je spoznal za prebrisano glavo. On sam je bil olikanega duha; veliko je bil popotoval, veliko ogledal, veliko čital. Skušnje in berilo, — to dvoje bilo je povod njegovej finesi in naravnej sodbi. Videla se je v njem inteligencija, ki je dobila veliko hrane, ki je pa vso prebavila.

Olikan je tist človek, ki razumeva svojo stvar dobro, poleg tega pa še o drugih stvareh nekaj vé. Gospod Mauserre se je sè svojo stvarjo čudovito mnogo pečal; imel je za-njo okus in oliko. Imel je navadno rekati, da je diplomacija umetelnost, ki obsega v sebi še štiri druge: umetelnost, podučevati se, ki terja oči in ušesa; umetelnost, učiti druge, koje prvi pogoj je ta, da se znamo postaviti v njihov položaj; umetelnost svetovati, — najkrasnejša izmed vseh; končno umetelnost posredovanja, pri katerej mora duhu pomagati značaj. Po mojej misli je bil on v vseh štirih enako izvrsten. Ministerstvo je njegove depeše jako cenilo; meni jih je čital več, zdele so se mi izvrstne, klasične. Veliko diplomatov svetuje svojej vladi iz raznih uzrokov samo to, kar je njej po godu; rajši jo prevarjajo, nego da bi jej kaj neugodnega povedali. Gospod Mauserre pa je menil, da se onečesti, ako zamolči neprijetne, a ipak vedenju koristne resnice. Izjavljal pa jih je tako prekanjeno, da se je njegov predlog

vsegdar sprejemal. V razgovoru z inostranskimi ministri je bil ponosen, a izkazoval jim je ipak zasluženost čast. Menil je, da je malovredno dejanje znamenje malega duha, katero končno umori avtoriteto; da je velika tajnost pregovoriti brez laži, ki je bila po njegovem mnenju „oslovski most.“ Nijena stvar ne krči tako duha kakor strah, da bi človek ne bil prevarjen; ta strah je bolezen mnogih politikarjev, katerim preobilnost v nezaupnosti jemlje izvrstne priložnosti. Gospod Mauserre nij imel navade, da bi lahko mišljeno veroval; a velikodušne reči je rad urno zaupal, pa se zaradi tega tudi nikdar nij kesal. Ta velikodušnost v občutkih strinjala se mu je i z načinom mišljenja. Ogledeval je vsako stvar od najboljše strani. Veroval je v poglavitne ideje in v njih možnost. Pripoznaval je slučajnost v svetovnih spremembah; vedel je, da májhene nezgode in májhene intrige ne razlagajo popolno zgodovine človeškega rodu; da je javno mnenje pravi pravcati vladar svetá; da je vse, kar se ve-

likega zgodi, zmaga ali propad ene ideje. Zaničeval je empirike, pa tudi utopiste, zapletal je obojne v svoje govore, ki so mi izčistili duh, razsvetlili mi več stvari, ter me silili, naj s čitanjem obrusim sramotno nevednost.

S časom so dobili najini razgovori bolj intimen značaj; niso se raztezali samo na politiko in slikarstvo, nego i o svojih zadevah mi je gospod Mauserre začel govoriti. Jako prijazno se mi je zdelo, da sem si pridobil zaupanje možá, kateremu je bilo zaradi situacije in premoženja moči dospeti do vsega. Nij me malo osupnilo, ko sem zapazil, da najbolj izkušeni in previdni ljudje, ki dajejo drugim najboljše svete, čestokrat sami sebi slabo svetujejo.

Gospod Mauserre je bil ũže kakih sedem ali osem let vdovec, kar ga je zelo težilo. Da-si iskan in okrožen od vseh strani, čutil se je ipak vedno nekako samotnega. Večkrat bi se bil ũže lahko oženil, a nikdar mu nij bilo srce, ki se mu je ponujalo, po

volji. Srečni so tisti čestitželniki, katerim sreča vse nadomešča, srečni tudi oni prijatelji veselja, ki jim nij mari drugo nego zabava! Kdor išče v življenji opravkov in zabav, gotovo jih najde; a gorje onemu, ki ima srce! To je stvar, ki se na svetu najmanj potrebuje. Gospod Mauserre nij bil niti prijatelj veselja, niti goli čestitželnik. Združeval je z odvažnim duhom vroče srce, kar je redkokrat zedinjeno. Da-si resen v svojej gorečnosti, imela je ipak pri njem strast večjo moč, nego previdnost, in je končala z budalostjo, ki mu je spridila karijero ter mu navlekla občno grajo. Istina je, da je naše najboljše imetje čestokrat vir največjih nezgod. Tri mesece sem ga poznal in občeval ž njim; kar zapazim neko spremembo v njegovem obnašanji: v sredi pogovora se je često utopil v molk, iz katerega se je le z največjo silo izkopal. Prisojal sem to s početka kakemu državnemu dogodjaju, ki mu morebiti nij bil po volji; on sam me je potegnil iz zmote. — Uvede me neki večer v svoj

kabinet, katerega dvojne duri zaklene s skrivnostnim obrazom; tukaj mi pové, da popolno zaupa v moje prijateljstvo, in da želi z menoj pretehtati velevažni korak, ki ga misli storiti. Hode več časa po sobi in čestokrat globoko vzdihnovši izpové se mi, da je zaljubljen v najboljšo, najčarovnejšo žensko, ki je pa v oblasti surovega sopruga, ki jo trpinči, kolikor jo more; da si je zvest, da ga ona ljubi, da pa do sedaj nij še ničesa dosegel, ker je njena duša, po njegovih besedah, ravna bila kakor trst; laž jej je uzročevala nepremagljivo grozo. Le nekaterim diskretnim osobam je tožila svoje trpljenje. Dostavil je, da jo preveč ljubi, da bi jo delil z možem; vso je hotel imeti sam, zato pa mu nij drugega kazalo, nego odvesti mu jo. Hvala bogu, reče mi, da je soprug doma iz dežele, kjer je zakonska ločitev postavno dovoljena. Ko bode videl, da sem mu jo odvéł, hitel bo veseliti se svoje svobode, in moja ljubica postane moja sopruga.

Gospod Mauserre bode srečen, rečem

jaz, a kaj počne francoski poslanik? — Ko to zasliši, povesi glavo ter jo drži nekaj časa v rokah. Da, istina je, povzame, odpovedati se moram nekaj časa karijeri, ki mi je zelo po volji. Prosil bom za nedoločen odpust. Uzrokov mi ne manjka; navesti čem stanje svojega zdravja. Saj je tudi res, da sem bil preteklo leto bolan; zdravniki so rekli, da mi podnebje v Nemčiji ne ustreza, da se mi utegne bolezen povrniti, ako ostanem v Draždanih. Zakaj bi si pa tudi človek ne privoščil vsake reči, ki se mu rači? Življenje je uže tako ustvarjeno, da moramo voliti. Sreča se ne podarja, kupiti se mora.

Potem mi začne gospod Mauserre z naj bolj ognjenimi besedami slaviti krasoto, prijaznost ter dušne in srčne lastnosti boginje, kojej je hotel žrtvovati sedanost in bodočnost. Imenoval mi je nij; toda iz popisa, ki mi ga je o njej dajal, spoznal sem lahko, da je ta kreolina francoskega rodú, gospa N...., soproga nekega diplomata, ki jo je, sit njenih čarov, žrtvoval nevrednim zvezam,

ter se družil z malovrednimi stvarmi. Srečal sem pri gledišči to krasno žrtev, ki jo je ves draždanski svet pomilovaje ogledoval. Gospod Mauserre me jej predstavi. — Zdelo se mi je, da je malo bahal z njenim duhom, ki je bil le srednjih zmožnostij. Kar pa se tiče njene lepote, bilo bi res nemogoče jej najti enake; bila je čudovito krasna, nonšalato-gracijozna; pa saj je tudi očarala polnomočnega poslanika pri petdesetih letih, čegar srce pa nij bilo staro nad dvajset.

Ta večer, gospa, sem govoril kakor kateri sedmih grških modrijanov, kako lahko se človek zmodri na račun drugih! Dokazoval sem gospodu Mauserre-u, da misli storiti budalost; da budalosti prinašajo za soboj dolgotrajne bolesi in žgeče kesanje; da strast traje le nekaj časa; da se bode, ako se mu ohladi njegova, zavzel, kako jej je toliko žrtvoval; da mu bode vsled njegovega značaja nedelavno in breznameno življenje s časom neprenesljivo; da ga bodo obsojale v nemar puščene zmožnosti; da puščavniki,

sanjarji in poetje mogó najti srečo v nepravilnej situvaciji, a da se morajo za delovanje rojeni ljudje udati pravilom družbe, kakor mora igralec paziti na pravila igre, ako neče, da se inace ne izključi iz nje. Čutili se boste srečnega eno leto, k večjemu dve leti; a tretje leto boste izprevideli, da je vaša sreča na noge vam privezana teža, in da vas vaša lojalnost sili, riniti to težo do proklinjanega konca.

Na tem mestu mi seže v govor, zagotavlja me, da se ne misli za zmirom posloviti od opravil, da jaz sodim, kakor bi se on hotel za zmirom okleniti nepravilne situvacije; da se, nasproti temu, on trudi ^{uredi} regularizirati jo, in da se bode mislilo le na njegove pretekle in bodoče zasluge, ter se pozabil neumni korak, da bode le oženjen.

A kdo vam je porok, govorim jaz, da se zgodi vse tako, kakor si vi obetate, in da bodo okolnosti in svet take prijaznosti vašim nameram, kakor mislite? Soprogi, to so strašni ljudje. Ste-li gotovi, da vam bode

ta storil veselje terjati razvezo zakona? Lehko se zgodi, da bi bil nasprotne volje, in da bi višje cenil sladkost dolgo gojene osvete, nego svobodo.

Te ugovore mi gospod Mauserre po vrsti ometa, a ipak mu včasih uide kak izdihljaj; — akopram sem bil zelo silen, ustavil mi je govorjenje, razlagaje, da so strasti zrele starosti med vsemi naj hujše in najkrutejše; da nêma moči protistavljati se svojej strasti in da je davi pisal ministru, naj mu izvoli naslednika. Taki so vsi, ki beračijo za svet. Dobro vedó, kaj bodo storili, a ipak ne popusté svoje strasti, drugega vam ne ostaje, nego priznavati jim, da imajo prav.

Gospod Mauserre se je tako trdo držal svojega naklepa, da so vsi trudi, spraviti ga na prejšnji pot, razbili se ob zmoteno voljo. Ministerstvo se je živahno branilo proti resoluciji, koje motivov niti vedelo nij; verjelo je, da je bilo zdravje uzrok prošnji, rotilo je pa ipak prosilca, naj malo potrpi, zago-

tovljaje mu, da se mu poda lahko dobro mesto v kakej stolici na jugu, ako draždan-sko podnebje ne ugaja njegovemu zdravju. Jaz začnem zopet poskušati svojo moč; a zastonj. —

No vse je imelo izpodleteti zaradi upora gospe N . . . , katero je zadrževala dolžnost, mučila jo vest. A ne da bi mislili, gospa, da se je delikatna in pohlevna duša za ne-vredno štela žrtve, ki jej je bila posvečena. A končno se ipak uda obupnim prošnjam, ki niso poslušale pravice. — Ako se ti žen-ska, ki te ljubi, ustavlja, žugaj jej, da si boš razsul možjane; pa se moraš tudi zmo-žnega skazati, spolniti to obljubo. To je naj-boljše sredstvo proti upornim ženskam.

Gospod Mauserre mi pove nekega dne žarečih lic, da se je njegova demisija potr-dila, in da on ve vse, kaj mu je storiti. Teden potem odide v gaštinske toplice, kamor gre gospa N . . . za njim; dva meseca po-zneje dobim list iz Sorrenta, ki mi objavlja, da je v Neapolu ta najsrečnejša dvojica.

Ta list me je tudi povabil v Florenco, da bi tam izdelal sliko najbolj čestivredne, pa tudi najbolj češčene ženske. — Lehko si mislite, da je ona stvar naredila v Draždanih velik hrup; zametavali so jo naravnost, nekateri poradi morale, drugi poradi ljubosumnosti.

Budalosti modrih ljudij so neumnežem najboljša učilnica. Razgovori z gospodom Mauserrom so odprli mojemu duhu razgled v več stvari, njegova nepremišljenost mi je bila povod najzdravejših preudarkov. Izprevidel sem, da se v življenji včasi umetelnik bolje vé obnašati, nego diplomat. Dozdaj sem bil v oblasti domišljij; namah pa jim pokaže moja volja zapovedujoč obraz, ter jim poglavariski govori: Tak-le je bil Ludovik XIV., ko je ostrožen, z bičem v roci, parlament silil v ograjo pameti. Koncem zime zapustim Draždane, obljubovaje si, da se vrnem še kedaj. To je mesto, koje ljubim, in kjer sem pustil dosta dobrih prijateljev. Takoj po vrnitvi v Pariz pišem strijcu Gedeonu, naj si

išče družega sina in dediča; potem se podam proti Italiji, da se nekaj časa pomudim v Beaune-u, kjer ostanem dva dni pri očetu. Ravnal je z menoj po otročje, a ko vidi, kako imam nabito listnico, zrastejo mu oči, in ne more se zdržati, da bi me ne opomnil na točnost svoje vesti. Očetje godrnjači so res modra naprava; človeku, ki je vedno doma jedel bel kruh, boče se kruh tujčev vedno grenek zdel.

Gospod Mauserre je dobro zadel, da se je ustanovil v Florenci. Za sanjarje je to najbolj tolerantno mesto na svetu, najbolj gostoljubno nepostavnim situvacijam, — tukaj istinito vladati še prijetnost in miloba Dekameranova. Našel sem popotna goloba ravno v veselji medenih tednov. No proročeval sem bolje, nego sem mislil. — Soprug se nij zmenil za nijeno stvar, prilizovanje, žuganje, obljube, — vse je bilo zastonj. Ta trmoglavji Menelavs je sklenil trdno, da ne bo terjal zakonske ločitve; a tudi se nij zmenil, da bi nazaj dobil soprugo; dosta

mu je bilo, da jo je oviral poročiti se s Parisom. — Kakor se mu zdi, reče gospod Mauserre, da bi bila srečna — tega sigurno ne more braniti. — Sliko gospe N . . ., koju z vašim privoljenjem zanaprej čem zvati gospo Mauserre-ovo, začel sem urno delati, pa jo tudi, ne da bi se bahal, srečno dovršil. Imela je v Salonu neprenehljiv vspeh: rekomandacijo, bogatstvo, imé — vse to sem dolžan njej; a priznati moram, da je imela divna lepota vzgledova večjo zaslugo pri tem vspehu, nego zmožnost umetelnikova.

Da bi bolje zadel lepoto tega vzgleda, sprijateljim se ž njim. Povedal sem vam uže, da je bila olika gospé Mauserre-ove zelo plitva; ta gospa je bila menda njiva, ki ako-pram menda obdelovana, nij bila izdatno rodovitna. Pisava jej je bila prav bizarna; čitala pa nij družega, nego „la bibliothèque bleue“, pa „posnemanje Jezusa Kristusa“, knjige, ki so jej bile vedno nove, naj jih je še tolikrat brala. Ta izpoved jej bode pri vas, gospá, delala morebiti krivico, ker imate

veliko znanost in ste dokaj čitali, ter vam ženske, ki ne čitajo, niso po okusu. A zagotavljam vas, da je imela dosta duhá, ako-pram se jej to nij videlo. Bila je iznajdljiva; z milobo in živahnostjo svojih sočutij prodirala je v tajna hrepenenja vseh, ki so bili okolo nje. Meni se zdi, da take vrste dúh ženski zadostuje, osobito, če je zraven tega še lepa, kakor solnce. Odkritosrčnost jej je bila čudovita; njena duša, prosta kakor vrba, nij poznala hlinjenja. Izdavala se je za tó, kar je bila, a hvalila se zaradi tega nij, kajti mislila je, da je ves svet tak, kakor ona. Včasi se je dala še celó prevariti; a saj sem slišal, da se take ženske ne smejo ljubiti, ki se ne dajo nikdar prevariti.

Edina njena napaka je bila tista kreolinska lenoba; pri njej se je nahajala v prav velikej množici. Gotovo boste vzdihnili, ako vam povem, da jej je stalo truda, vstati pred póludnem, in da jej je razen pletkanja vsako ročno ali duševno delo zbegalo potrpežljivost. Najmanjši sprehod jej je bil uže

teško delo. A graje vredni so le dolgočasni lenuhi; gospa Mauserre-ova pa se nij nikdar dolgočasila; sedela je čestokrat po celi dve uri kakor klopčič v kotu kakega divana, s hladilnikom v rôci, govore li ne, to jej je bilo bilo vse eno — zaljubljena je bila pa kar do cela v svojo nemarnost, ki jej je pripuščala, da se je smela pečati s svojimi mislimi. Saj je bila srečna, da je živela, in da je imela supruga, ki jo je nad vse ljubil. —

Neki dan je plavalo peresce, ki je grlici ušlo iz peroti, sem ter tje po zraku, podeno od pomladanskih sapic. Neka féja je imela prečudno domišljijo, narediti iz tega peresa žensko; ta ženska je bila gospa Mauserre-ova. Ohranila je mehkoto in milobo onega peresa ter se dala metati sem ter tje od življenja, kakor prej od sapic. Dostaviti imam, da je včasi njena izborna dobrost trijumfirala nad lenobo; ako je hotela služiti ali pomagati, imela je neznanske moči; niti besedij, niti korakov jej nij bilo mari. Za nesrečneže je delala do utrujenosti. Videl sem jo v Flo-

renci dvakrat en dan sopeti v podstrešno sobo tako zvanega slepca, ki je bil nad vse hudoben; znal si je pridobiti njeno blagoklonjenost, akoprām sem jej jaz dokazoval, da bolje vidi, nego ona. Videla se je v teh strastnih napadih ljubavi do bližnjega neka potreba; videlo se je, kakor da bi hotela reči tistim osobam, ki jim je pomagala: Vi mi niste dolžni biti hvaležni; ne veste-li, da sem i jaz velike milosti potrebna? Nadejam se, da sem vse to v sliki nekoliko zadel.

Gospod in gospa Mauserre sta hotela, da bi ostal pri njima, a nij mi bilo moči. Zavezal sem se, da ju bom vsako leto enkrat obiskal; pa sem tudi izpolnil to obljubo. Našel sem ju drugo spomlad veselo-zavzeto zaradi rojstva ljubeznjive hčerke, ki je obetala, da bo tako lepa, kakor mati. A ipak je bila radost gospoda Mauserre-a mešana z nekako melanholijo; kruta mu je bila misel, da mu postava zabranuje pripoznati kot svoje to dete. — Koncem taistega leta napadejo gospó Mauserre-ovo črne koze, bolezen, ki

jej je žugala s smrtjo. Soprug je bil v smrt-
nih skrbéh. Videl sem jo, ko je okrevala.
Bolezen jej je bila milostna; pustila jo je
še vedno biti najlepša ženska cele Evrope.
Ipak je njeno obličje, poprej podobno lilijam
in vrtnicam, izgubilo neprimerljivi svit, to
edino cvetko lepote, ki je bila v stanu opravi-
čiti vsako budalost, ki jo je vdihnila. Ne
vem, kaj je gospod Mauserre o tem mislil;
hotel mi je vsakako čitati v dnu molčljivih očij.

Leto potem zapustim Florenco menj za-
dovoljen; bal sem se, da bi se gospod Mau-
serre, čegar čud se je bila stemnila, ne za-
čel kesati zaradi kupa, ki ga je naredil z
osodo. Velikanske reči so se začele priprav-
ljati po celej Evropi; zanimale so ga živahno,
njegova bistrovidnost je videla vse njihove
nasledke. Grajal je politiko francoske vlade,
češ, da jo njeni uradniki slabo opozorujejo,
in da jej še slabše svetujejo. To je bil edini
predmet vseh njegovih pogovorov; vselej se
je usopel, kadar je o tem govoril, končno pa
je vsklikal z bridkim glasom: Pa saj poza-

bljam, da nemam več besede pri tej reči, pozabljam, da nisem nič. Jaz sem ga primerjal s pridnim vojaškim konjem, kateri se prenašlo odvede z bojišča ter upreže v navadne ojnice; ko zasliši grom topov, se trga od nevrednega voza — a zastonj. —

Gospa Mauserre-ova je dobro vedela, kaj se godi v njem; delala se je v njegovi navzočnosti ipak vedno veselo. Prihodnje leto se mi je zdelo, da se je sprijaznil z osodo. Da bi si kesanje malo utešil, počne pisati politično zgodovino Florence; cele dni je preiskaval arhive; to delo ga je zopet zresnilo. Ne upal bi se vas zagotavlјati, je-li bil še zaljubljen v svojo soprogo ali ne; a čutil se je z neločljivo vezjó năvezanega na mater svojega deteta. Kar se tiče nje, bila mu je posvetila globoko udanost, mešano z občudovanjem in absolutnim zaupanjem, ki bi imela le z njo vred umreti. Z eno besedo, nikdar nijsta bila še dva človeka bolj zaročena, kakor ta dva, ki nijsta bila; — s tem pa nikakor nečem reči, da župani in njihova vez

nijso koristni. Sploh se sme reči, da so vedeli kaj delajo, tisti, ki so iznašli poroko. —

Nekaj mesecev pozneje se snidemo na Španjskem, kjer sem sklenil študirati boga slikarstva, Velasqueza, naj popolnejšega vseh slikarjev, ki so kedaj živeli. Delal sem v Madridu obris sliki, o kateri se je dosta govorilo in ki je predstavljala zadnjega mavriškega kralja Boabdila, poslavljaljočega se od Granade. Predno smo se razstali, odkrije mi gospod Mauserre svoje hrepenenje po Franciji, in da bi se rad ustanovil na nekem posestvu v Bugey-u, blizu Crémien-a; ta čudovita domena zvala se je Chärmilles. Samo nekaj ga je na tem oviralo. Imel je iz prvega zakona hčer, ki je bila uže sedem let omožena z grofom d' Arci, čegar grad je bil kakih pet kilometrov oddaljen od Chärmilles-a. Moj zet je vse česti vreden človek, reče mi, a malo trdovraten; mojej nepremišljenosti, kakor jo je zval, ne more odpustiti. Dolgo časa je silil mojo hčer, naj čisto pozabi ná-me; da jej je potem dovolil dopisa-

vati mi, zgodilo se je to le s pogodbo, da gospé Mauserre-ove ne bode nikdar omenila, nego se delala, kakor bi ne vedela zá-njo. Trdo mi bo stalo stanovati v njenem sosedstvu, a ne smeti videti jo; še trje bode to za mojo soprogo; samotá se še sprejme, toda osamljenje ne. Ako se vam posreči očlovečiti divjost mojega zeta ter ga sprijateljiti z menoj, spolnite s tem naj dražjo željo gospé Mauserre-ove, in hvaležen vam bom neizrekljivo.

Obložen s tem delikatnim poslom odidem. V gospé d' Arci sem našel častivredno osobo, pri kateri sem se nadejal vspeha. Bila je podobna svojemu očetu, kadar je bil miren. Gospod Mauserre je bil moder človek, sè živo domišljijo. Podelil je svojej hčeri modróst, prihranivši romane in nepremišljenosti za-se. Hočem vam reči, da nij imela niti briljantnih, niti nevarnih stranij njegovega duhá. Hladna čud, priprosta pamet, izvrstno srce, pa hladna domišljija — evo gospó d' Arci. Akopram razumna, dala se je ipak

čestokrat osupniti, saj je v življenji dosta stvari, ki se ne dadó razumeti. Življenje polno dogodeb bilo jej je uganka. Rekala je: — Je-li moči? Kako so to storili? Kaj so mislili? So-li glavo izgubili? — Obnašanje očeto je bilo brezdno, v katero se nij dalo pogledati. Ljubila pa je vedno tega čudnega očeta. Ko se je bila omožila, podarila je gospodu d' Arci svojo voljo, ter se dala vladati po njegovih svetih, ki jih je poštovala kakor povelja. Pošlje me k njemu.

Gospod d' Arci me od konca slabo sprejme. Bil je satiričen, zvitega duha, temnega obraza, glas mu je bil osoren, čud godrnjajoča; nijenemu nij prizanesel; zraven tega je imel navado, da je klical stvari po imenu; sicer pa najboljši človek, ki je mrmraje delal dobro. Začel mi je dokazovati, da je njegov tast pravi zaletel, in da ne pričakuje, da bi ga njegova supruga še kedaj videla, ker bi jej očitvidno tako svetoval, kakor je sebi. Jaz mu odgovarjam, da premalo pozna gospoda Mauserre-a, da človek zaradi

ene budalosti nij še norec, in več takih reči. Končno ga tako dobro vjamem, govorim mu tako goreče o gospé Mauserr-ovej, da ga ukrotim. Obljubi mi, da obišče gospoda Mauserre-a takoj o njegovem prihodu v Charmilles, in da se potlej odloči. — Jaz nijsem zahteval več, kajti bil sem si v svesti, da se sprijaznita gospa Mauserre-ova in gospod d'Arci pri prvem sestanku, in da se bosti čislali te dve pošteni duši. Hitel sem, da bi objavil vspeh svojega pota gospodu Mauserre-u; gospa Mauserre-ova se mi nij mogla dosta zahvaliti.

Od tod tečem v Beaune, kamor me je pozval za smrt bolni oče. Trpel je hudo bolezen, ki je delala takoj grozovite korake. Nič več nij po otročje ravnal z menoj. Toni, mi reče objemaje me, ne vprašam več, imaš-li zmožnosti ali ne; več me te reči ne zanimajo; a prosim te, razloži mi nekoliko svoj položaj. — Moja izpoved mu je bila po volji; obstal mi je, da sem ga iznenadil, on je bil zadovoljen z menoj, a jaz nijsem bil ž njim,

kajti moči so ga zapuščale očividno. Kmalu je obležal, neprenosljivo tlačenje mu nij dalo pokoja. Štirinajst dnij se mu nijsem oddalil od zglavja. Nič več nij godrnjal, bil je krotek, in ker je bil vedno pri pameti, stisne mi moji roki v svoje, priporoča mi to pa ono, modrost pa najbolj. Ponavlja mi, da nam je veselje največji sovrag, da je najpotrebnejše zapovedati samemu sebi, da je lahko pridobiti, a težko obvarovati in da je disciplina volje tajnost trajajočih dobitkov in dolgega blagostanja. Neko noč, ko je govoril ravno o tej točki, zapoje sosedov petelin. — Toni, mi reče oče, vedno sem ljubil petelinje petje. On naznanja dan ter preganja nočne prikazni. Njegovo petje je podobno klicu na boj; opominja nas, da se imamo celo za življenje boriti zoper sebe same. Toni, kadar boš čul petelina peti, spomni se, da je to edina muzika, ki jo je ljubil tvoj oče. — Noč potem zaslišiva o taistej uri močno petelinovo petje. Ubogi oče poskuša vzdigniti glavo, pomigne mi s prstom, — zasmijal bi

se rad, pa — izdihne. Gospa, nikdar še nij petelin pel, da bi me ne spomnil umirajočega očeta in njegovih zadnjih svetov, vidite dakle, da so mi bili po volji.

Cena kake reči se izpoznava stoprv po izgubi. Globoka žalost me je trla nekaj dnij. — Opravki, ki mi nijso bili še nikdar tako zoprni, terjali so me v Paris, kjer sem imel več slik v obrisu. Delal sem celo zimo s tako nevoljo, da me je nehala potrpežljivost. Tekom aprila meseca mi piše gospod Mauserre, da je videl hčer in zeta. „Sprava je tako popolna, da je prepustil gospod d' Arci popravo svojega gradu zidarjem samim, ter se dal pregovoriti, da bo ostal celo leto sè svojo soprogo v Charmilles-u. Samo še Vas manjka k tej radosti, pridite, prej ko morete. Delali boste tukaj sliko Boabdilovo in gospé d' Arci“.

Jaz sprejmem povabilo; a iti se name-nim, da bi se malo sprehodil, skozi Köln, o bregovih Rena, in skozi Švico; to je bogme ovit pot, a ipak srečen, kajti v Bonnu me

je doletela čast, da sem bil Vam predstavljen, gospá, in da sem cel dan preživel z Vami na čarovnej terasi, kjer boste to-le čitali. To je dan v mojem življenji, ki si gá zapómnim. V Moguncu najdem list od gospoda Mauserre-a; pisal mi je, da me hoče zaradi ovinka na potu kazniti s tem, da mi naroči nekaj za Genevo. Njegova ljuba hčerka Lulu (imenovala se je Lucija, kakor mati), ki je bila v petem letu, postajala je dan na dan samovoljneja. Jako jej je trebalo guvernante, od koje pa je oče zahteval, naj bo zelo poštena, zelo podučena, zelo razumna, zdaj vesela, zdaj resna, — prava popolnost.

Mislil je, da se ta čudež laglje najde v v protestantovski deželi; in v ta namen se je bil obrnil do nekega genevskega pastorja, s katerim se je bil v Rimu seznanil. Čudil se je, da mu nij odgovoril; naročil mi je tedaj, naj izvém uzrok njegovega molka. — Srce mi nij bilo več nemirno, ko sem šel po Genevi; komaj da sem še vedel, da je káka Meta na svetu: šest let, gospá, to

spremeni človeka. V kazni za svojo pozabljivost srečam nekaj korakov od kolodvora slučajno gospoda Holdenisa. Potlačeni klobuk in trdo na život nabita obleka bila sta svedoka njegovega uboštva. Obraz mu je bil klavrn kakor ga ima vsak nesrečen igravec; delal se je, kakor bi me ne poznal. Znebim se naročene mi stvari. Pastor, kojemu se je dvakrat pisalo, in ki nij niti enkrat odgovoril, pravi mi zmešanim glasom, da, akopram je želel ustreči ljubeznjivim ljudem, ki jih čisla, in akopram je bila svôta obljubljene plače velika, vendar nij mogel dobiti nikogar, ki bi ga poslal gospodu Mauserre-u. Pogledavši me s kotom očesa, reče mi, da sem brezdvomno uganil uzrok, zakaj ne.

Vi poznate gospoda in gospo Mauserre, rečem mu jaz. Ste-li naleteli na vašej pastorskeje karijeri na tako pošteno dvojico?

— Baš to je težava, reče mi nekaj resno nekaj smehljaje se. Vest bi mi bila nemirna, ako bi poslal pošteno deklico k ljudem, ki se zvesteje ljubijo, nego ko bi bili zaročeni.

Povem vam, da so kreposti, ki so mladini nevaren vzgled. Zagotavlja pa mi ipak, da ako se najde kaka dobra priložnost, ne bode je pustil; a videl sem dobro, da je ne bode iskal. Zapustim ga, a koga srečam na potu od njega? Najbolj dolgočasnega vseh Harrisov, ki še nij našel kraja, kjer bi se zabaval; odlášaje odhod vedno na drugi dan, nij se mogel ločiti od hôtela „les Bergues“. Zdehajoč me objema, in čestitajočemu mi se mu zdeha. Pravi mi, da bode njegova dolgočasnost na zdravje moje mlade sláve pila dve butelji šampanjca. Vstopiva v hotel. Zahvaljevaje se mu za toaste, dopovedujem mu, od kod prihajam, kam idem, in da iščem guvernante.

Kaka je plača? vpraša me.

— Štiri tisoč frankov, ki se bodo plačevali v štirih obrokih, z nádejo na povišanje. Imaš-li veselje predstaviti se?

— Ne, mi reče flegmatično, a valjda bi ti lahko predložil kako osobo.

Jaz mu odgovarjam, da sem prepričan,

da je razumen v vsakej stvari, osobito pa pri izboru učiteljice; potem začneva govoriti o drugih stvareh. Ko jemljem slovó od njega, reče mi: O „miški“ me pa nijsi še nič vprašal, pa imaš prav. Uboga deklica je zbolela od tuge, da si jo tako izdajsko zapustil. Morebiti je celo umrla zaradi neprebavljive poezije, ali pa, ker je prevečkrat recitovala „Tulskega kralja“, ali pa da je popila kupico strupa. Kdo vé, od česa ženske mrjó? —

— Ali se na pol ali čisto šališ? vprašam ga malo ginjen.

— Jaz sem naj ménj šaljiv človek, odgovori on. Kar se tiče starega lisjaka, nosi pomeščeno obleko, da bi pri upnikih milost vzbujal, a trdi se, da nekaj časa sèm mnogoteri tolar spusti v mošnjček.

To izgovorivši zazeva ter odide.

Tretji dan potem pridem v Charmilles, kjer najdem vesele obraze in zadovoljne ljudi. Gospod d' Arci nij več mrmral; bil je očaran od olikanega duha svojega tasta, kojega

je dozdalj jedva poznal, ter si vsega drugačnega mislil. — Vi ste kralj prijateljev, reče mi gospá Mauserre-ova pri prvem tête-à-tête-u. Nijsem si mogla odpustiti, da sem zanetila razpor med svojim soprugom in njegovimi otroci. Vi ste mojej vesti dali mir nazaj. —

Da bi se mi izkazala hvaležno, dá mi najlepšo sobo svojega prekrasnega gradú; razgled iz nje je bil diven. Gospod Mauserre je dal popraviti star, na pol razdejan stolp, ki je bil na konci vrta, in prvo nadstropje pretvoriti v atelier, okinčan s pano-plijami, in z lepimi ovesami starinskih rakev. Godilo se mi je v Charmilles-u, kakor petelinu v kozolci.

Toda imeli smo med soboj kalilca radosti. Lulu, s ponosnimi, kakor orglje črnimi očmi, bila je včasih kakor zdivjan konj, pravi vražec. Kadar so jo prijele njene sitnosti, postala je ošabna, jezna, kruta, da bi vam zagnala v glavo, kar bi dobila v roke. Odgojala se je nedostojno. Gospa Mauserre jo je dostá karala, jej žugala, a dosegla ni-

česa. Rekla jej je: Lulu, ako ubiješ še eno okno bodeš klečala. Lulu ubije še tri okna, a klečati jej nij treba. Ako so jo hoteli kazniti, jemaje jej igrače, nāpala jo je zopet besnost, za katero je pala v omotico, da je bila mati vsa obupna. Gospá d' Arci bila je preveč olikana, da bi harmonirala s tako slabostjo; a ravno ta olika jej je zapovedovala, naj molči, ter se ne meša v zadeve drugih. Gospá, ako bodem imel kedaj kaj otrok, ne bodem jim vedno sè šibo žugal; a kadar jo bodo zaslužili, bog jim jo blagoslovi, ne bodem je hranil. Obetati, pa ne mahniti, — to ne velja nič.

Gospod Mauserre je videl, kako je Lulu potrebna odgoje. Zato se zelo ustraši, ko mu to vest prinesem iz Geneve. Hotel je uže sam iti v Pariz iskat guvernante; a jaz dobim od Harrisa ta-le list:

„Drági moj! veseli me, da imaš toliko zaupanje v mene. Vzburil sem se pri igri, pa mislim, da sem našel srako na gnjezdu. To je čarovna, zelo zmožna osoba, ki jo

moreš z lahko vestjô priporočiti. Ker si mi dal polnomočje, sklenil sem kup za gospoda Mauserre-a. Moja pokrovljenka odide jutri s popoldanšnjim vlakom; prosi svoje prijatelje, naj jej pošljejo voz do Ambérieu-a naproti, kjer dojde ob šestih zvečer. Ne zahvaljуй se mi. Saj veš, da Ti vse rad storim.

Tvoj stari Harris“.

Ta nepričakovani list me spravi v veliko zadrego. Amerikancu, ki se dolgočasi, je res vse mogoče; bal sem se, da je nasiljena učiteljica kaka zapeljana deklica, ali pa valjda on sam, ki je rad žrtvoval brke, da bi le koga prekanil. Žal mi je bilo, da ga nijsem podučil o pravem položaji gospé Mauserre-ove; tresel sem se, da bi se ne videla v njegovem šaljenji razžaljiva nakana. K nesreči mi je njegov list došel proti poldnevu, neznanka pa bi imela nastopiti pot dve uri pozneje; nemogoče si je bilo dakle pomagati. Sklenil sem, da povém vse gospodu Mauserre-u. Smijal se mi je.

Prosto vašemu prijatelju, mi pravi, za-

bavati se na naše stroške. Ako nam pošlje kako vetrnico, vedeli jo bomo sprejeti. A če je poštena osoba, hiti govoriti gospa Mauserre-ova, glejmo, da jo sprejmemo priznatno, in da je ne žalimo z impertinentnimi vprašanji in pogledi.

Ah, moja ljuba, si li ti uže žalila koga? povzame on. Tebi bi se zdel zlodej dober, ko bi le toliko pameten bil, da bi te obiskal s predrtimi komolci. Toliko ti povém, naj bo vetrnica ali ne, ti jo objameš, predno jo povprašaš za imé. Jaz verujem nagonu otrok: Lulu nam pové, s kom imamo opraviti; po njenem mnenji čem ravnati svoje.

Mi nehamo besediti o tajnej neznanki, in gospod d' Arci, ki je imel lahek svinčnik, naredi karikaturó, ki predstavlja prihod ugnane guvernante v Charmilles. Voz je odšel ob treh proti Ambérieu-u. Zvečer se snidemo v dvorani pričakovaje njegove vrnitve. Hud veter je bil, nevihta se je oznanjala, in v taistem času se začne od daleč bobnenje groma, na tlaku v dvorišči pa dohod kónj.

Duri se odpró. Neznanka se prikaže, zavita v velik, rujav plašč, ki jej je padal po petah. Ovratnik jej je bil vzdignjen, da je skrival skora ves obraz. Prestopi prag z nesmelim korakom; kapuco vrže ráz se. Iz nje se prikaže, v moje največje zavzetje obličje, ki mi je bilo znano, dve očesi, ki ste me stali malo da ne dva tisoč tolarjev.

Ko bi se ljudem lahko zaupalo, priznal bi vsakdo, da mu je pri vsakem sestanku prva skrb zgovoriti se sè svojim samoljubjem. Jaz vprašam svoje; odgovorilo mi je, da nij treba zarudeti mojej mladosti, da se je v času himér zaljubila v osobo, ki stoji pred menoj. — Bila je nekaj spremenjena; več nij bila mlada deklica, nego žena se je izobličila iz nje. Njen pogled je prihajal od dalje, ter se je bil navzel neke sladke melanholije. Videla je bila v šestih letih dosta turobnih stvari; ohranila si jih je v temelji očij.

Ona me nij izpoznala. Sedel sem v senci, maskiran z velikim portefeljem, na kateri sem

risal — ne vem več kaj. Bila je zelo zmešana; bodisi zaradi kuriozitet prvega sestanka s tujimi ljudmi, — tresla se je, kakor list na trepetliki. Hotel sem jej teči na pomoč; gospa Mauserreova, koje srce je bilo v enakih slučajih urno, me prehitil, in da bi opravičila prerokovanje svojega sopruga, dvigne se proti njej, ter jej reče s počasnim glasom: „Bodite mi dobrodošla v tej hiši, gospodičina, smatrajte jo za svojo.“ — Potem jo prime, hoteča jo peljati v jedilnico, da bi se okrepila. Meta jej zagotavlja, da nij gladna. — Vsedite se tukaj ter čakajte, da doboste teka, reče jej gospá Mauserre-ova. Pokazati vam imam májheno deklico, ki bo trebala vaše potrpežljivosti.

Lulu je bila v tem trenutku naj slabejše volje. Zarotila se je, da bode bedéla ter čakala svoje guvernante; pa celo uro se je uže tepla sè spanjem; znano vam je, kako so dremajoči otroci ljubeznjivi. Ko razgleda prišlo guvernanto, teče v konec salona, se stisne k zidu, dene roki na hrbet, ter se drži,

kakor bi hotela reči: Glej ga sovraga! — Mati jo kliče — zastonj, niti ne gane se ne. Gospodičina Holdenis pripogne glavo, ter jej ponuja roko. Ti se me torej bojiš, jej reče. Kaj ne, jaz sem strašna. — Lulu se obrne v zid. Meta odloži svoj „water-proof,“ sleče rokovice, odpre glasovir ter udari prve takte neke Mozartove sonate. Jaz poznam samo dve ženski, ki razumeti Mozarta; Meta je ena teh dveh; smem vam reči, gospá, da je izborna muzikantinja. — Lulu začuti čar. Korák za korakom gré proti glasoviru; ko guvernanta neha igráti, reče jej Lulu očitljivo: Le še igráj le.

— Ne morem, sem trudna.

— Ali boš jutri igrala?

— Da, če bo Lulu pridna, odgovori Meta. To izgovorivša sedne v fauteuil, kakor bi se ne zmenila dosti, kaj bo rekel otrok, ki vzburjen zaradi te indifrencije zakriči: Ti si moja guvernanta; ali morebiti misliš, da mi boš res ukazovala?

— Bodemo videli.

— Ali misliš, da te bodem res pobožala?

— Še bolj čudne reči so se godile na svetu.

Lulu, ne vedoča kaj bi, bliža se Meti, ter jo pocuka za obleko. Meta se obrne, razprostrè roki, in v tem trenutku jej leži dete na kolenih, kakor da ga je zmagal sladák mágnetizem, ter jej reče: Kaj pa imaš tukaj-le, na levem lici?

— To se zove zrno lepote.

— Pa je ipak moja mama lepša, kakor ti, reče Lulu; samo da ti si prijaznejša.

V treh minutah Lulu zaspi z zatisnanimi pestmi; guvernanta jo smehljaje gleda. To je bila lepa grupa; dozdej sem si ohranil „croquis“ od nje. Meta ostane ter prenese dete v postelj. Gospá Mauserre-ova jej brani, češ, da je to hišino delo. — Dovolite gospá, reče jej Meta sè sladkim glasom, zbudila bi se, ko bi jo razpravljali; bolje, da jaz oprávim to delo.

Meta odide z bremenom; gospá Mauserre-ova gre za njo, ter mi reče gredoč:

Čarovna je. Pišite kmalu svojemu prijatelju, pa se mu zahvalite za zaklad, ki nam ga je poslal.

Črez četrť ure se vrne z listom, ki jej ga je prinesla gospodičina Holdenis, in ki se je tako-le glasil: „Prečestiti gospod! Obrat osode in težave, s katerimi preživljam brojno družino, terjajo, naj se ločim od tega, kar mi je najbolj drago na svetu. To je velekruta preskušnja, ki mi jo bog nalaga. Meta si bode morala služiti sama kruh; obetal sem si za-njo boljšo bodočnost. Dovolite očetu, da priporoči vašej in vaše blage soproge dobroti svoje ubogo, ljubljeno dete. Gotovo boste cenili plemenitost njenega značaja in vzvišenost njenih čutov. Naučila bode vašo ljubljeno hčerko nemškega jezika, naučila jo tudi, naj se ozira navzgor, ter bolj nego vse pozemeljsko blago ceni oni najvišji ideal, ki je hrana srca in dušni kruh. Prejmite, čestiti gospod, izraz največjega poštovanja od vašega ponižnega in udanega sluge.“

Benedikt Holdenis.“

Gospá Mauserre-ova mi da ta list, naj ga čitam, ter mi podčrta z nohtom te tri besede: vaše blage soproge, rekoč mi na uho: Trebali bomo dolgočasnih izjav; zakaj vaš prijatelj nij tega opravil!

Je-li mogel opraviti, odgovarjam jej jaz, kar sam nij vedel? —

Jaz dam list gospé d' Arci. Usta se jej naberó v zaničljiv smehljaj, da reče: Nemka je, ime jej je Meta, in česti ideal. Pomagaj, kdor more! — Obrnovša se proti gospé Mauserre-vej reče: Vi ste jo razžalili gospá, da ste jej ponujali večerje. Ali si domišljate, da jé, pa pije? To delamo le mi, ki nijsmo Nemci.

Ponavljam vam, da je čarovna, odgovarja jej gospá Mauserre-ova, in da jo uže iz celega srca ljubim.

Kar mi dopada na njej, pravi gospá d' Arci, je to, da nij kokéta; kaka druga bi bila pustila svoj „water proof“ pred durmi.

Kar pa se tiče mojega mnenja, reče gospod Mauserre, je to-le: Meta je kakor tista

čarovna ženska, kojoj so lepe oči in lepa polt služile v to, da so jej razsvitljevale njeno nelepoto.

Tedaj res mislite, da nij lepa? mu ustavljam jaz govor. Prvemu pogledu se ne sme zaupati. Poznal sem ljudij, ki jim se Rim nij dopadel na prvi pogled; ko pa so bili kakih osem mesecev tam, nijso se mogli več ločiti od veličastnega mesta.

Res je, pravi gospod d' Arci zvito, da mi dozdej le namestja poznamo. Je-li bilo vam dovoljeno obiskati kolisej?

Nič šaliti se, odgovori mu gospá Mau-serre-va ter ga udari s pahalko po ustih, si-cer poprosimo gospodičino Holdenis, naj vas malo o idealu poduči.

Zet ima prav, reče gospod Mauserre. Jaz tudi mislim, da posebna luč Toniju razsvitljuje lepoto Luline guvernante. Toni, ali nam poveste, v čem obstoji neumnost vašega prijatelja Harrisa?

V tem, odgovarjam jaz, da mi je, ne da bi jaz vedel, dal storiti dobro delo, na koje

bi bil jaz sam imel misliti. Gospod Holdenis si je v zadregi izposodil od mene nekaj denarja, njegova hči pa je prodala bračelet, da mi je plačala očetov dolg.

— Ker pa ste bogati, kupili ste jej gotovo deset bračeletov?

— O, kaj še! To je prav, da hčere plačujejo dolgove svojih očetov.

— Zdaj sem zopet miren, reče mi smehljaje se. To je govorjenje, ki nij zaljubljeno.

— Uboga revica! povzame gospa Mau-serre-ova, ki jo je ganilo to pripovedovanje. — Kakó mil pogled imá! kako se jej dobrost srca bere na obrazu! Zapustila sem jo nekaj časa, da sem šla klicat hišino. Ko se vrnem, najdem jo na kolenih zraven zaspale Lulu. Molilá je z ginljivo gorečnostjo. Ko me zagleda, zarudí notri do las, kakor da bi jo bila jaz dobila v smrtnem grehu Toda, meni se zdi, da je protestantske religije; kateri katekizem pa bo učila Lulu?

Muhamedanski ali Budovi, odgovori jej gospod Mauserre, samo da njen katekizem uči, da se ne smejo pobijati okna, in krožniki drugim ljudém lučati v glavo — je njena religija moja, pa živio Buda! —

Zdaj gre vse spat. Ako sem hotel priti v svojo sobo, iti sem moral po celem koridoru, koncem kojega se je odprla „la nursery“. Duri so bile na pol odprte; jaz jih odrinem še malo, pa zagledam Meto, kako je praznila zaboje in perilo spravljala v omaro. Jaz jo gledam nekaj časa; končno se ona obrne proti meni. Eh bien! rečem jej nemški, ste me li ta pot spoznali.

Ona odskoči za korak ter vsklikne: Vi tukaj!

— Tedaj se vam še nij povedalo, da sem domač tukaj?

— Da bi bil gospod Harris menj diskreten, gotovo bi ne bila prišla. — Potem pristavi: — Zelo sem nesrečna, da sem našla sovražnika v hiši, ki me je tako dobro sprejela.

— Sovražnika? rečem jaz. Kako morete to reči? Jaz vam čem storiti vse, kar hočete. Hočete-li, naj se spominjam vsega? Hočete-li naj pozabim vse?

— Jaz nečem ničesa, jaz ne želim ničesa, reče bridko-žalostno. — Hvala bogu, da sem našla delo, pri katerem naj mi bog pomaga, da je dobro izvršim, — pa mi pokaže s prstom na posteljico male Lulu. Potem reče, na pol smehljaje se: A kaj hoté v tej sobi vaši spomini in vaša pozabljenja, — pa mi sladko, svoje oči v mojih, zapre vrata pred nosom.

Še tisti večer pišem Harrisu: „Dragi prijatelj, hotel si, naj se gori prej ali pozneje srečati. Bodi miren, trčili se ne bosti.“

To celo noč so psi hudo lajali krog in krog. Drugo jutro pri zajutreku nas vpraša gospá Mauserre-va, katero je vzbudilo lajanje, kaj jih je pač tako zdražilo. Nek sluga jej odgovori, da se je ušatorila četa ciganov v bližini. Gospa prosi Meto, naj pazi nekaj dnij na Lulu, in naj se nikdár ne šeta po

parku z njo. Gospá, življenje bi bilo laglje, da bi imeli blago braniti le proti umazanim obrazom in podvzetnikom velikih cestovanj.

Drugi del.

III.

Ako boste kedaj hodili čez Crémien, svetujem Vam, da se tam pomudite. Mislite si staro, májheno mesto. Na enem kraji je obdaje naravna terasa z navpičnim zidovjem in podrtine starinskega, utrjenega samostana; na drugem skalovje, po kojem pleza srobot. Na skalovji stojé, kakor venec razvaline, v katerih ima čuk svoje stanovanje. To malo mestice, ki ima priporočujoče se hotéle, stvarja središče gorskega kroga, koje se odpirá proti zahodu, ter gleda po velikej, valovitej dolini, kjer si je reka Rhône izvolila pot, da bi prišla v Lijón. Crémien je za vsakega čarovnen kraj, za umetelnika pa najbolj: zdi se mu, da je v Italiji, tako laska zemski

kras klasičnemu veličestvu, tako imajo terêni živahne barve, tako je skala siva ali ovenčana s cvetjem, kakor bi hotela klicati sè Sulamito: Glej, solnce me je ranilo! Tukaj se zbirajo v oskem prostoru naj različnejši motivi, kratki in nezmerni horizonti, gore in doline, dobrave, kjer čepe oparnice med malinjami in zimzelenom; tam zopet hlad košatih orehov, čar brajde, dolga šetališča z ridami vitkih jagnjed — pa zopet stisnene doline, koder se bister vir šeta sè svojim mrmljanjem; drugje zopet nezmerno močvirje, obrasteno z jelšami, kopajočimi se v črnih, lenih tolmúnih. Ali ljubite rodovitno, smehlja-jočo se krajino, deteljina polja, ali koruzne njive, koje križajo vinske armade? Pa valjda še bolj ljubite suhe, izsesane kraje, nad kojimi gospodari kaka starikava skala, koja objema mlado zelenje? V Crémien-u boste našli vsega, česar boste želeli.

Stanoval sem v Charmilles-u v napušnem stolpu; eno okno je gledalo po divjej dolinici, kojoj je zapiral grad, ki mi je pred

očmi razvijala umno sestavo svojih harmo-
ničnih črt, in kjer se je tu pa tam lesketal
ponosni Rhône. Le sobo mi je bilo treba
prehoditi, pa sem prišel od Poussin-a do
Salvatorja, od stila do fantazije.

Med tem časom, ko sem si jaz ogleda-
val pokrajino, prikupila se je Meta vsem pre-
prebivalcem Charmillesa. Malo časa jej je
bilo dosta, da je ukrotila trmasto Lulico.
Zahtevala je, naj se nihče ne utiče med-njo
in med otroka; naj njenemu svarjenju nihče
ne jemlje moči, naj nikdo ne brani otroka
kaznovati. Te točke so bile za gospó Mau-
serre-ovo jako tropljive, težko je dovolila
za-nje; a soprug jo je pregovoril. Pri prvem
pregrešku kazni Meta Lulo s hišnim zaporom,
ter se zaklene z njo vred v veliko dvorano,
kjer se nij dalo ničesa ubiti, potem se vsede
k oknu ter šiva, češ, naj razsaja otroče, ko-
likor hoče. Lulu je tudi storila svojo reč;
ceptala je, prevračala stole, skakala; kake
tri ure je bil tak ropot, da bi se bog ne bil
slišal, ko bi grmel. Guvernanta je v enomér

šivala, niti zmenila se nij za razbijanja; ko jej je zmanjkalo uže sape, vleže se na tla ter zaspi.

Po dveh ali treh takih preskušnjah izprevidela je ta mala Lulu, da je dobila mojstra, in da jo ta mojster res ljubi, ako terja samo pametne stvari od nje; da je tedaj najboljša, ako se svojej guvernanti dobrovoljno udá.

Dete ljubi le to, kar se mu protistavlja; mirno, pametno ravnanje učinja nanj kakor čar. Kljubu svojej jézi je bila Lulu dobrosrčno dete; zato se je pa privadilo kmalu svoje guvernante tako, da je bila vedno pri njej, in dá je rajša poslušala njene lekcije, nego da bi se igrala. Ta ročna učiteljica se je trudila vzbuditi v njej zanimanje, obdržati jo pri vztrajnosti ter soliti svoje učenje z dobro voljo in veseljem. Z besedo: obnašanje male deklice se je tako spremenilo, da je to vsakega osupnilo. Kadar jo je njena muha iznova napala, zadostil je Metin pogled, pa je vedela, kaj sme, kaj pa ne. Mil ponos,

vztrajen duh, hladnokrvnost, potrpežljivost, to so lastnosti, ki delajo čudeže; a pritrдили boste, gospá, da je to redkoma zedinjeno.

Jaz ne vem, kje si je Meta vzela časa, da je stvorila vse, pa ipak nikdar bila nevoljna. Odgoja Lulu nij bila sinekura; a kmalu je imela na sebi i dolžnosti intendantinje. Gospa Mauserre-ova je bila pre-dobra, da bi znala vladati hišo. Največja skrb jej je bila, videti okolo sebe le srečne obraze. Spominjam se še, da je nekđaj v obližji rimskem, ko smo pred dežjem bežali v neko priprosto krčmo, do zadnjega grižljaja pojéla pusto omeleto, da bi le krčmarjevega samoljubja ne žalila. Sama je pripoznavala to slabost. Kadar sem karal svojo hišino, da mi je pokazala mrzel obraz, rekla mi je gospa: Jaz sem jej podložna, e in a vilisco.

Svojim ljudem, ki jim je zelo stregla, je jako dopala. Meta je kmalu zapazila, da gospodinjstvo trpi, da se v hiši tráti. Zaradi njene izjave o tej stvari prosi gospod Mauserre soprogo, naj njej prepusti gospo-

dinjstvo; denarja mu sicer nij bilo toliko mari, a ljubil je red v slehernej stvari. — Kmalu je videl, da je gospodinjstvo reformovano, kakor Lulu. Povsodi je imela Meta oko; zdaj v pralnici, zdaj v jedilnici. Brez prenehanja se je čul na stopnicah njen mišji stopáj, — pa je zopet plavala na konci dolgih koridorov hvost njenega zelenega krila, ki je bilo, akopram ne novo, tako čedno in pripravljeno, kakor bi bilo prišlo ravnokar iz šiviljinih rok. Nižjim poslom njena avtoriteta nij bila takoj po godu, pretrpela je več nego eden napadaj; a posrečilo se jej je razorožiti sè svojo nespremenljivo politéso domačinsko obnašanje in surovo ravnanje. Imela je milobo, ki bi bila v stanu unežiti vsako zvér; prve dni uže so jej prezentovali grajski buldoki svojo spoštljivost. To je bilo baš njeno zvanje.

Ob šestih je imela „miška“ navado obleči krilo iz črnega tafeta, katero si je pripenjala običajno z rudečim vozlom; drugi vozál si je devala v lase, in taka je priha-

jala k obedu, kjer je malo govorila, a skrbno nadzorovala Lulino živahnost. Med osmo in deveto uro je devala otroče v postelj, ter prišla potem v salon, kjer jo je vse nepotrpežljivo pričakovalo. Prebivalci Charmilles-a so bili vsi zaljubljeni v muziko, osobito pa gospod Mauserre; muzik pa nij bil nijeden, razen gospoje d' Arci, ki je imela pošten in prijeten, a bojazljiv glas. — Ne vem ga izgleda, ki bi se dal primerjati muzikaličnemu spominu Metinemu; njena glava je bila popolno repertórije óper, oratorij in sonát. Igrala ali pela je vse arije, ki so se zahtevale, dopolnjevaje po moči, kar je po nesreči pozabila. Končavala je svoj koncert, da bi še sebe razveselila, s komadom iz Mozarta. Lice se jej je razburilo, okó jej iskralo; in potem se je nelepota Metina, kakor je gospod Mauserre rekel, še le prav razsvetlila. Pa je ipak končno moral priznati gospod Mauserre, da bi bila Velasquez in Rembrandt to nelepoto bolj čislala, nego pa lepoto.

Tri tedne po prihodu je bila Meta v

Charmilles-u tako domača, kakor ko bi bila uže od nekđaj tam; zdelo se je vsakemu, da bi ne mogel živetl brez nje. Ako je ob času, ko smo se zbirali v salonu, zaostala v svojej sobi, rekel je vsakdo vstopaje: Gospodičine Holdenis nij tukaj? Kje pa je gospodičina Holdenis? Celó gospod d' Arci je obstal, da-li je bil dobre čudi, da se sprijaznuje z idealom; dozđaj, češ, nij verjel, da se tudi z idealom da živetl. Gospá Mauserre-ova nij mogla nahvaliti bisera vseh guvernant; imenovala je Meto Holdenis svojega angelja, in šestokrat je blážila Amerikana Harrisa, da jej je podaril to dobrotstvo, ljubeznjivo deklico, to nedolžno srce, ki je čisto, kakor pomladansko nebo. Na ta način se je izražal njen entuzijazem; jaz jej nijsem ugovarjal.

Neki dan me gospa Mauserre pokliče na stran, ter mi reče z bojazljivim glasom, da jej včst zapoveduje Meti vse objaviti, in da prosi mene, naj bi prevzel ta posel. — Jaz ne vem, dostavi potem, kako se v inostranji

govori o nas; a hudo bi mi bilo, da bi gospodičina Holdenis od drugih ljudij morala zvedeti to nesrečo, katero porod moje hčerke še povekšuje. Nádejam se, da ta objava ne bo predrugačila udanosti, ki nam jo je posvetila in uže tolikrat skazala. Ako bi pa imelo biti drugače, terja lojalnost od nas, da jej povem, kar bi bila imela zvedeti uže predno je v to hišo stopila. — Odgovorim jej, da sem čisto njenih mislij, ter obljubim, da jej to željo sigurno izpolnim.

Drugo jutro se mi ponudi priložnost. Krenem okolo štirih popoldne proti prijetno ležečemu selu, katero zovejo Ville-Moirien. Gospodičina Holdenis se je peljala sè svojo gojenko na sprehod; slučaj je hotel, da me voz doteče ravno pred selom. Jaz predlagam Meti stopiti iz voza ter se od mene dati spremljati na malo korakov od tam oddaljeno čedno pokopališče, ki se drži ladanjske cerkve ter podaje krasen razgled. Ona se dá pregovoriti ter gre z menoj, držeč Lulu za roko. Pokopališče, katero sem jej hvalil, bilo

je res vredno obiska; na njenem nijsem še videl več zelenja, več cvetja. Takoj pri vstopu je ponujala velika žalujoča vrba svojo sladko senco, v kateri se je solnce zabavalo risajoč srebrne mrežice. Povsodi rože, povsodi cvetoče astre, povsodi tavajoči in brenčeči insekti, kojih muzika je imela zabavati mrtvece, ne da bi jih motila: ali nij prijetno mrtvecu, ko sliši nad soboj, iz dna večnega počitka, bezkončno brenčanje življenja, ki preskrbuje s sanjami njegovo mirno spanje?

Vsedemo se na nizek zid. Ker Lulu nij mogla dobiti dosta zabave, pokažem jej na trati zraven zidú lepega metulja, ter jej naročim, naj ga lovi, kar končno tudi guvernantu dovoli.

Preskrbel sem si z Meto tête-a-tête, da bi jej povedal, kar mi je bilo naročeno; a primerilo se je, da sem začel s čisto drugo stvarjó.

Marsikateri dan, gospá, nijsem prav čisto trezen, akopram ne pijem ni kapljice vina.

Domišljija je baš hudobna nagajalka; menda se od veselja, da živi, opijani, kakor ptič kobilár, kadar se črešenj obzoblje. Ta dan sem bil odposlal nekemu naročniku sliko; zatvorivši jo v zaboj obstal sem si, kakor oča bog, ko je bil svet ustvaril, da je korektna. Pomnite si, da je bilo vreme prijetno; hladni vetriči so slabili vročino; nekaj oblakov se je šetalo po nebeškem azuru, pojáje po travnikih svoje lahne sence. Te popotne sence so se mi zdele enake marljivim in hitčim poslanikom, ki neso bog ve komu vsele vésti bog vé o čem. Pridenite še, da so nepristranski sodniki štiri tedne sèm kolikor so mogli hvalili osebo, ki mi je nekđaj recitovala „tulskega kralja,“ ter mi dovolila, da sem jo imenoval „Mäuschen“. Čudno se vam bo valjda zdelo, da sem imel časi take misli, da sem si moral rekati: E! moj bog, zakaj neki? Mislite si še, da je imela Meta novo krilo, katero je gospa Mauserre dala narediti svojej hišini, bilo je iz rujavega maróna, ter je delalo Meto čarovno. Končno volite pomisliti, da

sva si sedela vis-à-vis na tako ljubeznjivem pokopališči, in da sem vzdignovši obraz pred soboj zagledal veliko posodo, v której je rasla mirta. Gospá, ta mirta, ti oblaci, to krilo in vse druga je bilo uzrok, da vzdignem, ko se je bila Lulu oddalila, roko, pokažem dete s prstom, ter rečem osorno :

— Ko bi se bil Toni Flamerin pred šestimi leti oženil z Meto Holdenisovo, imela bi midva denes za kratek čas še lepšo deklico, nego je ta-le.

Jek ponovi vse te besede zapored. Meta se iznenadena strese, kakor bi jej bile mrávlje prišle pod kožo ; povesi obraz ter zarudi. — Lulu, ljubka moja, zakriči guvernanta, — idi k meni nazaj. A Lulu je imela preveč opraviti sè svojim lepirjem, nego da bi bila čula guvernantino prošnjo.

— Sem bil-li nepriličen? — vprašam Meto. Zdi se mi, da je pametno, kar govorim.

— Je-li kedaj pametno, reče s tresočim glasom, da se obžaljuje dvoumna sreča, katere človek hotel nij?

— Ah, dovolite, kdo nij hotel, vi ali jaz? rečem jej, pa narisam s koncem paličnim na tla venec vijolic, v sredo kojega potegnem te-le besede: „Gospa baronovka Grüneck“. Sè zaklinjajočim obrazom pogleda mene in pálico; končno se jej razsvetli duh.

— Pa zato ste zapisali na okvir moje slike: „ona česti zvezde in barona Grünecka?“ vpraša me sklenovši roke. Ta venec, ta napis Tedaj niste izpoznali pisave moje sestre Tekle? Storila mi je to porednost, ker je dobro vedela, kako nerada vidim onega lepega snubača. Ko ste me bili iznenadili, imajočo glavo v rokah, nijsem bila zamaknena, nego kovala sem osveto. Tedaj tako resnobno ste mogli misliti?

Ona poneha. Solza jej zaiskri v očesu. Potegne s prstom po razpoki v zidu; praskaje z nohtom oddrgne jej mah. Potem govori: Ali hočete, da vam povem, zakaj niste hoteli Mete Holdenis? Zato, ker je bila uboga „miška“ hči rujiniranega človeka.

Strahú poskočim. — Je-li gospod Hol-

denis zopet premoženja dobil? vprašam jo živahno.

— Kako vprašanje? Menite, da bi bil dovolil, naj ga zapustim, ko bi ga sila k temu ne tirala?

— Veledobro, vse se da popraviti, in pravila bode kedaj povestnica, da je ta-le Toni Flamerin čez šest let zopet našel to-le Meto Holdenis, da jo je peljal na čedno pokopališče, polno rož, zraven cerkve, ki odpošilja jek, da jej je ponudil roko, in da jo je ona iz gole ljubezni sprejela.

Meta vstane, ter zakriči, kolikor more: Lulu, čas je, da idevi. — Preveč je bila ginenena, da bi se slišal njen glas. Lulu se niti zmenila nij.

Jaz jo silim, naj sede. — Pustite vendar Lulu in njene metulje v miru, rečem jej, ter poslušajte mene. Kaj vraga! izpovedati se pošteno, po burginjonskem načinu, nij še nikomur nič žalega uzročilo. Ne bom vam pravil, da vas čestim, ne bom vam opisoval muk zaljubljenega plamena. Čestokrat sem

mislil, da sem zaljubljen; a bil sem samo enkrat: preteklo leto v Madridu. Ljubica mi je bilo veliko platno Velasquezovo, ki se zove slika Lancev. Ko sem videl to rokoviško platno, imel sem deset dnij mrzlico, deset dnij pa spal nijsem. Takrat sem izpoznal boga; a božja norost ne napolni niti življenja niti srca. Nahajajo se hiše, kjer se eden dan v tednu pase kakor cesar; druge dnij pa se jedó skorje in ostanki. Živeli banketi! a dobra navadnost ima svojo ceno, in navadnost srca je draga soproga, od koje se nij treba več ločiti; to je nežno in zvesto prijateljstvo, spojeno z zapovedujočo potrebo, naj se živi skupaj. Povem vam okritosrčno: le z eno žensko sem se srečal, ki mi je udihnila hrepenenje, da bi živel z njo, — to je osoba, ki sedi na tem zidu, zraven mene, in ki ima vse: razum, modrost, milobo junakov, čar skromnikov, ne da bi mislil, da ljubi zeleno, rudečo in maronasto, barve, ki vse meni dopadajo. Ker se je dosedaj iznašlo le eno pošteno sredstvo živeti skupno s kako žensko,

namreč da jo vzame za soprogo, izbudila se mi je, vrag me vzemi! prvi dan, ko sem vas videl, želja, dobiti vas za soprogo. Ta misel se mi je zdela iz početka budalasta, denes se mi zdi polna duhá. Proklet bodi baron Grüneck! Ko bi njega ne bilo, bili bi vi uže moja soproga. Ba! kar se nij zgodilo, se še lahko zgodi. A je tudi dobro, da sva čakala. Poprej — kaj čem reči? sem vas bolj želel, nego ljubil; zdaj vas bolj ljubim, nego želim. Sploh pa v onem času nijsem bil še nič; družega bi vam ne bil mogel izročiti, nego vetrno glavo, pa dve prazni roki. Denes — Vélíki-Mogol sicer nijsmo, a nekaj smo vendár; mi imamo slavo, imamo zagotovljeno bodočnost. Zver je splášena; moja soproga bode imela rente.

Poslušala me je molče, zbranim duhom; povešena glava je upirala oči v tla. Roke so se jej lahko tresle, rutica se jej je časi napihnila, kar mi je dajalo nade. Pri besedi „rente“ uide jej gibljaj nevolje. S koncem ombrele grobni spominek, na kojem so

bile zlatimi pismeni zadolbeni ti-le štirje verzi,
ki jih je zložil pisatelj Jocelyna za pri-
jatelja, spečega pod tem marmorom :

Tout près de son berceau, sa tombe fut placée
Peu d' espace borna sa vie et pensée;
Content de son bonheur, il sut le renfermer
Autour des seuls objets qu' il eût besoin d' aimer.*)

Poezija je lepa reč, vskliknem jaz, malo
imetja pri tem nič ne škodi, in porok sem
vam, da bode moja soproga Allons! po-
zabil sem, da je še nemam. In stegovši
vrat: — Draga miška mojega srca, ali me
hočete? Da-li odnikate, odpeljem se na jutro
v Paris, kjer se bodem naslikal, — ali pa,
kakor se mi bo zdelo. Ako pa pritrdite,
bom tako vesel, da bom delal smrtne skoke,
ter takoj Lulu kazal, kako se hodi po rokah.
— Valjda bi radi vedeli čas? Kadar bom
imel v žepu avtentično zagotovilo, lastno-

*) Grob so postavili mu zgodnji tik zibéli,
V življenji mogel skazati nij z mnogimi se deli.
Sé srečo svojo zadovoljen, ljubil je samó
Kar čislalo mu srce za drago in ljubó.

ročno podpisano, v dobrej obliki, potem čakam, kolikor dolgo račite; moja nádeja je potrpežljiva.

Meta vzdigne glavo ter deje: Nemci imajo zoprno navado, da o resnih rečeh resno govore; v Francoski pridejo poradi tega čestokrat v veliko zadrego. Veleteško je vedeti, kedaj se Francoz šali, in kedaj je resen! Jaz ne rečem ni da, ni ne; vam ne zaupam.

— Pogledite me, jej rečem. Vidite zdaj sem resen, kakor osel, ki ga bičajo, pa vas zagotavljam, da ne greste prej s tega pokopališča, da mi odgovorite. Po teh besedah jo primem za roke. Hoče mi jo vzeti, a ne da se jej. Išče z očmi Lulu; odpre usta, da bi jo poklicala. Lulu je bila daleč. Ravnokar se je bila zleknila na hrbet, ter gledala tékati oblake, kramljala prav na glas z njimi, ter jim s páličico, s kojo se je igrala, kazala pot, po katerem naj gredó.

— Nič se ne branite, nadaljujem. — Odgovorili mi boste. Ne volite izkušati, da je Burginjón bolj svojeglasen, nego Nemeec.

Potem pristavim: — Sladka ročica, ki jo držim, ti, ki si mi razodela Mozarta, in ki si mi nekdanj kazala nebeške zvezdice, vsako z imenom, ti si modra, da ne grajaš ničesa, niti šivanke, niti trikota, niti likalnika. Ti imaš vse milobe, vse popolnosti, vse vede, in zagotavljam te, da te je osoda meni odločila, da si ti za mojo srečo ustvarjena, da bi mi kazala pravi pot, ter mi šivala gumbe h komašam. Da-li ti stvorim kedaj kaj, kar ti ne bo dopalo, pomolim ti lice, tvoje zaušnice mi imajo biti sladke. Rosna, gibka ročica, ki se mi zvijaš kakor jegulja, hočeš-li biti moja? Govori, povej mi svojo skrivnost.

— Meta mi pokaže bele oči, ter reče: — Vi ste Francoz, vi ste umetelnik, in šest let se niste zmenili za-me. A čujte! Dajte mi časa v pomislek. Ako v dveh mesecih Stojte, jaz verujem v obletnice. Prvega septembra 1863 sedela sva na vrtu; noč je bila lepa, vi ste mi pravili vsakojake budalosti. Prvega septembra tega leta sešla sva se na tem pokopališči. Te-le rože bodo zgi-

nile; valjda vzrastejo druge. Séla bodeva na ta-le zid, pa vam povem, ali da, ali ne.

— Uže velja! odgovorim, davši jej prostost.

— Zdaj mi dovolite, da pokličem Lulu, kaj ne da?

— Počakite še malo, vskliknem. Lulu še nij izkramljala z oblaci, in jaz še nijsem začel izpolnovati posla, ki mi je naročen. Dogodba, ki vam jo imam povedati, je čudna in gotovo vas bo zanimala.

Poslušala je moje govorjenje pazljivo do konca. Takoj pri prvih besedah spremeni obraz: časi zgrbanči čelo, časi grizljá ustna, časi brskne z ombrelo prst, ali, prijemši se za brado, gleda trdo v horizont, kakor bi kaj iskala tam. Končavši povest jej rečem: Zdi se mi, da vas je moje pripovedovanje genilo.

Ona mi odgovori, da, ako bi bila prej vedela, brezdvomno ne bi bila prišla v Charmilles, kajti ne hotela bi slaviti zmage nad ozkovečnostjo svojega ubovega očeta. Jaz

pomislim sam pri sebi, da je njen oče prevesel človek, da se je udal luksusu ozko-vestnosti, in da jaz, kadar bom oženjen, njegovej vesti ne bom dovolil obiskati me. — Ona pa mi navede potem nemški pregovor: Čegar kruh jém, tega pesen pojem, „wess' brod ich esse, dess' lied ich singe.“ — Teško je dokazati svetu, pristavi, da se ne odobrujo principi ljudij, koji se ljubijo, in kojim se služi. — — Jaz jej odgovorim, da bode skrb za njeno reputacijo varoval pred vsem Toni Flamerin, da se jej od té strani nij nič bati, da gospod in gospá Mauserre nijsta grešila iz principa, da jima je kruta nepriličnost zabranila zaročiti se, in da bode dan, ko se jim bodo odprla vrata v županovo hišo, najlepši njihovega življenja.

Bila jo je volja predikovati, kar je storila z lahnim, učenim in prepričevalnim glasom, ki nij bil neprijeten. — To je zelo delikatna naloga, reče mi, vzgajati dete, ki se je rodilo iz zmote. Kako vdihniti gojenki češčenje do božjih postav, do postav proti star-

šem? — Jaz jej predstavljam, da je Lulu še zelo mlada, da še nij tako posebno potrebno, razlagati jej o šestej zapovedi.

Molčavši nekaj časa vsklikne: — Rada bi odšla, ko bi mogla. Enkrat, pa mi je bilo dosta, da se mi je to dete tako priljubilo, da bi se strašno težko ločila od njega. Zdi se mi, da sem odgovorna pred bogom za to drago dušico.

— Odgovorna, jej pravim, do prvega septembra. Sploh pa, človek si lahko uravna, kakor si hoče, in ako boste račili, boste tudi po poroki lahko odgojevali to gospodičino. Ona bo po zimi v Parizu, poleti pa pridemo v Charmilles. Gledite, nijsem-li ustrezljiv soprog?

Videlo se je, da me Meta ne posluša pazno: v enomér je brskala prst z nogo. Praševala me je o nekovich točkah mojega pripovedovanja, ki sem jih bil površno omenil, in ki so jo zelo zanimale. — To je pravi roman, mi deje; a meni dopada le taka nakazen, kjer sta junak in junakinja reveža;

gospod in gospá Mauserre, oba sta bogata, velebogata, kaj ne?

— Gospá je doto pustila prvemu soprogu v krempljih, a potem je dedovala po očetu.

— Čegav je Charmilles?

— Gospod Mauserre-ov, ki je vrhu tega še imatelj dveh hiš v Parizu, in ki ima dvestotisoč liver rente.

— Vi izgovarjate besedo „renta“ z nekako emfazo, reče smehljaje, napolnuje vam usta. Ponavljam vam: uže ko sem bila čisto majhena, sem izkušala, da človek biva žejen, ako jé, ali ako romane čita. Roman, ki ste mi ga vi objavili, bi mi bil bolj dopal, ko bi bila gospod in gospá Mauserre pobegnila v kako borno kočó, ter tam delala, ljubeča se. Sveta ubožnost! vsklikne nekako vzvišeno, ti očistiš vse! ti nadomeščaš nedolžnost! ti si poezija, ti si sreča!

Jaz jej hočem odgovoriti; Lulu pride, akopram je nij nihče klical. Meta jej gre nekaj korakov naproti, jo vzdigne ter si pritisne z nežno strastjo na prsi, kar bi bilo

gospó Mauserre-vo gotovo očaralo. Vrnemo se k vozu, kjer se tudi meni odloči sedež. Dete začne kimati z glavo ter zaspi; Meta si jo položi na kolena. Hotel sem obnoviti pogovor, a nij se dalo. Razmišljena mi odgovarja Meta, zbegana gleda po krajini, gotovo je kaj senjala.

Ko prideva do grajske ograje, praša me namah: Kaj mislite, sta-li gospod in gospá de Mauserre srečna ali ne?

— Še bolj bi bila, ko bi se mogla zaročiti; toda človek se privadi vsega.

Človek je rojen za red, mi odgovori, ako ga zgreši, gorje mu.

Zdelo se mi je, da je postala malo resna. Pošegačem jo po ustnih z mavro, ki sem jo bil izpulil na pokopališči. Kar me pomiruje za to neredno hišo, rečem jej, je to, da jej bodo vaše omare izprosile milost pred bogom. V njih je vse tako lepo uredjeno, da jih neizmerne čete Kerubinov gledajo z nebeških višav.

Potegne mi mavro iz rok, ter mi od-

govori: Ako mi hočete dopasti, trudite se, da boste menj Francoz in menj umetelnik. Potem pristavi: — Obljubite mi, da ne boste nikomur ničesa povedali o tem, kar se je denes godilo med nama, in da tudi meni ne boste prej o tem govorili, nego prvega septembra.

Jaz jej odgovorim z enim onih štirih verzov, ki jih je bila ona občudovala. Ne bojte se, jej rečem: content de son bonheur il sut le renfermer.

Pri obedu in celi večer pazila je s podvojeno skrbjó na gospó Mauserre-vö; zdelo se mi je, kakor bi jej hotela pokazati, da, akopram vè vse, je zato nič menj ne čisla in ne ljubi. Storila je še več: želeča jej lahko noč, prime jo za roko ter si jo ponižno pritisne na ustna. — Ah, draga moja, de je ji gospá Mauserre-ova, kar ste tukaj, storili ste zdaj-le prvič stvar, ki mi ne dopade; hočem vam pokazati, kako se prijateljice objemajo. — Poljubi jo nežno na obe lici.

IV.

Akopram je bila Meta Holdenis tako previdna v porabi časa, da ga jej je vedno ostajalo, ipak v šestih tednih nij dobila trenutka, da bi govorila tête-à-tête z Vašim slugo. Nij se jej videlo, da bi se me ogibala; a tudi iskala me nij.

Pa je tudi dela več imela. Gospod d' Arci nas je zapustil ter šel za nekaj časa na zemljišče, koje je podedoval v Touraine, in gospá d' Arci je šla čez nekaj dnij za njim. Oče jo je nerad pustil. Končal je bil uže skoraj prva dva zvezka florentinske povestnice, ter ju mislil dati v tisk, da bi bila le prepisana na čisto. Ker se mu je naročalo, naj si varuje očij, prevzela mu je hči prepisovanje rokopisa, ki je bil polen poprav, nadpisov, črt; bila je veščica v teh čarovnih polah. Ko je bila ona odšla, hotel si je dobiti tajnika. Ponudi se mu Meta; iz početka se jej brani, potem jo sprejme in kmalu ga očara novi kopist. Meta je imela še lepšo

pisavo in je bila še bolj inteligentna, nego gospá d' Arci; — kar pa ga je najbolj genilo, bil je veliki okus, ki ga je javila za njegovo plemenito delo. Zdela se ji je povestnica florentinska čudovita, avktor velik mož. To so stvari, ki jih vsak pisatelj rad posluša; jaz poznam pisateljev, ki jim je hudo, da svojim občudovalcem ne mogó preskrbeti rent; a vsakdo nema enake zmožnosti za občudovanje. Glas, vedenje — to še ne zadostuje; treba je, da se umešava pogled, ki naj naglaša hvalni govor. Meta je imela govoreč pogled. Saint-Simon "je dejal o nekej velikej dami svojega časa, ki se je mešala v velike stvari, da je „brineta z modrimi očmi, ki brez prenehanja govore, kaj jej je všeč.“ Meta Holdenis je bila tej dami zelo podobna.

Izkazala pa je gospodu Mauserre neko drugo še bol bistveno dobrost; rešila mu je, skoraj da, življenje. Živci so ga časi mučili. Sredstvo, s kojim si je lajšal to zlo, bilo je, da je proti večeru jahal v pokrajini okolo;

utrudenje mu je privedlo spanje. Na enem teh ponočnih sprehodov se prehladi, in to prehlajenje je bilo uzrok hude plerezije. Gospa mu je izprva hotela sama streči in bdeti pri njem; a moči jej kmalu omagajo, treba jej je Metine pomoči. Ker je zlo postajalo vedno večje, začel jo je gristi nemir, kojega nij znala niti nadvladati niti skrivati, pa jej je končno zdravnik zapovedal, naj se več ne bliža bolniku. Trebalo bi bilo tedaj pozvati gospo d' Arci nazaj; a Meta je zagotavljala, da jo lahko ona nadomesti, pa je tudi izpolnila obljubo. Ko je bil gospod Mauserre izpoznal čar njene postrežbe, nij hotel jemati od drugega zdravil, nego od nje, kajti v bolezni je bil enak razvajanemu otroku; in v sobo nij pustil nikogar, kajti Meta, ne da bi bila imela samo nekaj znanja v medicini, — ker je zdravila brate in sestre v več nevarnih slučajih — bila je tudi ljubeznjiva, potrpežljiva, brzonoga, ročna, neutrudljiva — prava pravcata bolničarica. Počitká je potrebovala malo. Ko je prečula

celo noč, zaspala je kje na kakem stolu, ter se vzbudila koncem ene ure, brhka, vesela, dobre volje, urna, kakor poprej. Glejte, to je ljubav do sobrata; ti občutki delajo čudesa.

Pa se jej je ta skrb i povračala. Gospod Mauserre je okreval in se mahoma popravil, kakor je baš običajno pri nervoznih naturah, ki padajo in vstajajo v taistem trenutku.

Neki dan po zajutreku se mu posreči prehoditi ves park, oprt na roko gospodičine Holdenis, ki je nesla v drugej roci poljski stolček, in spremljan od Lulu, ki je obetala biti pametna. Gospa Mauserre se Meti nij mogla zadosta zahvaliti za skrb in udanost. Hoteča jej dati majheno znamenje hvaležnosti naroči gospé d' Arci, naj kupi o svojej vrnitvi skozi Lijón najlepšo uro, ki se da dobiti, okitjeno z briljanti, da bi nadomestila priprosto srebrno urico, ki je kazala tej ljubeznjivej deklici ure tako koristno porabljenega življenja. —

Taisti dan, ko sta gospod in gospa d'

Arci imela priti, moral sem jaz oditi. Terjala me je v Pariz slika, kojo je kupec reklamoval in koje nijsem hotel dati iz rók, predno jej ne bi naredil poslednjih retuš. Meta, kojo sem videl trenotek pred odhodom, mi je želela srečen pot, a nij me vprašala, kedaj se vrnem; zdela se mi je malo prediskretna. Bil sem osem dnij v atelieru v rue de Donai, ko dobim list od gospé d' Arci, da mi hoče nekaj naročiti. Zadnje vrste lista so se glasile: „Jaz in moj soprog imava prav poseben uzrok želeti, da bi prišli prej ko moči.“ Ta postskript me je osupnil; zdelo se mi je, da nijsem tako potreben k sreči gospé d' Arci. Sklenem se vrniti v Charmilles stoprv koncem meseca, podam pa se malo prej na pot. Prišedši v grad srečam na perónu gospó d' Arci, ki mi deje na pol glasno: — Gode se tukaj stvari, ki nam ne dopadajo.

— Kaj hočete reči? vprašam jaz.

— Verjemite samo svojim očem, mi odgovori. Želim, da bi ne bilo istina.

Zares, godilo se nij v Charmilles-u nič,

česar bi bilo vredno omeniti; toda, naj reče aritmetika kar hoče, nič pa nič je včasih ipak nekaj. Gospod Mauserre, do cela odzdravljen, pečal se je sè zgodovino, pa, akopràm se je bila njegova hčer vrnila, jej nij izročil posla kopistovega; — povedal sem vam, da je imela Meta lepšo pisavo od gospe d' Arci. Videl sem še, da je ohranil navado, sprehajati se vsak dan po zajutreku časi kaki dve uri v parku. Spremljali ste ga samo Meta in Lulu; nekaj indiskretnega se mu je usililo. Hladni in čmerni obraz je hotel kazati mimogredé, kakor bi ga ne bilo treba. Pripoznati se mora, da je njegov značaj po bolezni nekako čuden postal. Bil je temán, molčljiv; za njegovimi melanholijami pa je prišlo čestokrat malo prenapeto veselje. Ako je imel človek plerezijo, je čisto naravno, da ima to upljiv na njegovo čud, in večkrat se mora prizanašati povestničarju, ako se trudi, da bi razsvitlil nekoje kontroverzne točke Pazzijeve zarote. Tudi Meta sama nij bila taka, kakor običajno. Bila je razmiš-

ljena in v tem stanu je vrtila oči sem ter tje ter gledala, kako so letale. Časi se je zapazilo nasprotno na njej nekaj vzburjenega, nekaj prenapetega; imela je zopet teško sapo, da bi kmalu kdo mislil, da v sobi nema zadosta zraka za svoja pluča in za svoje nade; — a treba bi bilo biti gospa d' Arci, da bi si domišljjal, da se je kaj nadejala. Bolj naravno je bilo misliti, da je utrujenost in probedene noči pri bolnikovej postelji slabo učinjalo na njeno zdravje.

Na večer mojega dohoda je pela Meta čarovnim glasom ne vem uže katero arijo iz Don Juana, pa postane namah zelo bleda ter pade na moč znak. Gospod Mauserre je bil k sreči ravno za njenim stolčkom, da jo je vjel, ter jo odnesel v fauteuil. A kako prenesti žensko, da bi se je ne dotaknil? — Odloživši svoje breme si valjda nij mogel urno oprostiti rok; pri petdesetih letih človek nema ročnosti mladeničeve. Drugo jutro se norčuje neprizanesljivi gospod d'

Arci iz Mete poradi njene omotice; neustrašen sprejme njegov tast te pike.

Kar se mi je zdelo gotovo, je, da gospá Mauserre-va ne misli nič hudega; imela je vsakdanji obraz, vsakdanjo lepoto, vsakdanje smehljanje. Verovala je v svojega soproga, da vi gotovo ne verujete bolj v boga, gospa; imela ga je za nadnaravno bitje, ki nema splošnih slabostij, čegar lojalnost je bila tako nepokončljiva, kakor beseda Jupiterjeva, kadar je prisegel pri Stiksu. Ta, kakor kristal čista duša, si je domišljevala, da je ves svet transparenten, kakor ona, in da je nij stvari, ki bi bila njej skrita; — pa saj, ali se jej je kaj skrivalo. — Zdelo se mi je, da si je tudi gospa d' Arci slepo prisvojila posebnosti svojega soproga. Gospod Mauserre jej reče neki dan vpričo mene: — O! ljuba moja, ko bi ti gospod d' Arci opoludne svojim odločljivim glasom trdil, da vidi zvezde, zagledala bi ti po kratkem obotavljanji zares celo rimsko cesto z vsemi njenimi zvezdicami.

29. avgusta popoldne grem v atelier, ki je bil, kakor vam znano, v prvem nadstropji osamljenega stolpa kakih sto korakov od gradu. Lotim se zopet z gorečnostjo Boabdilove slike. Da bi bil siguren, da me ne bo nihče pri delu motil, zaklenem duri in potegnem ključ iz njih. Pol ure slikam, pa mi prinese veter skozi na pol odтворjeno okno mrmljanje in korake. Bila sta gospod Mauserre in Meta, ki sta se, spremljana od otroka in bono, vračala z navadne promenade. Stolp je bil sredi ploščadke, ki je podajala razgled proti gradu; na enem kraji je bila nihaljka. Lulu prosi bono, naj jo guga; izprva sem čul samo močno smijanje. Kmalu se mi zdi, da se dve osobi bližati. Potrka se na duri; izkuša se odтворiti; jaz se ne ganem. Osobi odideti, misleči, da je atelier prazen; obsegal je ipak dve ušesi, ki sti pazili, dobro vedoč, zakaj.

Med tem, ko se je Lulu nihala, sti oni dve osobi, ki nijsti mogli v atelier, korakali po esplanadi. Ko prideti zopet bližje, vja-

mem ostanke nekajih besedij njune konverzacije, Bile so izprva le prelomljene besede, potem stavek, izgovorjen z velesladkim glasom: Še nikdar nij nihče ljudij tako poznal.

Približati se; vstaviti se baš pod mojim oknom; taisti sladki glas začne: Ah, gospod, vi niste ustvarjeni le pisati zgodovino, temveč jo tudi ustvarjati. Zakaj nijsem kraljica, ali cesarica? V Charmilless-u bi iskala prvega ministra. Potegnila bi ga iz njegovega zavetja, rekoča mu, da so vzvišeni možje last družbine, da jim bog ne prepušča poditi od sebe zmožnosti, ki jim jih je podaril.

Gospod Mauserre odgovori živahno: — Vi ste krutá. Ali ne veste, da bi odrli rano, ki se je jedva malo zacelila.

— Oproščajte, odgovori potrtem glasom. Govorila sem prehitro, pozabila sem

— Vi me imate pravico trapiti, govori on. Vam-li nijsem življenja dolžan. — Molk. Potem govori zopet gospod Mauserre dolgo časa potihoma. Njegovega govora nijsem čul, razen sklepa, ki ga je govoril mirnim gla-

som: — Ko sem doprinašal ono žrtev, nijsem meril njenega obsega.

Po teh besedah počneta iti. Glej, o čem se pogovarja, kadar se šeta po parku! mislil sem si, pobirajoč čopič, ki mi je padel z rok.

Nekaj minut pozneje začutim ju zopet pod oknom; zopet napnem uho. — Vi govorite o izravnavi, reče gospod Mauserre, meni je znana le ena, tista, ki se izvrši sè staranjem, in vem, da pride čas, ko človek misli, da še lastnih kesanj nij vreden.

— Ne mislite na tó, gospod; oni čas vam ne pride še tako naglo.

— O! da; kaj mislite, koliko sem star?

— Jaz ne vem. Vi bi znali imeti, gospá soproga in vi, ona malo menj, vi malo več nego štirideset.

Zasmeje se na lahko. Ta smehljaj mu je prišel iz onemoglega srca.

— Vi ne poznate; vzemite jih gospé deset, meni jih pa dvanajst pridenite, pa boste imeli pravo število.

— Kak lažnik je vaš obraz! reče ona.

A žalim ga, on govori resnico. Mladost vašega srcá in duhá je večna, vi ne boste nikdar stari. — Preneha ter zaklikne nad bono, ki je nihala Lulo: — Varujte, ne tako visoko! — potem govori: Glejte jo, pravo izravnavo. Oživeli boste v tem ljubem otroku, ki vam je v vsem podoben. Oh! zadela sem drugo rano. Da bi se dala ta druga kmalu zaceliti, da bi prišel dan, ko bi vi Lulu mogli sevsem zvati vašo hčerko!

Z močjo udari on s palico po stolpovem pragu ter reče s kratkim glasom: „ko bi vi poznali zakon, vedeli bi, da je to nemogoče.“

Dolgo časa nijsem zopet ničesa slišal; mislil sem, da tudi ničesa več ne bom. To bi bilo škoda; njijun razgovor me je zanimal. Dobro da Lule nihaljka nij nič menj zanimala, kar je bilo uzrok, da se je naredila še ena promenada, da sem slišal nekaj minut pozneje važno izrečene besede: — Vi tedaj mislite, da tudi ona trpi?

— Ona je tako dobra, gospod, odgovori sladki glas, da vam skriva svoje tugo-

vanje, svoj dolgčas in nevoljo. Bila je stvarjena za svet, da bi se svetila, da bi jo ogledovali. Po njenej sliki soditi, bila je izredno lepa.

Hotel sem teči k oknu ter jima zakričati: — Ne tarnajte, še je najlepša ženska na Francoskem. — Skesam se, in gospod Mauserre se obrne do Mete z nekim vprašanjem. Odgovori: — Vi me spravljate v zadrego, gospod. Ljubezen je tako predrzna, tako sebična, da malokdaj šteje žrtve, ki jih terja. A pač se mi zdi, da, ako bi imela strašno nesrečo biti ovira karijeri moža, ki bi ga ljubila, bi mi bog dal moč, ločiti se od njega, žrtvovati se mu, imajoča se za srečno, ako bi me njegovo pripoznanje in ljubezen v samoti kedaj obiskala.

Ta krat mi uidejo na pol glasne besede: — Glejte, kačji jezik! —

— Meni se zdi, da nekdo govori, pravi gospod Mauserre — potem zaklikne: — Toni, ali ste vi tukáj? — Jaz molčim, kakor zemlja.

— Vi se motite, jaz nijsem ničesa čula, odgovori mu Meta.

Kmalu potem pokliče ona Lulu, govoreč jej, da je čas, vrniti se v grad. Ko otroče nij bilo še pri volji pustiti igrače, gré Méta tje ter zapové boni, naj vzame Lulu iz nihaljke; potem pride zopet h gospodu Mauserre, ki jo je čakal, sedeč na kamnitej klopi nekaj korakov od stolpa.

— Gospod, reče mu, imam vam nekaj zaupati, vprašati vás za svet za nekaj. Pa ne vé m, če si bom upala.

On odgovori z najmilejšim glásom: — Jaz nemam nič skritega za vas; srečen bodem, ako mi podarite svoje zaupanje, kakor sem vam jaz svoje.

Meta zabrede v dolg uvod, da jo gospod Mauserre prosi, naj ga okrajša. — Kaj hoče to jecljanje? idite k faktu, prosim vas, — reče jej, tako tiho govoreč, da sem komaj nekaj zlogov ujel. Zdelo se mi je, da je večkrat izgovorila moje ime. Gospoda Mauserre je njeno pripovedovanje zelo ge-

nilo; vsklikal je tu pa tam: — Je-li možno? Kaj takega bi pa ne bil nikdar verjel.

Ker je molčal, ko je bila ona izgovorila, vpraša ga, je-li izustila kako besedo, ki bi ga znala užaliti, ali mu biti zoperna. On jej burno odgovori: — Kaj svetuje srce?

— Kaj vëm? odgovori ona. Bojim se, da ga slabo umevam. — Prenehá; potem: Ljubite Tonija ali ga ne ljubite? govori s taisto živahnostjo, kojo je prešinjala jeza.

Odgovor je bil tako nedoločen, da ga žalibog nijsem mogel uhvatiti.

— Vi hočete tedaj, naj vam svetujem? reče zopet sè sladkim glasom. — Po pravici povém, da vam zdaj tega ne morem. Govorili ste ravnokar o sebičnosti ljubezenski: tudi prijateljstvo je sebično. Tri mesece se stoprv poznavá in vam povem odkrito, da mi je vaša družba postala tako prijetna, da mi je kruta misel, ko bi se jej moral odpovedati, tako živ mi je čar najinih dragih kramljanj. Ipak čem pozabiti samega sebe, svetovati vam hočem samo to, kar more vam biti koristno.

Meni je človek, o kojem mi govorite, jako ljub; izkazal mi je dobrosti, ki mu jih nikdar ne pozabim. Toda akopram ima take zasluge, ipak dvomim, da bi bili vi srečni z njim. On je umeteljnik, in to iz cele duše; slikarstvo in slava, to sti njegovi ljubici, soproga bode stala za njima. Potrpite da vam povem svojo misel: nekaj časa mu boste igrača, pozneje gospodinja. Moje prijateljstvo vam želi soproga, ki bi bil z vami taistega okusa, taistih občutkov, ki bi vedel, kaj ste vi; soproga, ki bi znal ceniti vašo redko inteligencijo, vaš solidni, laskavi značaj, to čarovno dopadljivost vašega duhá, ki tako dobro razumé misli drugega, ki živi takorekoč v duhu drugega. Srečali boste tega soproga neki dan, vzel vas bo za svojo ljubljeno drugo, kojej bo zaupal vse, kar misli, ki mu bo svetovalka in prijateljica v naj intimnejšem in najslajšem smislu té besede.

Té zadnje besede so se izrekle s takim ognjem, da se je videlo, kakor da bi se bila Meta unežila.

— Tedaj hočete naj odrečem? vsklikne.
V treh dneh se imam ločiti.

— Ali me hočete poslušati? ne hodite
1. septembra v Ville-Moirieu. To je najboljše.
Tukaj pa se lahko ognete vsakega tête-à-tête
z gospodom Flamerinom; ako bi imel biti
preveč silen, povejte mi, pa se takoj izrečem
proti njemu.

— Naj se zgodi, kakor vi hočete! od-
govori z lahkim glasom, kakor nuna, ki iz-
govarja samostansko obljubo. —

Moja zvedavost doseže naj višjo sto-
pinjo; splazim se k oknu ter vzdignem ogel
zástora. Ali sem bil jaz brljav, ali je pa
gospod Mauserre prijel Meto za roke ter jej
nalahko poljubil konec prstov. Z obrazom
je bila na pol obrnena proti meni; čelo se
ji je žarilo, na pol odprta ustna so bila iz-
raz radosti. Tako se smehljá kmetovalec,
ko vidi po odhodu trdovratne zime oživljati
se žito, koje ogleduje ves polen nade na bo-
dočo žetev.

Trenotek po tem ne vidim nikogar več, odšla sta.

Jaz padem v fauteuil, kjer se nekaj časa ne ganem. Roke so mi bile utrujene, glava teška, okó, zdi se mi, čmerno. Namah se vzdignem, volja me je prisilila; začnem se tipati po vsem životu, kakor človek, ki je padel z balkona in se želi prepričati, ima-li še vse ude. Po tej urnej preskušnji prešetam dvakrat žvižgaje atelier, vesel, da sem znal še žvižgati. Spomnil sem se, da sem se v Draždanah izobrazil v tej umetnosti; zmislil sem se na Rembrandta; Rembrandt me je domislil, naj sanjam o Velasquezu. Zdelo se mi je, da slišim glas: To je edini bog, ki ne prevari. — Odprem mi-znico ter vzamem iz nje penasto pipo, ki sem jo podedoval za otcem; natlačim jo, vžgem jo, ter nehoté zakričim: Sodar iz Beuane-a, tvoj sin se vrlo dobro počuti! — Potem se vsedem zopet pred platno, ter počnem retušovati svojega Boabdila. Izpovedati se moram, da se mi je čopič nekoliko

tresel, da nijsem še nikdar tako potreboval podpore za roke, nego zdaj.

Koncem ene ure potrka nekdo iznova na stolpove duri. To pot nij bil gospod Mauserre, niti Meta; — stal sem si face-à-face z najbolj umazano, najbolj zánikrno vseh cigank. Oči so jej bile enake dvema tintnima lisama, obličje lokavo, kakor kakega ponočnega ptiča, ki ga luč preganja. Ko sem bil zjutraj srečal to lepoto med ciganskimi popotniki, poradi kojih so buldoki tako lajali, zaljubil sem se v njeno hudičje bitje, v njene pregrešno-mikalno milobo, ter jo povabil, naj pride v moj atelier. Žuril sem se, upeljati jo v atelier, zvedav, kaj mi bo povedala. Osoda mi je poslala v njej vzgled in tovaršico, koje sem bil jako potreben. Odgrnovši svoj croquis, počnem kramljati s ciganko. Povedal sem vam uže, gospa, da mi prešine neka sveta nežnost srce za lumpovsko drhaldo, ako naletim na tem svetu na nekake kreposti. Taka navdušenja so istinito jako nevarna.

Solnce se je uže pomikalo proti zapadu, ko končam sejo ter se podam z vzgledom iz atelier-a. Ko ideva po ploščadki, zasveti se meni pod nihaljko neka briljantna reč: bil je to Lulin medaljon, ki ga je nihaje se izgubila. Jaz ga poberem, pa taisti trenotek zagledam Meto na konci vrta. Premikala se je proti nama, glavo povešeno, z očmi sem ter tja iskaje ter po grmovih stikaje. Jaz rečem ciganki nekaj besedij v uho ter jej stisnem zlat denar v roke. Nij mi bilo treba več govoriti, kaj čem; bila je izučena za take slučaje; zlat, ki ga je držala med krivimi prsti, in ga smebljaje se ogledovala, odprl jej je pogled in znanost. Gospà, ko bi jo tako dobro plačeval, stavim, da bi jo naučil v osmih dneh cel oče naš.

Naji je skrivalo neko drevo. Meta, ki je bila vsa zamišljena v iskanje, prišla je na deset korakov do naji, ne da bi naji videla. — Pozabil sem se na promenadi, rečem glasno ciganki. Pozno je uže; preložiti morava sejo na jutro.

Guvernanta Lulina se vstavi; obraz jej je zoprn; očitvidno nij mene iskala po grmih. To srečanje menda jej nij bilo nič kaj po godu, hotela se je umakniti. — Lulu je izgubila medaljon, rečem jaz, tukaj je. — Meta se mi zahvaljuje ter gre po-nj. Predno jej ga dam, jej rečem: Dovolite, da vam predstavim deklico iz Egipta, ali nij čarovna?

Ta črnorujava postava Meti nij dopala. Pogleda jo resnim očesom, malo nemirna; zdelo se mi je, kakor bi kdo golobico vprašal, kaj misli o kragulji.

To je deklica, rečem jaz, ki ima vse pregrehe, a tudi dosta častnih lastnostij. Ako je lažnjiva, kakor kak dvorsk lakáj, je pa zato tudi odkritosrčna, da se kaže, kakoršna je. Ona ne veruje ni v boga, ni v hudiča. Ko ju bo srečala na onem svetu, ustrašila se bode, in gospod bog jej poreče: Ciganka, pridi k meni na desno; meni so ljubši oni ljudjé, ki me ne poznajo, nego oni, ki me kompromitirajo. Priznavam, da je laskrna, kakor ščuka; zaljubljena kakor mačka; a

vedite, da ljubi vse ljudi zapored; da njeno srce ne poje dveh arij ob enem. Da bi bila še popolnejša za naslikati, ukrala je to jutro dvoje rac pa troje piščet; a dám vam besedo, da nij šla še nikdar ropat sreče drugih; da jih še nij nikdar prevarila za kaj, kar imajo radi.

Potem se obrnem proti ciganki rekoč: Prorokinja mojega srca, ti nijsi brala Jean-Paula, niti njegovega obravnavanja o vzreji ženskega spola. Ti bodeš vedno nepopolna in vetrna; a pripoznavam ti bistrovidnost v pozemeljskih rečeh. Ravnokar si mi povedala, kaj se ima pojutršnjem zgoditi na nekem pokopališči, kjer rastó rože; zdaj pa mi stori veselje, in ugani osodo te-le osebe. Meta me piči srditim očesom ter skuša uiti. Jaz jej stopim na pot, preskrbim si njeno desnico. — Ciganka, vskliknem, povej mi tajnost te-le roke, koje jaz nijsem mogel uginiti.

Egiptovska hči stegne glavo, ter se strese osupnena. Zdela se mi je zatopljena v tako

živahno občudovanje, da je Meta strmela in zvedavosti se prodala, položivši svojo roko v cigankino, odvrnivši obraz in pomilovanja se smehljaje, kakor bi se bila iz dopadljivosti posodila otročjemu vedenju, koje je iz nova občutila.

Zagotavljam vas, gospa, da je bil to slikanja vreden prizor. Sè svojim zlim in globokim pogledom magnetizoval je kragulj golobico. Pel je španjski, hripavim, zmagalnim glasom: Lepa deklica, lepa deklica, tvoje roke so srebrne, ti si golobica brez žolča; a včasi si strašna, kakor levinja iz Orana, kakor tigra iz Okanje. Ti imaš znamenje na lici, kako je čarovno! Sladki Jezus, zdi se mi, da vidim luno bliščeti. Lepa deklica, bog te hrani padcev; dosta jih ima nevarnih za dame, ki hočejo bivati princezinje.

V tem trenutku razsvetli zapadajoče solnce ves grad, čegar okna se zaleskečejo. Stolpi ob oglih gradovih; terasa, obrobljena z opiralom iz belega marmeljna in okinčana

z dvema bronastima levoma, ki sta iz žrel brizgala vodo; perón v podobi konjske podkvi; raznobarvena okna; veliki atiški pilastri, kojih robovi so se risali v profilu na opalnatem nebu — vse je plavalo v eklatantnej, mehkejši svetlobi. Ciganka je pela vedno:

Hermosita, hermosita,
 La de las manos de plata,
 Eres paloma sin hiel,
 Pero á veces eres braba.
 Un lunar tienes: que lindo!
 Ay Jesus, que luna clara!

Namah, spremenivši glas, vsklikne čistim grlom:

Senorita, vi boste živeli sto let; nekatera srca se ne ugonobé.

Potem naredi z roko krog, ki je obsegal njen indeks, park in grad, ter mrmra sladkim glasom: — Ti hrastovi, te brajde, ti stolpi, ti vetrokazniki, ti levi, to vse, lepa deklica, bode enkrat tvoje. Jaz sem opazoval Meto z napetim očesom. Videl sem, da se ji je dolg plamen zasvetil v očesu, koji je hotela skriti s trepalnicami; čutila je, da

je moj pogled vá-njo uprt; namah se obrne, da bi mi skrila zastano in zarudelo lice.

Ciganka jej ne izpusti roke, nego jo nadalje pregleduje. Na mah zgrbanči obrvi, potegne prst po dveh križajočih se črtah, ter deje zasmehajočim glasom: *Senorita, májhen svet: ne streljajte dveh zajcev na enkrat.*

Pri teh besedah se izgubi v drevored, odnessi zlat, ki ga je tako pošteno zaslužila.

Meta, mislim, jo je hotela nazaj poklicati; toda streznovši se premaga ginenje, kakor osoba, ki si zna zapovedovati, in, ne da bi sprejela roko, ki sem jej jo ponudil, koraka proti gradu. Jaz sem jej šel na strani; v njenem pogledu je bilo nekaj žarečega; šla je tako urno, kakor bi hotela priti na konec svetá.

— *Eh bien!* rečem jej, *nij-li uljudna moja ciganka?*

— Jaz ne umejem, odgovori mi navadno sladko, da se človek zanima za prorokinjo dobre sreče in njeno bedasto prorokovanje.

— *To nij istina, rečem jaz, da bi bilo*

to prorokovanje bedasto. Nekoji verujejo v hiromantijo, drugi vélike in male proroke; kajti nekaj se móra verovati. Vi veste bolje nego jaz, koliko prorokovanj je v bibliji, koja gotovo večkrat čitate. Akopram sem vrlo malo bibličen človek, odprem davi slučajno sveto knjigo, in ker me vaša bodočnost, ki je malo tudi moja, jako zanima, sklenem, da se imajo vrstice, koje bom pri odporu zagledal, na vas obračati. Ko odprem biblijo, zagledam besede: „In bog reče Abrahamu: Skleniti čem s toboj zvezo, in dal ti bom kanaansko zemljo, kjer si tujec“. Ali se vam ne zdi čudno to soglasje? Meni se zdi, da se je biblija sporazumela s cigani.

Ona mi odgovori mrzlo: — Vi se ne trudite, da bi mi dopali, vi veste, da je neki način šaljenja, ki ga imenujemo drugače.

To izgovorivši pospeši korak ter pride vsa usopihana v grad. Jaz stokam za-njo po peronu. Med potom pa sem grizel te-le verze Henrija Heine-ja:

Na oči lepe devojke svoje
 Speval sem najkrasnejše romance,
 In na usta njena rožne boje,
 Skladal sem mehkodoneče stance;
 Opeval lica njena sem v tercetih,
 In da ima srce, bi pel o njem v sonetih.

V.

Drugi dan zvečer mi naznani sluga, da me gospa Mauserre pričakuje v salonu. — Ko vstopim v dvorano, zagledam tam prestrašeno žensko, ki nij mogla drugega reči, nego: Ah! Toni, dragi Toni, ko bi vi vedeli! . . . Boječa se, da bi je kdo ne iznenadil v tem stanu, pozove me za soboj v sosedno sobo, ki jo je imela za posebne slučaje. Pade na divan; potegne iz žepa list, list ki ga je ravnokar dobila od matere, ter mi ga da brati. Obsegal je te-le besede: „Nadejam se Lucija, da Ti bom mogla kmalu objaviti naj veselejšo novico.“

— Kaj mislite, kaj pomeni to? vpraša me upiraje v mene oči, v katerih se je slikal nered njenega duha.

— To se mi zdi jasno, rečem jej, in rečem vam, da sem ravno tako zadovoljen, kakor vi. To pomeni....

— Ne povejte, Toni, zmoti me držeča mi roko pred usta. Pa ipak — da — ne motite se. Nikakor nijsem mislila, da bom tako iznenadena; da bom občutila tako veselje — ako smem biti tako odkritosrčna. — Ali nij to zlo od mene, da se veselim bližnje smrti človeka, kojemu bi zdaj imela streči in objokovati ga? Slabo sva se porazumevala; uzročeval mi je dokaj trpljenja. Pred tremi leti je bil hudo bolan; jaz mu pišem, da mu vse odpuščam, ter ga prosim, naj tudi on meni. Zagotavljam vas Toni, da je bila ljubav v tem pismu; lahko bi si bil rekel, prečitavši je: „Več je vredna, nego sem mislil.“ Veste, kaj si je izmislil?

Dal mi je odgovoriti po enej svojih priléžnic tako trdo, tako napadljivo, da sem se zaradi tega osem dnij jokala. Tudi zdaj se še jokam, a solze so mi mešane z ve-

seljem. Kaj ne Toni, jaz sem zelo kazni vredna?

— Jaz še bolj, gospá, kajti moje veselje je čisto, da je končno ta stari rokovník bogu nazaj dal svojo lepo dušo.

Obrne se do mene s prosečim glasom: — Molčíte! nekatere besede prinašajo nezgodo. Sicer pa, ali imam pravico komu kaj očitati? Odgovorilo bi se mi lahko: kaj si pa ti storila v življenji tako krepostnega, tako redkega. To bi bil dober odgovor, kajti končno Toni, se vsa krivica moža, ki si ga ne upava zvati, zbira v tem, da se je osrečil kolikor je mogel, in v načinu, ki zares nij bil lep. Ali pa nijsem i jaz storila ravno toliko? Neki dan, ko sem bila žalostna, šla je sreča pevaje pod mojim oknom ter mi pomignila s prstom; jaz sem šla za-njó doli v dno Italije, odkoder me je pripeljala v Charmilles. Zdaj sva se tukaj ustanovila, on pa jaz, vsako jutro bolj očarana, da živiva skupaj. Časi se vprašam, kaj sem pač storila, da sem si pridobila drago srečo, ni

nemir me obide, da v svojej preteklosti ne nahajam niti enega zaslužnega čina.

— „Bil je nekaj mož, ki se je bahal, da je v življenju storil le eden zločin“ — govorim jaz. Vi gospa, vi imate v računu le eden, dober čin, koji obstaja v tem, da osrečujete one, ki so okolo vas, da ne govorim o ubogih.

— O! reče ona, le tisti čini so dobri, ki kaj stanejo. Vi ste premilostljivi, Toni. Zagotavljam vas, ko bi bog le svojo pravičnost poslušal, poslal bi mi te dni mesto vesele novice kako turobno poročilo.

— Jaz pa trdim, da je nebo pravično, da je rokovnik, čegar ime nečeva izgovoriti, sklenil poginiti. Samo nekaj me vznemirja, stvar še nij storjena. Midva računiva na medvedovo kožo; kaj vraga, ko bi se pa izpremisllil, in še hotel živeti!

— To je res, reče živahno. Moja mati ima le prerada želje za realnosti. Več ko enkrat je bila uzrok, da sem se veselila nad vestmi, o kojih sem pozneje izvedela, da so

napačne; bedasta sem, da sem si ucepila v glavo besedo, ki ne poveda ničesa. Kaj ne, Toni, boljše je, da ničesa o tem listu ne govorim gospodu Mauserre-u. Ne vem kaj bi storil od veselja, in ko bi pozneje izvedel, da se je prekmalu veselil, bila bi mu tuga pregrenka.

— O! zelo grenka! ponavljam jaz počasi in z naglasom izgovarjaje vsako besedo. Nasloni čarovno glavo na blazinico; oči ima zaprte, z zobmi grizljá robec; čez nekaj sekund, vzdignovša glavo, govori: Tožijo me, pred vsem vi, da sem lenuška. To je res, to napako imam od rojstva. Ipak mi v dolgih napadajih lenobe glava nikdar ne pokima, misli so mi vedno žive. Nij ga dne, da bi si ne rekala: Sem-li vredna, da bi mi žrtvoval svojo bodočnost? Kar me malo teši, a vrlo malo, je to, da v Draždanih nijsem ničesa opustila, da bi se mi odpovedal. Največja napaka za lenobo mi je, da sem preobčutljiva za sodbo svetovo. Večkrat sem uže hotela reči gospodu Mauserre:

Idimo v Paris, vi boste tam v središči vsega, kar vas zanima, kar najrajši študirate. Srčnosti mi je manjkalo; Parisa se bojim, zdi se mi, da bi ondi v očeh vsakega brala svojo zgodovino. Gotovo se moje oči bojé tujih. — Sklenovša roke: Ah, Toni, ko bi mu bila kedaj soproga! Ko bi kedaj, svojo roko okolo moje, zopet stopil med svet, in kmalu potlej v svoja prejšnja opravila.

— Zaupajte, dejem jaz; ta čas vam pride.

Vstane, rahlja si čudovite láse rujavo-blede boje. Njeni lasje, gospá, so imeli uže naravno frizuro, da jih je bilo le potresti treba, pa je bilo vse storjeno, da govorim resnico. — Hotela bi biti lepa oni dan, začjenja zopet, da bi bil gospod Mauserre ponosen ná-me, da bi ves svet čudil se in rekel: Storil je veliko budalost, a ta budalost nij bila norost. Ah! a jaz sem bedasta! — Kazaje mi svoj potrêt, ki nama je visel nasproti, reče: Ali ste mi preveč dajali pred

petimi leti, ali pa sem se veliko spremenila. Kaj menite!

Pa se je pogledala v zercalo, in zopet povzdignila oči proti sliki, kar jej nij brnilo vsklikniti. — Pa tako grda menim da vendar še nijsem, da bi se me bilo treba strašiti.

— Vi ste najkrasnejša, najnedolžnejša, najljubeznjivša vseh žensk, rečem jej poljubovaje jej roko sè strastjo, katere motivov si niti domišljala nij.

Ko se ozrem, se vrata odpró in Meta vstopi. Kádar je ona hotela, šla je tako tiho in na lahko, da se nij dalo slišati. V tem trenutku se mi je zdela nelepa. Nekatere krajine, gospá, so take, da nemajo nijenega čara na sebi, le igranje luči jih naredi krasne, da se imajo rajše, nego katera si bodi prijetna in smehljajoča se dežela. Tudi duša ima svojo luč, ki spreminja obličje, in baš zato se mi je Meta časi zdela čarovna; a zapazil sem, da si je bila zraven gospoje Mauserre redkokrat na dobrem, ne poradi

efekta nemogoče primere, nego ker je čutila v njenej navzočnosti muko, silo, neugodno tajnost, kojo je izkušala skrivati. Uzrok takega ravnanja mi je bil nekaj časa znan.

Gledala naji je osupnena, izraz njene postave je bil trd, v zadregi. — Veste kaj sva govorila? vprašam jo jaz. Gospa Mauserre mi je trdila, da je njen portrêt lepši, nego ona.

— Oni, ki je delal sliko, je velik umetelnik, odgovori ona; oni, ki je delal modél, je pač več, neko umetelnik.

— To je stvar, ki se dá razsvetliti mej menoj in med bogom, rečem jaz; a portrêti so v tem na boljem, da se ne starajo, gospá Mauserre-ova pa trdi, da misli postati stara žena tridesetih let.

— Ah, gospá, mej nama sem jaz stareja ženska, akopram imam še le štiri in dvajset let, odgovori Meta z melanholičnim akcentom.

— Vidva sta oba poredna prilizovalca, deje gospá Mauserre. Midva sva govorila

o nekej drugej stvari, draga moja; prejela sem naime list...

— Gospá, sežem jej jaz v besedo, kralj Ludvik XIV. je imel navado rekati, da se ne sme bahati prehitro z bodočnostjo, kajti s tem se ugrabi izidu miloba, ki jo ima vesela novost.

— Glejte, kako je mislil Ludvik XIV., govori Meta; a mnenje gospoda Flamerina je, da se nij dobro zaupati vsakemu človeku.

— Kaj pravite? vsklikne gospá Mau-serre-ova. Komu še čem zaupati, če vam ne? Vzemite, čitajte urno ta list; sigurna sem, da boste delili z menoj ginenje, koje mi je prouzročil.

Zvonec pokliče k obedu, nijena beseda se ne da govoriti. Lulu, ki je bila uže gladna, nas priteče klicat. Med obedom gospod d' Arci svojega smelega in pikajočega humorja nij brzdal. Bodi-si razmišljenost, bodi-si prodajanje pohlevnosti — prišla je Meta k mizi v zelenej, jutranjej obleki; napade jo tedaj z vojsko ter jo praša, zakaj sivo barvo tako

ljubi, je-li to valjda izraz ljubavi do sivih sester. Ona se mu zahvali za pozornost, ki jo daje njenej toaleti ter mu odgovori, da so jo vedno zvali „miško“, da je rojena miška, da bo miška umrla, in da po tem tudi livrejo nosi. — Glejte, reče gospod d' Arci, vi mi razlagate veliko stvari. Vedno sem mislil, da ima dve biri čestitjeljnikov, požiralci in glodalci; prvi lovijo komade, drugi jih glodajo s počasnim grizljanjem.

— S pridnostjo, gospod! deje mu ona malo nepotrpežljiva.

— O! deje gospod d' Arci, vaša čestitjeljnost je zelo hvalevredna, vi si pridobite vsako srce; od Lulu do mene nij osebe tukaj, ki bi vas ne čestila.

— Njená tajnost je zelo priprosta, deje gospá Mauserre; ona pozablja sebe, da misli na druge.

— Prav to sem hotel jaz reči, odgovori on prazneč kupico.

Trenotek potem začne kritikovati rujav vozal, ki si ga je bila Meta Holdenis dela v

lase; trdil je, da se rujavo pa sivo ne strinja, da je eno prosta boja, druga potuhнена. Gospod Mauserre mu očita, da tako grizečega človeka nij še videl, in gospod d' Arci shrani ta kompliment; kajti iz izkušnje je vedel, kako daleč sme iti.

Dve uri pozneje smo bili v salonu. Meta je ravnokar odšla, da bi Lulu déla leč. Sluga vstopi ter dá list gospé Mauserre-ovej. Ona ga odpre, in grozno zakriči; z enim okom se joka, z drugim smeje. Vstane ter z omahujočim korakom teče gospodu Mauserre-u na kolena; izdihljaji so jej dušili glas. Končno se jej posreči, da reče: Alfonz, prosta sem.

On se je oprusti malo živahno, kurioziteteta dela človeka nepotrpežljivega. Ta vest ga gane, da vstane; osupnenost prouzroča efekte. Potem odpre svojej soprogi roki ter vsklikne: Dolgo sva ga morala čakati.

Kakor vidite, gospá, nij res, da bi bila prva ganenost vedno najboljša. Ko je bila Meta opravila svoje delo, pride v salon na-

zaj. Gospa Mauserre-ova plane proti njej, ter vsklikne, podajaje jej list: — Ah, pojdite urno, gospodičina! —

Meta čita. Bila je-li poveljnica svojemu jeziku, pa zato obrazu nij bila, in, da rabim staro besedo, svojim malim slabostim nij bila vsikdar kos; časi so jo izdale. Zdi se mi, da sem jej dan poprej videl iz očij iskрати se plamen; ta trenotek je obledela, da je bila taka, kakor smrt, da sem mislil, da ji je slabo. Gospod d' Arci je gledal njo in mene, na ustnih mu je igralo črno smehljanje. Meta plane na vso moč na gospó Mauserre-ovo ter jo objema tako dolgo, da jej gospod d' Arci končno deje: — Dovolite, gospica, ljudjé se objemajo, ne zadušajo se ne. — Potem opisavši četrť kroga, reče: — Draga gospoja, volite prejeti čestitanja vašega zeta.

— Hvala, odgovori mu gospá Mauserre-ova; a čakati moramo še deset mesecev.

— Tako hoče zakon, reče gospod Mauserre z resignujočim glasom.

Uboga ženska nas objame vse zapored ter se reši potem v svojo sobo, kojoj zaklene. Sreča jej je delala ozko vest, radost jej uzočala bojazen; zdelo se jej je potrebno skrivati to radost, in, kakor je rekala, le onemu govoriti o tej stvari, ki jo razumeje.

Gospod d' Arci nij skrival svoje; bila mu je prekipeča, da bi kakemu drugemu valjda ne bila prizanesla. Gospod Mauserre si vzame journal, jaz pa list papirja, ter začnem risati. Senca se urine med lampo in med moj svinčnik. Vzdignem oči; Meta se je bila postavila pred me. Več nij bila ne-lepa; obličje ji je bilo živo, koketno, v pogledu nekaj utrujenega.

— Ali se dá vedeti, praša me s tihim glasom, kaj vam je prorokovala ciganka.

— O čem?

— O tem, kar se ima pojutrišnjem goditi na pokopališči, kjer so rože.

— Prorokovala mi je, da se ne bo nič godilo.

— Prav nič?

— Prav nič.

— Zakaj ne?

— Zato ne, ker pojutrišnjem niti mene niti vas ne bo tja.

— Niti mene niti vas? deje. Ciganka se je na pol legala; jaz bom tam in vas bom pričakovala.

Gospod Mauserre odloži journal, ter se nama bliža.

Jaz ne vem, kaj je vjel iz najinega pogovora. Meti reče z najnaravnejšim obrazom: — Ker se vsi veselimo, zdi se mi dostojno, da bi se i Lulu. Uže dolgo želi videti paladriško jezero, ki je, kakor se sem, čarovno. Sklenil sem, gospica, da jo popeljemo tje pojutrišnjem, prvega septembra. — Potem pristavi bolj z odsvetujočim, nego vabečim glasom: — Steli z nami, Toni?

— Sigurno.

— I jaz, dragi oča, deje gospoja d' Arci.

— Ker mene nihče ne povablja, reče gospod d' Arci, povabim se sam.

Jaz zapišem z velikimi črkami na papir, kamor je Meta vedno gledala: „Hiro-mantija nij ležnjiva umetelnost.“

Ko odidem, priteče gospod d' Arci za menoj na koridor, ter potegnóvši me za rokav, zamrmrá mi na uhó: — Gospod Flamerin, jutri vam imam nekaj zelo resnega povedati.

Tretji del.

VI.

Drugi dan je ^{dejavalo} ~~dežilo~~ celo dopoldne, gospod Mauserre pa gospica Holdenis se nijšeta šetala po parku. K sreči je malo ponehalo, da sem mogel priti v atelier, kjer sem imel začeti portrét gospoje d' Arci. Kmalu pride ta za menoj spremljana od soproga. Jaz odložim paletó, ki sem jo ravnokar vzel v roke, in gospod d' Arci, ki je burno podrl vrata,

mi deje: — Gospod Flamerin prisezimo, da se ne ganemo od tukaj, predno ne iznajdemo sredstva, kako se oprostiti od te intrigantinje!

Njegov akcent je bil tako tragičen, da ga vprašam, misli-li rabiti otrov ali nož. — Da se iznebi miši, mi odgovori, treba je rabiti mišjega strupa. Znabiti so vam znana milejša sredstva; poskusimo je.

Vsede se na stol; jaz dam gospé d' Arci fauteuil, sedem na klopico k njenim nogam, in seja se začne. Ko bi nas bil kdo videl, rekel bi, da smo vojni svet, ki kuje plan za oproščenje kake dežele.

— Kako se je izdala! reče gospod d' Arci.

— Res je, odgovorim jaz, obleдела je, nij vedela kaj bi.

— Da, imela je podobo zbegane duše, pridene gospá d' Arci; cel večer nij delala drugega, nego od sedeža do sedeža tekala, ker jej nij bil nobeden po godu.

— Dobro, da se jej vse vidi; v hlinenji nij še dospela do mojsterstva.

— Od prvega dne, ko sem jo videl, zdele so se mi njene intencije sumljive, njen staroočansk nosek mi nij dopal.

— Kar mi je najbolj žal, je, da je preslepila mojega ubogega očeta.

— To dokazuje, gospá, da vi ne razumete občutkov, ki jih vdiha ženska v čuteče srce bolnika, kojemu streže.

— A kaj ima takega na sebi ta vetrnica? ta nelepotá?

— E! gospod, vi veste, da jaz tega ne verjamem.

— Se vam-li njen duh zdi tako briljanten?

— E! gospoja, njen duh nij briljanten, nego postrežljiv, in valjda si je izbrala pravi del.

— Recite rajši, da je njen duh gola zvijačnost pa priliznenost.

— Ah! gospod, najbolj rafinovani politiki reusiräjo naj večkrat s pomočjo surovih sredstev, kajti oni imajo ljudi za take, kakor so, to je, za velike otroke.

— Meni se istinito zdi, da jej hočete pred náma peti slavodatke!

— Ah! gospoja, jaz bi se ne varoval, a dober general svojega sovraga ne sme zaničevati.

Gospod d' Arci se pokaže nepotrpežljivega, in zdi se mi, da se je potihoma pridušil. — Čemu bomo nosili vodo v morje in tratali čas, deje. Jaz pripoznavam popolno gospodu Flamerinu, da bistrovidni duh gospice Holdenis nij nepotrební grm, ki krasoti vrt; jaz izpoznavam v njej, kakor on, ono malo sadno drevesce, ki dá za malo postrežbe, dežja in za veliko solnea obilen sad. Bog blaži njo in njene spalirje! Mi se nijsmo sešli, da bi diskutovali njene velike zasluge in deviške gracije. Nas vseh želja je poslati jo čem prej tem bolje v njen dragi Florissant, k njenemu ponižnemu in krepostnemu ognjišču, k njenemu nježnemu óči, ki tuguje, da so v njenej nenavzočnosti njegove mogunske gnjati izgubile vso poezijo, k njenemu čarovnemu, ljubljenemu bratstvu, kojega obleka

razpada v cunje, kar nij nje, da bi jim zakrpala perilo. Smo-li vredni imeti to mistično golobico? In kaj je prišla delat v filistejsko deželo? Jaz vém, gospod Flamerin, da dobro delo, koje premišljamo, vas dosta menj zanima, nego nas. Mi drugi se tepemo pro aris et focis, a vaše prijateljstvo do gospoda Mauserre-a je tako zvesto, da pozabite zraven na lastne interese. Smo-li ene misli? Dobro, nadaljujem. Ne da bi vam hotel očistiti, dragi gospod, vi ste mi trdili pri vašej česti, da je moj tast, ki jih ima uže tri in petdeset za soboj, očistil se vse nesnage, in da bode do konca dnij najpametnejši človek. Opiraje se na vašo lepo zagotovo sprijaznil sem se s tastom, in si poradi tega iz prva le čestital. Bil sem prijetno iznenadjen, ko sem našel v ženski, ki mu je nekdej storila neprizanesljivo budalost, osobo, koje vzvišeni in delikatni občutki so mi vdihnili takoj prve dni poštovanje in ljubezen do nje. Le ene stvari si še želim: da bi mogla legitimovati tudi formalno zvezo, od koje bi smela pri-

čakovati srečno bodočnost. Včeraj je izginil zadnji zakonski zadržek; toda rudeča luna je počela pluti nad Charmilles-om, strašna katastrofa nam žuga. Ne migajte s pleči, slučaj je važen: v nevarnosti smo videli očeta moje soproge onečestiti se z lehkomiselnostjo prodajo in peljati k altarju Lulino guvernante, koja teži postati vladarica Charmilles-a, in vsega, kar zraven spada.

— Moja ne! sežem mu jaz v besedo; nesreča nij tolika, kakor se vam vidi.

Blagovolite me poslušati do konea, govori gospod d'Arci. Jaz sem človek mirnega premisleka, gospod, jaz nemam navade, da bi me genila vsaka mala stvar. Zagotavljam vas, da se je moj tast strezil, kar se tiče prve ljubezni; kaj govorim? bodisi da je gospa Mauserr-ová še lepa, vendar mu je zdaj nedopadljiva postava, podoba velike budalosti, ki ga je ovirala, da nij postal poslanik v Carjemgradu ali Londonu. To se pravi ne imeti odkritosrčnosti reči si: Ti si hotel to, George Dandin! V njegovo in našo nesrečo

so hotela nebesa, Toni Flamerin, naj pride sem hinavka, ki vzdiguje oči proti oblakom, in ki se z eno roko tolče ob prsi, med tem, ko druga diskretno preiskava sosedov žep. Jaz ne porečem, da ne zna pripravljati bezgovega čaja, in iztepati hišnih tapetov, toda spravila je našega diplomata v pokoj sè svojimi uljudnostmi, s priliznenostjo, z opravljanjem, z medenimi sveti, z ekstazami njenega občudovanja in z očmi, kakoršne ima karp, ki se je najedel omotice, koje oči mu ponavljajo od zore do mraka, v visokej nemščini, da je velik mož. Prosto mu razodeti jej svoj plamen, prosto njej biti diskretnej, to je nja skrb, meni to nič mari, a ta niskonoga Maintenon si je ubila v glavo postati mu soproga. Igrala bo krepostnega zmaja, in videli boste da preskoči, zmoten po njenej ostrosti, denes ali jutri jamo, naj si bo še tako globoka. Malo sramote se kmalu požrè. Tako-le rokovnico sprejeti za taščo, sluga! To od mene terjati bi bilo preveč, in sklenil sem iti takoj h gospodu Mauserre-u, ter se

zgovoriti z njim odkritosrčno pa odločilno. Od dveh stvari eno: ali gre jutri vlačuga za zmiraj z Charmilles-a, ali pa ga jaz sè soprugo zapustim. Gospod Mauserre ljubi svojo hčer, nadejam se, da ga bode moj mali govor nekoliko genil.

Gospa d' Arci je z nevoljo poslušala to malo brutalno govorjenje, a opomniti si nij nič upala; da si je ljubila očo, strinjala se je ipak raje sè soprugom, nego da bi mu ugovarjala. Zahvali se mi dakle s pogledom, ko vidi, da mu ovračam sè sledečimi besedami:

— Dragi moj grof, vaše premise se mi zde ekscesivne in vaši sklepi zelo vetrni. Temperament gospoda Mauserre-a je melanholičen; on je hipohonder, ki od osode nij prejel, kar je želel, in ki misli, da se sme pritožiti proti njenej krivici. Pomislimo, dá je on v starosti, kjer za večino ljudij ljubav nij drugega, nego potreba družčine, ki jim jo srce veleva; ženske, ki jim dopadajo, so one, ki jih milujejo ali občudujejo, kratkočasijo ali tolaže. Dopalo je nebu pa dolgo-

časnemu Amerikanu — Toni Flamerin si pri tem umiva roke — poslati nam osobo, ki nij niti rokovnica niti vlačuga; razžaljenje nij še nikdar nič dokazalo, in gospodičina Holdenis je z eno besedo inteligentna, ročna, laskava osoba, ki razumeje umetelnost, nezapazena splaziti se človeku v občutke, v reve življenja in jih popraskati tam, kjer jih srbi. Jaz ne porečem, da čar, ki je okoval gospoda Mauserre-a, nij nevaren, ako se mu vda, — niti da gospodičina Holdenis nij čestiželjnica, koje domišljija laska nekojim sanjam, ki jih odpušča njena religija. Povejmo vse: ko bi gospa Mauserre-ova umrla denes ali jutri, morebiti bi vi težko zabranili gospodu Mauserre-u zaročiti se z guvernanto njegove hčerke.

Njegov duh je preveč liberalen, da bi ga premišljevanje imetja in rojstva moglo odvrniti od njegovega nagnenja; jaz ne poznam človeka, ki bi bil predsodkov tako prost, kakor on. K sreči je gospa Mauserre-ova živahna, zelo živahna, in gospod

posredovanje

Mauserre časten mož, ki mu je njena beseda sveta. Kar se bojim, dragi gospod, je neprimerna intervencija, ki bi ga vzburla in vse skazila. On je ošaben človek; ako se poda katerikrát svojim mislim, ima malo poštovanja do menenja drugih, in njegova prevzetnost mu ne dopušča, da bi od koga lek-*o-arcija*cije sprejemal. Pri bogu, opustite vi svojo. Vaše preodkrite izjave bi ga spravile v nes pametne navale, in morebiti bi dovolil svoje jezi, kar bi strasti gotovo odrekel, kajti vzbudili bi mu živ okus do osebe, ki mu znade bolje ustrezati nego mi.

— Jaz mislim, da ima gospod Flamerin prav, požuri se govoriti gospa d' Arci, pogledavši soproga s kotom očesovim, da bi izvedela, koliko si sme upati. Mòči je, dragi Albert, da se nam stvari vidijo prečrne, in da nesreča nij tako strašna. kakor mi slimo. Toda, bode-mo-li mirni, gospod Flamerin? Bode-mo-li pustili bolezen tekati po njenem tiru, ne da bi poskusili kak lek? Bode-mo-li trpeli sovraga tukaj ustanovljenega,

oči mesto da bi se požurili oprostiti ubogega oču njegove gospice družice, ki nij poštena. Se vam-li intervencija gospoda d' Arci zdi nevarna, obrnimo se do gospe Mauserre-ove. Sigurna sem, da se jej bodo njena predstavljajna uslišala; ako se šest let ljubi, mora vendar ostati kaka iskrica pod pepelom. Idimo jo iskat, odvežimo jej oči, ozdravimo jo njenega slepega zaupanja, ki je prava nevarnost, in iščimo z njo vred sredstva, kako odpraviti brez ropota modre oči, ki nam žugajo z nevihto.

Ah! gospa, vi me silite, naj vzdihnem, dejem jaz. Ali ne vidite, da bode to zaupanje, koje vi nazivate slepo, a koje se meni zdi čestivredno, naša rešitev? Z njim drži brez dvoma v šahu tajnostna tavanja gospodičine Holdenis, in uzročja, da gospod Mauserre ne more ničesa hoteti, ničesa upati, celo ničesa želeti. Bode-li dobrosrčen človek izdal ženo, ki veruje v njega, kano v boga? Njo zlorabiti, se pravi: hoteti vse izgubiti. Pri prvi besedi, ki jej jo boste

rekli, bode raz-se, iz pameti, zaradi nemira in nevolje. Ne pričakujte od nje niti previdnosti, niti zmernosti, niti ročnosti; ona bode zaplakala, da se jej bo sovrag zaničljivo smijal. Čudno sredstvo rešiti obseden kraj, tako, ako rešitelj biva sam breša!

— Vi odbijate vse, kar se vam predlaga, mi odgovori gospod d' Arci osornim glasom. Potrudite se rajši, da doboste kak pomoček; inace ostanem pri velikem leku, to je, pri mišjem strupu.

— Prosim vas, da mi dajte polnomočje, odgovorim mu jaz.

— Kaj hočete storiti?

— Jaz hočem doseči od bojevalca, naj vojsko neha.

— S tem, da apelujete na njegovo izbornu občutljivost in na delikateso njegove lepe duše?

— Ne, z drugimi sredstvi. Ne vprašujte me, s kakimi; to je moja skrivnost.

— Pa upate reusirati?

— Potrudil se bom; vi pa mi obljubite,

da ne boste gospe Mauserre-ovej o ničem govorili, in se tudi proti gospici Holdenis prijazno vedli.

Gospod d' Arci mi odgovori, da terjam preveč od njega, da bode dopustil, naj prej jaz poskusim, potem bode on postopal po svojej volji. Vihaje si mustače odide, in poje na potu Frideriku Velikemu najbolj priljubljeni refrain:

Je la traiterai, biribi,
A la façon de barbari,
Mon ami.

Proti večeru dež poneha, nebo se zjasni. Ko se drugo jutro vzbudimo, nij ni enega oblaka bilo na nebu. Šest ura še nij bila, uže ste nas dve kočiji, pred kojima so raztepali po trije iskri konji, čakali pred terasino ograjo. Vse osebe dojdejo o točnem času, i gospa Mauserre-ova, kojej je sreča izsilila junaška dejanja. Ko pride do nas, imela je še oči debele od spanja, ter bila zavita, kakor v huđej zimi. Gospod Mauserre engažuje to zmerznenko stopiti v kalešo, koje vzdignena kapota jo je imela varovati

mraza. On sam gre na break, ter pokliče za soboj Lulu in njeno guvernanto. Računil je brez zeta, kajti ta si privošči zločasto veselje, vsesti se k njim, z izgovorom, da bi rad poslušal podučljivi razgovor gospodičine Holdenis. Nem je bil za vse ugovore, in se dela, kakor bi ne bil zapazil, kako je tast migal z obrvmi, akopram se je moral končno uravnati v ženantno družčino. Jaz sedem v kalešo h gospe Mauserre-ovej in gospe d' Arci, pa se počnemo spuščati v dir.

Ako želite poznati Bugey, gospã, pa nimate časa iti tja, študirajte izvrstni Joanneov kažipot; meni bi bilo nemogoče, popisati vam popolno krajine, ki se prehodijo, ako se gre od Crémieu-a do paladriškega jezera. Da-si ljubitelj lepih krajev bodi-si po okusu, bodi-si po profesiji, pustil sem v Charmilles-u svoje slikarske oči; družega nijsem bil, nego Toni Flamerin, ki je imel kladivo v glavi. Kaj sem hotel storiti? Tajna sredstva, koja sem si laskal imeti, zdela so se mi pri preskušnji dvomljivega vspeha, nijsem

se mogel odločiti, da bi se jih poslužil. Da-li sem hotel bistro videti v svoje vedenje, trebalo mi je videti v občutke. Časi sem mislil, da sovražim kakor kugo nasprotnika, s kojim sem se sklenil biti, in zaklel sem se, da bom brez milosti ravnal ž njim; trenotek potem sem počel dvomiti nad sovraštvom, ki se je spremenilo bolj v ljubosumnost, nego v zamrzo. Vi ste čitali Tassona in epizodo o očaranem gozdu, kojega razčarati se je poskušal Tankred. A razčarati bi si bil moral poprej lastno srce, kajti znano vam je, kaj se je zgodilo ž njim in njegovim mečem, ko mu je drevo, koje je hotel presekati, pokazalo obličje one Klorinde, o katerej si je laskal, da je več ne ljubi. Jaz sem se prašal, sem-li popolno ločen od Klorinde, bi-li v odločilnem trenotku ne čutil, da se mi v roci trese meč neizprosljive pravice. Edini izhod mi je bil, računiti na neprevideno, na kaj slučajnega, kar bi mi udihnilo kak sklep; a kaka ročnost je to, ako se človek slučaju

meče v naročje? Gospod d' Arci ne vem kaj bi bil dejal, ko bi mi bil videl v misli.

Tako je deloval duh; odpustili mi boste, da sem obiskal najlepšo deželo na svetu, pa je ne videl. *Spominjam* Ipak se *spominjam* setim dolgih vrst gričev, od hrastov obsenčenih, ki so bili okvir plovitim planjavam, pokritim z bogatimi setvami. Šli smo kaki dve uri po planjavi, obsejani s holmci; dospevši na vrh enega teh holmcev zagledamo druge, ki so se kakor amfiteater razprostirali okolo nas, ovenčani z lepimi vasmi, špičastimi stolpi in masivnimi gradovi. Tudi se *spominjam* *katerik* lepih sél, kojih pobeljene hiše so ostajale za nami; setim se, da je pod napušom vsake teh hiš visela lesa, na kojej se je sušil sir, skozi okna pa se je čulo brenčanje kolovratov in ropotanje statev. Zdi se mi, da je stal pred vsako hišo košat oreh, čigar podolgana senca je mirno spavala na cestnem prahu, na levěj in desnej kopice slame in potem nezmerna polja detelje, koruze, cvetoče ajde, v sredi kojih so se vzdigale brajde, obložene z barvajočimi

se grozdi in držeče se, kakor bi hotele ple-
sati, pijane od svojega lastnega sadú.

Konji počnó iti navkreber, meni pa se
izčistijo ideje, in dolgo sem ogledoval čarovno
dolino, ki je bila enaka onej Poussinovej
sliki, na katerej je zedinil vse prizore la-
danjskega življenja. Na dnu je sekalo dvoje
ljudij šoto, tretji pa jo je skladal na kup,
malo naprej je bila njiva, na kojej so ženske
žele grah, malo naprej so deklince prale v
potoku, ali dečki rezali vrbove šibe, pa zopet
travnik, na kojem so se pasle krave pa bel
konj; na drugej strani doline je bilo dobro
obdelano, plodno, krasno polje, po kojem se je
šetala brana, ki so jo vlekli štirje voli. Možje,
žene, otroci, vse je kramljalo in se smijalo.
Šotorezci so klicali ženjice, brana je perice
opozorovala; zdelo se mi je, kakor da bi se
bila tudi goveda pomenkovala, in sodila o
veselji onih ljudij. Razprostite čez ta prizor
previdljiv sopar in milobo jesenskega solnca,
ki popije sproti vsako kapljico zemeljskega
znoja; ne, Poussin nij boljega naredil.

Jaz vem še neko bolj zanimivo stvar, nego so najlepše krajine v Bugey-u; to je prizor, ki nam ga podaje srečna duša; pomnite pa, da ne sme biti last hudobneža ali norca. Gospa Mauserre-ova mi je podavala ta prizor. Bila je poosobljena sreča; svetila se je, bodi-si da v očeh bodi-si pri smehu. Svit jo je obdajal enako flujidu. Lahko bi se bilo mislilo, da živi stoprv dva dni; svet ji je bil čarovna novica, najneznatnejši objekti so jej prouzrokovali osupnenje, očaranje. Bogme, menda je ta dan vprvič videla solnce. Njen pogled mu je rekal: — A propos, ti veš, da bodem v desetih mesecih njegova soproga! Ta nježna duša je hotela razliti veselje povsodi okolo sebe, v pijanosti oblagodariti vse, kar jej je prišlo nasproti. Podučila jo neko pastarico puranov, kako ravnati s to živalijo. Rekla je vstaviti voz, pa je tekla k njej, ter začela objemati dete, ki je v zanošeni in raztrgani obleki letalo po travniku; purani priteko, ter začno kavljati okolo nje. Zapuščaje jo, stisne jej zlat v roke.

Malo naprej izprazni si možnjo, spustivši vse ostalo v klobuk starega prosjaka. Jaz pa gospa d' Arci sva se pogledovala s kotom očesa; ta pogled je povedal dosta stvari.

Od doline, ki me je domislila na Pous-sina, do abretske vasi, kjer smo se vstavili, da bi zajutrkovali, imel sem menj zabave, in zagotoviti vas morem, da pot, ki smo jo storili, nema enake. Šla je skozi alejo iz sadnega drevja, najkrasnejšo, najčarovnejšo, pokrito s tako volno travo, da sem si želel biti janec, da bi jo jedel; drevje, ki je bilo lepo v vrstah, med kojimi je bila naša pot, segalo je čez cesto, ter se nam upogibalo bogáto obloženo nad glavo. Gospoda Mau-serre smo došli še le v Abretu; vozil je kakor veter, kajti purani ga niso motili. Pa je tudi vodil breaka slabočud človek, ki bi bil valjda rad še tri iskre konje, da bi še bolj hitel. Vi bi mi ne verjeli, da si je bil gospod Mauserre po okoliščinah malo podoben. Bila sta v njem dva človeka, kojih eden si je znal zapovedovati, drugi pa

čisto nič. V Draždanih je bil imel opravke z bodečo stvarjo, in videl sem ga, kako ji je protistavljal neobčutljiv in priprost obraz; — kar pa je imel paziti le na samega sebe, nij se znal več hliniti, nevolja se mu je pokazala na obrazu, da jo je vsak lahko bral ^{kanon} iz odprte knjige.

Bil je teman celo jutro, kakor duri kakega zapora. Po odhodu od mize dobi povračilo. Bila je na ^{okam} vrtu gostilničnem tarča. Gospod Mauserre izterja gospoda d' Arci, ter zadene potem trikrat zapored "središče. Gledalci počno ploskati, biser vseh guvernant pa vsklikne: — Povejte nam dakle, gospod, enkrat za vselej, katerega talenta nimate vi! — Gospod d' Arci ustrelil prvič v prvi krog, pa prekolne pistolo; vstrelil vdrugič, pa ravno tako nesrečno. Zaveže se, da se ne gane z vrta, dokler ne bo imel središča, pa zagleda, da se je njegov tast izgubil, ne da bi ga čakal. Vse gre k vozovom. — Ravno o pravem času ste še došli, deje mu gospa Mauserre-ova; — potem

resnejša: — gospod Mauserre se pritožuje, da imate slabo navado, nagajati gospici Holdenisovej; ko bi to dolgo trajalo, moglo bi bivati na kvar duhu njene gojenke. . . Mi smo jako srečni, da je guvernanta dobila tako absolutno gospodarstvo nad našo nepodučljivo neporednico! — On se začne zaničljivo smehljati, jaz ga dregnem v roko, da je opustil odgovor.

Po odhodu iz Abreta smo šli dobro uro po precejšnjem klanci; ko pridemo do vrha, pustimo veliko cesto ter gremo po stranskej poti, ki pripelje v kakih pet in dvajsetih minutah v vas Paladru, ki je malo korakov od jezera, na podnožji cerkvice, ki je zidana na holmček. Gospa, ker sem videl palodriško jezero, govorim vam lahko o njem; videl sem ga tako blizu, storil sem ž njim tako znanje, kakor bi ne bil želel. Ako ljubite statistiko, povedal bi vam, da leži kakih petnajst sto čevljev nad morskim površjem, da je skoraj dve milji dolgo, eno pa široko, da je zelo globoko, da mu je voda

mineralna in proti več boleznim zelo aktivna, pa da ima saponast (mjilast) okus, kar pa rib ne ovira, da bi ne živele v njem. A rečem vam rajši, da se ne sme iti v Bugej, ako se ne misli ogledati to krasno jezero, kojega okolje je ljubeznjivo, in kjer se nahajajo ponosni jeseni; kojega bregove okvirjejo na enej strani najlepše obdelane, na drugej gozdnate in divje gore. Dnevne ure in samovolje vetra barvata ga zdaj z biserno bojo, zdaj z azurno-modro ali svinčeno sivo. Naravi je dopálo zbrati tukaj vse različnosti, zalive, predgorja, šope dreves, tresoče nad vodami svoj kinč; tja je postavila sivo skalo, naj jo umivajo igrajoči se valovi, malo naprej zopet plešejo v krogu hitri vrtinci. Ako pridete kedaj tja, postavite se na bregu na skalo, pa se ozrite na levo. Onstran jezera in njegovega bičja videli boste na prvej planjavi zastor srebrnolistih vrb — dalje od vrb visočina, osenčena od lepih orehov, izmej kojih se vzdiga zvonik in stolpovi gradu, in, ako je zrak čist,

prikáže se vam Mont-Blanc v vsem svojem veličestvu bliščečega se snega, odkrivajoč vam nakrat svoja dva stolpa, kojih prvi se spušča doli proti Francoskej, drugi pa je enak orjaškemu zidu, kojega vrhunec bi valjda komaj postojna dosegla.

Kažipot, gospá, podaje vam le obris lep pot paladriškega jezera; a ne pové vam, da je to kraj, kjer se morejo doživeti neprijetnosti. Ona, ki sem jo doživel jaz, mi je jasno dokazala, da ima pridigarjevo opravilo gotove nevarnosti, in da imajo Nemci večkrat zelo čudne misli.

VII.

Dve uri po dohodu zadremlje gospa Mauserre, sita jezera in Mont-Blanca in utrujena zaradi pota, na kanapeju hotéla les Bâins; Lulu, ležeča na blazinici, jej je spala pri nogah. Pričakovaje ure obeda, povabi gospod Mauserre, ki je bil tak junak v šahu, kakor v streljanji, gospoda d' Arci, da bi ga

ponižal, na partijo šaha; ta pa jo sprejme v nadeji himeričnega povračila.

Meta odide; šla se je sè svojimi mislimi šetat na obrežje, kamor je ravnokar došel z druge strani čoln. Čolnarji, ki so bili v njem, priklenili so ga bili ravnokar za kol, ter ovili jadra okolo jambora. Imela je domišljijo stopiti va-nj; videl sem jo, kako se je vsela na sprednji del, ter bivala tamo nepremaknena, nagnena k vodi, ki jej je valjda nádomeščala zrcálo. Priložnost se mi je zdela ugodna; malo sekund, pa sem bil pri Meti, odpel nalahko verigo, prijel za veslo ter pehnil čoln od brega.

Od konca se mi je zdelá malo ostrašena, videča se samo z menoj v tej zibajočej se lupini; prosi me, naj jo peljem h kraju. Jaz je nečem slišati, nego pridno veslam naprej. Počasi se umiri, ali resignuje. Vsede se na zadnji del blizu krmila. Ko prideva v sredo jezera, popustim veslo, ter izročim čoln vetrovej volji. Ona me pogleda pazna, izpraševaje mi obličje in molk.

Našel sem dan poprej v grajski biblioteki staro izdajo knjige „les Provinciales“, ter vteknil nos va-njo. Eden stavek me je posebno osupnil in se mi ohranil v spominu. Naslonivši se na jambor, denem si roke navskriž in počnem govoriti: — Zares, moj oče bi hotel imeti opraviti toliko z ljudmi, ki nimajo religije, kakor z onimi, ki so v njej podučeni notri do intencije, kajti konči intencija onega, ki rani, ne lajša ranjencu bolečin. On niti ne vé o tej tajnej intenciji, on le čuti udarec, ki ga je dobil. Kar se tiče mene, bilo bi mi vse eno, da-li me bije človek, ki ima vzvišene občutke, ali poulični potepin, kojemu družega nij mari, nego pest.

Potem pristavim: — Ah, kako velik človek je bil Pascal, in kako nevarna veda je kazuistika.

— S kom pa govorite? me vpraša ona smehljaje se. Ali z nebom, ali z ribami, ali z menoj?

— Z nekom, odgovorim jaz, ki mi je več nego enkrat očital, da sem lahkomišljen

človek, in kojemu zdaj odgovarjam: — Srečni so lehkomišljeni ljudje, jutri razdenejo zlo, ki so je včeraj naredili. Onih pa se bojim, ki delajo vse s preišljenjem, in o teh je govoril Pascal, ko je dejal, da človek nij nikdar večji malovrednež, kakor kadar je iz prepričanja. —

Ona pogleda okolo sebe, ter deje sladko: — Jaz ne vidim nobenega jezuita, ki bi mu vaš govor veljal. Vi veste, da mi moja odgoja ne dopušča ljubiti teh dobrih očetov, kakor jih i vi ne ljubite.

Jaz primem zopet za veslo; kmalu objadram malo predgorje, katerega senca nama je skrivala vas in hotél. Meta se nij bala; reče mi mirnim glasom: — Kaj se bo odgovorilo Lulu, ko bode prebudivša se, prašala, kje je guvernanta. Je-li to odpeljatev? Ah! pozabila sem, da je denes prvega septembra, in da bi midva morala imeti denes rendez-vous; toda jezero nij pokopališče. — Potem obrne glavo ter ogleduje Mont-Blanc,

ki se je kazal v svojem orjaštvu zadaj za orehovim drevjem.

Zopet popustim veslo, ter se naslonim na jambor. Delati počnem cigareto, kojo potem prižgem. — Jezuiti imajo dober hrbet, začnem govoriti. Mogoče je, da so iznašli lepo umetelnost, da lahko delajo protivestno; a slišal sem, da se kazuistika kultivira i v tacih deželah, ker ti patri niso po godi. Vidijo se tam ljudje, ki ročno iščejo dobrih uzrokov, da bi opravičili najbolj neopravičljive stvari. Drugi zopet se poslužujejo vere, da bi posvetili svoja poželjenja. Dejanja, ki jih činijo iz interesa, so jim pobožna. Ti božji otroci smatrajo celo zemljo za svojo dedino, in, prepričani, da jim je nebo izročilo skrb zavezati hudobneže k povračilu, položé, sè solznim očesom, roko na njihovo imetje, katero si osvojijo.

Jaz vržem cigareto v jezero. — Govorilo se mi je o nekej grešnici, nadaljujem, ki je, da se govori resnica, grešila samo enkrat; življenje ji je bilo tako milostno, da

je našla srečo v svojej pregrehi. Nek svetnik pride mimo, in videč to srečno grešnico, vsklikne: — Kak zapeljiv izgled! Božja postava tega sveta je red, ki ga je ta ženska prestopila. V interesu nebá in dobre nravi moram jej vzeti imetje, katero je tako grešno pridobila; vzel jej bom hišo, vzel jej bom dete, vzel jej bom minolost in bodočnost, spomine in nade, vzel jej bom vse, in bog mi poreče: Dobro si delal, angelj luči! eden nered je menj na svetu. Plamen stopi Meti v lice; zakriči mi: — Nekaj dnij govorite v uganjkah; povejte mi enkrat za vselej, kaj mislite, in katere infamije me sumničite.

— Tam-le doli, odgovorim jej, v vaškej gostilni, je ženska, ki mirno spava. Da bi se nikdar ne vzbudila več! kajti neki dan jo bo trl obup, ker videla bo, da je gospodičina Meta Holdenis storila čestivredni in sméli sklep, poročiti se z gospodom Mauserre.

Njeno obličje dobi jezen in suh izraz, kakoršnega pri njej še nijsem videl. A to je bil le teatraličen čin, scena se kmalu spre-

meni. Skoraj divji pogled, kojega so njene oči uprle v mene, kakor čebelino želo, osladi se počasi. Stisnena ustna se zravnjajo, nagrbljeno čelo postane gladko, kakor zrcalo; povesi glavo, in zdelo se mi je, da so jej solze padale čez trepalnice. Jaz čakam, da bi začela govoriti; a čakal sem zastonj. Gorska jezera so samovoljna in fantastična. Ko sva stopila v čoln, nij bilo niti sapice v zraku, niti gube na vodnem zrcalu, katero je bilo srebrno-modre boje. Kmalu dobi od brega prišla senca smaragdovo barvo; zeleno, ki je počasi zmagalo azurno, se razlije po vsem jezeru, koje počne pluskati. Čoln je bil na sredi vode. Vedno bolj v zadregi zaradi Metinega in mojega molka sklenem vrnitev. Namerim jo proti vasi, kamor je veter pihal; odvijem jadra, prašaje Meto, hoče-li prijeti za krmilo, koje je bilo le treba držati naravnost. Ona mi odgovori z znamenjem očij, ter prime krmilo s sigurno roko. Jadra se napihnejo, čoln začne iti kakor konj, kojega

se je udarilo z bičem: kmalu se nama približa obrežno bičje.

Meta obrne glavo; na pol odprta usta so jej pile hladni veter, prsa so se jej vzdigala. — Recitovati vam hočem še enkrat Tulskega kralja, zamrmrá; poslušajte dobro. — In s tistim glasom, kakor nekdanj začne vrze, ki sem jih tudi jaz vedel, brez nje:

Es war ein könig in Thule
 Gar treu bis an das grab,
 Dem sterbend seine buhle
 Einen goldnen becher gab.

Veter postaje vedno hladnejši. Namah se razpne jadro na vso moč, ter vihra, kar se jambor ne ulomi. Jezero postane sivo, se počne peniti in vršeti, kakor da je srdito.

Meta se nagne nerodno, da se čoln nagne in zajame precej vode. — Varujte se, rečem jej jaz; še enkrat tako, pa lahko utoniva.

Prišla je bila do zadnjega odstavka:

Er sah ihn stürzen, trinken,
 Und sinken tief ins meer.
 Die augen thäten ihm sinken,
 Trank nie einen tropfen mehr.

Dvakrat ponovi té zadnje verze; potem me pogleda, in njena postava se mi zazdi čudna. Odvzame si klobuk; veter si začne igrati z njenimi lasmi, da jej plavajo po čelu; lica se jej žare, v temelji očij, ki jih je imela uprte na-me, vganjala je svoje burke tajnostna budalost.

— Vaša ciganka, vsklikne, je bila ležnjivka; ali mi nij prorokovala, da bom živela sto let? — Potem pristavi s tišjim glasom: — Denes bi morala odločiti, bodevali živela skupaj, ali ne; ker vi ne mislite več na to, umreti hočem z vami.

To izgovorivši sune s krmilom tako strašno, da se čoln obrne in da vaš sluga pride šest čevljev globoko pod vodo.

Gospa, na tem svetu se ne vé, kaj koristi, in kaj škodi. Nikdar bi si ne bil domišljal, da mi bode občevanje s prijateljem

Harrisom kedaj kaj koristilo. Streznovši se in prišedši iz dna jezera na površje, domislilim se na prvo dolgočasnega Amerikanca, ter si čestitam, da sem bil v Genevi tri mesece ž njim skupaj, kajti, ker sva se kopala vsaki dan v jezeru, postal sem dober plavalec; — bodite prepričani, da so se mi v tem trenutku vse moje slike, minole in bodoče, zdele prava malenkost v primeri z možnostjo, držati se na vodi. Misli se mi sčistijo in pride mi na mar, da se blizu mene utaplja ženska, kojo sem imel rešiti, ali pa poginiti ž njo. Vi smete misliti, kar volite, gospa; a k temu činu me nij silila niti humaniteta niti usmiljenje: vprvič sem čutil neko biro zaljubljene besnosti. Vse sem odpustil Meti, samo zaradi šarmantne in hvalevredne namere, utopiti Toni-ja Flamerina; zdelo se mi je, da življenje brez nje je nemogoče. Ta občutek se vam bode zdel ekstravaganten, in mislili boste valjda, da voda paladriškega jezera, kojega sem se dobro napil, združuje z drugimi dobrostmi i to, da

bolj upijani, nego rensko vino. Gospa, da se ekstravaguje, nij trebã piti; malo nespameti je v vsakej ÷loveškej strasti. Srce ÷loveško paã zna upijaniti.

Jaz pridem na vrh, a Mete ne zagledam. Strah me malo poneha, ko jo zagledam višeti pod ÷olnom; za obleko se je bila nateknila. Hitro jo oprostim. Zavest je bila izgubila popolno; a posebno se nijsem bal. Kajti komaj eno minuto je bila pod vodo. Lahno gibanje prstov me je pomirilo do cela. Vzdrževaje jej glavo z levo roko, plavam z desnico in z nogami tako izborno, da vem, da bi me bil še Harris zadovoljen. Koncem nekotjih trenutkov dospejem sreãno do brega.

Prva skrb mi je bila, položiti Meto na tla; kmalu odpre oãi, a takoj jih zopet zapre. Jaz jo vzdignem ter teãem Ź njo proti gostilni, ki nij bila daleã. Sredi pota me sreãata dva brodnika, ter me besno zaãneta zmerjati, ter terjata ÷oln nazaj. PokaŹem jej ga s prstom, zagotavlja je ju, da je v do-

brem stanu, akopram ga nijsem videl. Počasi se unježita, in moja mošnja, ki jima jo dam, je bila tako nábita, da spremenita glas, ter mi hočeta pomagati nesti dragoceno breme, a nij mi bilo mari, da bi mi kdo pomagal. Gospa Mauserre, ki se je probudila, je ravnokar prišla iz hotéla z Lulo, da bi naji poiskala. Zagledati naji, in misleči, da se je zgodila nepopravljiva nesreča, vsklikneti, da mi je vse po ušesih zvenelo. Čolnarje, ki so terjali čoln nazaj, sem lahko pomiril; več truda sem imel z Lulo, ki me je izpraševala, kaj se je zgodilo z njeno guvernanto. Kar je bilo še hujše: gospod Mauserre zasliši te krike. Namah popusti šah, skoči na dvor, in mislil sem, da bode stvar z njim prav resnobna. Gledal me je s prebodljivim in besnim očesom. Jaz se požurim pregnati mu nepokoj, zagotavljajoč, da je Meta živa; a nepokoj menim da ga je menj trapil, nego grizeča nevolja, videti jo stegneno na mojih rokah, njeno lice proti mojemu, njene lase po mojih sencih.

Vrže se na-me, z vzdignenimi pestmi, ter zakriči: — Vi ste ubog norec!

Ta krik mi je bila mera globočine njegove njegove rane. — Vi se spozabljate, gospod, odgovorim mu hladno. — In, odpahnovši si ga s spleč, vstopim v gostilno, kjer odložim breme. Nij ga entuzijazma, ki bi imel vedno vztrajnost, i meni so bile moči pri konci.

Gospod d' Arci je bil pritekkel; vzdignovši pleča in gledaje Meto, ki je bila bledda, kano smrt, deje mi: — Kaka komedijantinja! — Potem mrmra med zobmi: — Misel je bila izvrstna; a srea vam je manjkalo.

VIII.

Neprenehljiva skrb gospoje Mauserre, katerej je pomagala snéha in gostilničarica, vzbudila je kmalu biser vseh guvernant. Ko so jo bili slekli, položé jo v gorko postelj, kjer je dobila takoj vso zavest; zakliče Lulo; ta priteče, ter páde na-njo, veselja vsa pijana.

Med tem časom zamenjal sem bil jaz svojo mokro obleko proti kmetskej opravi, ter se šel v kuhinjo grét. Tam najdem gospoda Mauserre. — Vi se mi imate odgovoriti, mi zakriči.

— Dovolite, odgovorim jaz živahnim glasom, mislim, da imam jaz od vas terjati računa.

Staro prijateljstvo premaga njegovo ljubosumnost in srd, da mi reče najljubeznjivšim obrazom: — Vi imate prav; kričanje Lule mi je zbegalo duhá. Oprostite, prosim vas, in objemiva se.

Jaz mu sežem v roke, a uzroka ladjeloma mu ne povem tako na drobno, kakor je hotel. Vse, kar je mogel izleči iz mene, je bilo to, da je gospodičina Holdenis izvolila trenotek, ko je veter pihal z vso močjó, pa nerodno sunila s krmilom.

— To dokazuje enkrat za vselej, pristavim jaz, — da so ženske slabi piloti; ne dajmo jim krmila niti na vodi, niti na suhem.

Nemiren, da mu nijsem vsega povedal,

stisne me k oknu, in pogledavši me belim očesom naravnost v obraz reče: — Ali imate resne misli o gospici Holdenis?

— Kaj to vas briga? odgovorim mu.

— Zanimam se za vaji, in zdi se mi, da nijsta ustvarjena drug za drugega.

— Za koga je ona dakle ustvarjena? prašam ga gledaje mu naravnost v lice.

— Za mojo hčer, katerej je zelo potrebna. Kaj ne, vam bije srce zá-njo.

— Lehko da, rečem mu. A moji občutki nijso nikomur mari, razen njej.

Komaj izgovorim te besede, oznani se nama, da je obed pripravljen. Imel sem pravi burginjonski tek; dobro sem si ga bil zaslužil. Delal sem obedu čast, osobito nekejščuki, ki se je zjutraj vjela baš na onem kraji, kjer sva se z Meto imela potopiti; ta produkt paladriškega jezera se mi je zdel delikaten; gospod Mauserre je jedel koncem zob, in niti treh besedij govoril. Gospa Mauserre nij mogla strpeti, da bi me ne prašala o navtičnem dogodjaju, ter se mi zahvalila, da

sem rešil njej tako drago osobo. Gospod d' Arci je utikal kos za kosom, da bi mu ne bilo možno govoriti. Gospa d' Arci me je gledala mirnim smehljanjem, ter mi čisto tiho dejala: — Lepe ščuke so v tej vodi.

Med surovim maslom in sirom zapusti nas gospa Mauserre, ter gre gledat, kaj počne Meta. Prišedša nazaj nam pové, da se junakinja dneva počuti bolje, da se je, izpivša juho, hotela vzdigniti, in da je ona poslala iskat druge obleke, ker Metina nij še suha. Lulu, ki nij mogla biti brez guvernante, hotela je k njej. Nij se jej pustilo; tu počne jokati ter tresti se, kakor nekdanje lepe dni. Da bi jo utolažila, vzame jo gospa d' Arci na kolena ter jo niha. Jaz se umaknem na vrt, da bi zapalil cigareto.

Luna, v drugem krajci, je razsvitljevala polovico jezera; na drugej polovici je ležala črna senca. Jezno nij bilo več; a ostala mu je neka nema nevolja; časi so mu zajeceljali valovi pretrgane besede: vedlo se je, kakor dete, katero v jezi uhvati spanje, da čisto

potihoma godrnja v sanjah. Domislil se, pa grem iskat Mete; zdelo se mi je, da imava po najinem dogodjaju dosta povedati drug drugemu.

Vstopim v gostilno, skozi zadnja vrata. Z volčjim korakom idem po stopnicah, splazim se do konca koridora, a ko mislim potrkat, zapazim, da Meta nij sama. Dejala je nekemu: — Povejte mi kaj novega o mojem rešitelju.

— Čarovne čudi je, odgovori teman glas, kojega sem izpoznal za óni gospoda Mauserre.

Prva volja mi je bila burno odtvoriti duri, druga, biti miren pa poslušati; a iz dobre vesti vzhajajo skrúpuli, kakor dobra zemlja rodi dober plod. Da bi se odtegnil izkušnjava, ukradem se kakor tihotapec v sobo, kjer sem se bil preblekel. Hotel sem se vrniti, pa zopet zaslišim dva glasa začenjati razgovor. Spomnite se, gospá, ako kedaj pridete v Paladru, da so v hotélu „Bains“ postelje mehke, jedi v dobri meri, ščuke delikatne, a da so stropi in stene tako tenjke,

kakor list kartona, da se iz ene sobe v drugo vse sliši, in da je treba svoje tajnosti jako tiho mrmrati. Non bis in idem, pravijo juristi, kar znači, da nij treba imeti vesti dvakrat zapored v taistej stvari. Ta pot sem poslušal, in slišal.

— Ali ne smem tedaj vedeti, kdo vaji si je izmislil ono promenado na vodi? reče gospod Mauserre suhim, skoraj zapovedujočim glasom.

— Jaz še sama ne vem, gospod; meni se zdi, da se je ladija sama odklenila.

— In vam se je zdel zelo naraven in čudozgoden tête-à-tête z mladim možem, kojega čislam, a ki je valjda slab sodnik v pitanjih skladnosti?

— Jaz nijsem ravnala prav, reče pohlevno. Pozabila sem svojega stanu, in guvernanta vaše hčere, gospod, vas prosi zaradi tega oprostjenja.

— Jaz v tem trenutku nijsem oče svoje hčere, jaz sem človek, ki je mislil da ima prav, ako... — Nij se mu zdelo končati

stavka; rajši začne drugi: — Ali nij denes prvega septembra? Kaj ne, denes vas je imel Toni zahtevati roke? kaj ste mu odgovorili?

— Nij mi bilo treba odgovarjati, gospod, ker me nij ničesa prašal.

— Ipak je ladija zelo dobro izbran kraj za izpovedi; človeku nij treba riskirati, da bi ga kdo zmešal. Ali je bila njegova izpoved goreča? Je-li uporabil okoliščino, kakor bi jo priročen človek? ali je bil podvzeten?

— Ali mislite pač, gospod, s kom govorite?

— Kmalu bi mislil, da vajin ladjelom nij bil slučaj. Gospod Flamerin si je hotel preskrbeti veselje rešiti vas, in še večje, nesti vas deset minut dolgo na svojih rokah. Kako vas je imel naravnost k svojemu srcu pritisneno! Ali je res, da ste bili čisto ob zavest?

Te besede so jej bile morebiti malo preveč; čisto na glas vsklikne: — Se ve da, gospod Flamerin si je dovolil z menoj velike prostosti. Kar me tolaži, znabiti bodem kedaj njegova soproga.

— To ne boste nikdar.

— Ako hoče, kdo mu more braniti?...

Vi ste pozabili, da je prost; da, prost je on!

Te besede ga osupnejo, in zdi se mi, da je izpahnil globok vzdihljaj; a moči je tudi, da je bila to le iluzija; v nekaterih slučajih mi zveni po ušesih.

— Akopram zametujete moje svete, začne sladkejšim glasom, upam vsaj, da svoje rodbine ne boste izpustili iz némar. Zagotavljati vas moram, da vam oča te poroke ne bode dopustil.

— Ste mu li dakle pisali? Kako zlorablimate moje zaupanje!

— Odgovoril mi je s poštnim obratom, da bi bil gospod Flamerin brez dvoma dobra partija, a da hoče za zeta človeka, ki ima resnobnega duha in stroga načela, pa da se taki ljudje ne nahajajo med umetelniki. Ta izjava mu dela tim več česti, ker je, kakor se mi zdi, v situvaciji, ki nij, me nim da, cvetoča.

— Vam je-li govoril o svojem položaji? praša ga ginena.

— Jaz sem mu zelo hvaležen za to zapustnost. Nekdo ga sili za druga v podvzetje, v katerem bi v kratkem času zopet obogatel; a terja se od njega kapital, ki ga nema.

— In ki ga prosi od vas?

— Srečen bom, da bom mogel kaj storiti za očeta Mete Holdenis.

— Ah, gospod zakaj hočete od hčere, naj se poteguje za vas proti svojemu oči, in vam pove, da, akopram je pošten in lojalen človek, se vendar podaje himeričnim ponudbam; da je nesrečen v vsakej stvari, katere se loti; da mu boste izkazali slabo službo, ako mu osrčite domišljijo; da ne boste nikdar videli posojenega denarja, in da bi se moj ponos zaradi tega ne mogel utešiti? . . . Terjam vas, gospod, da imejte srčnost, odreči mu prošnjo. Pripravljena sem, ako treba, na kolenih prositi vas, da me uslišite.

— Pomirite se. Odrekel mu bom, ker

me vi prosite. Zagotavljam vas, da ne poznam tako plemenitega in tako ljubeznjivega srca, kakor je vaše.

— Vi pa gospod, vi ste dobrost sama. . . . Vendar ste me nedavno silili, naj se prepiram tako nedostojno.

— Zdi se mi, da je promenil prostor, ter se jej približal.

— Zadnjič vas prašam, ali ga ljubite, ali ne? reče jej.

— Pustiva ta predmet, gospod; hudo mi deje z vami prepirati se.

— Tedaj nečete potolažiti mojega nemira? reče skoraj prosečim glasom.

— Komaj da verujem vaš nemir; prej bi govorila o despotizmu, ko bi ne bili tako dobri.

— Tedaj vam je moje trinoštvo neprenesljivo? —

— Rada bi se vam dala vladati, gospod; a mi živimo, dostavi živahno, v času, ko naj bolj podvržena ljudstva hočejo vladi izreči svojo misel.

— Hočete-li, da jo tudi jaz izrečem? Vi me hočete siliti, naj vam povem, kar sem si obljubil vedno molčati? . . . Da, jaz sem despot, in moja tajnost. . . Ah! ne morajte me da bi govorili, vi ste me očarali!

Potem nastopi dolgo molčanje, vsaj meni se je zdelo dolgo. Gospod Mauserre začne končno: — Jaz ne vem, kaj boste mislili od mene; se vam-li moja izpoved zdi zaničljiva, ali smešna?

— Jaz vas ne sodim, gospod, odgovori, zdi se mi, da sanjam. Vi se prevarjate, vi si delate iluzije. Kdo sem jaz, uboga deklica brez duha in brez lepote, da bi se dala ljubiti možu, kakoršen ste vi? To bi bila večna slava mojega življenja; a ljubši mi je mir, nego ta nevarna čast. Kako sem bila srečna na vašej strani! Ah! gledite me obsojeno jutri zapustiti Charmilles. Gospod, kaj ste storili? Kako ste kruti!

— Vi me hočete zapustiti? vsklikne navso moč; tega jaz ne dopustim.

— Ko bi ostala, kako življenje bi to

bilo v hiši, kjer bi vas rada iskala, pa bi mi previdnost, dolžnost — vse velelo ogibati se vas? Z bogom! sladka svoboda, ki je imela zá-me in za vas toliko čara.

— Vi ostanete, vam pravim; a ne bo vam treba ogibati se me. Obljubujem vam, da ne boste slišali niti ene besede več, ki bi vas utegnila raniti ali osupniti. Ta dan je strašan, pozabiva ga. Naj bo jutri, kakor je bilo včeraj, pozabiva oba, da sva se sešla na prokletem kraji, kjer më je ljubosumnost pritirala do razuzdanosti.

— Kaj terjate od mene, gospod? Vam bo lahko pozabiti, a jaz svojim spominom nič ne zaupam.

— Prosim vas, ravnajte z menoj, kakor z bolnikom, kojemu se prizanaša, kojemu se dopušča vse, iz strahu, da bi še kaj hujšega ne učinil. Bodite sigurni, da kolnem svojo budalost, a bojim se je ipak; ako mi odrečete — porok vam nijsem za nijeno stvar — znal bi zakričati, da bi ves svet zvedel najino nesrečo. Prisezite mi, da ne

boste razpolagali o vašeji roki, ako se nijste posvetovali zmenoj, in da ne zapustite Charmilles, ako jaz ne bom soglašal.

— Vi me strašite! reče obupnim glasom.

— Jaz se ne ganem odtod, dokler mi ne daste besede.

— Dajem vam jo, gospod, dajem vam jo, nadejaje se, da jo dobim nazaj.

Ta razgovor, gospa, me je strašno trafil, bil mi je neprenesljiv, in mislil sem na sredstvo, kako ga ustaviti. Kar slišim, da so se odprle duri. Trenotek potem izpoznam glas gospe Mauserre, ki je rekla: — Z veseljem vidim, draga moja, da ste v prav dobri družini. Zdaj ste uže čisto dobri; kaj ne da, dragi Alfonz.

— Hvala za vašo skrb, gospa, za katero vam bodem vedno priznatna, odgovori jej Meta. Čestitam si, da sem bila tako blizu smrti, kajti imela sem priložnost, prepričati se, da me volite malo ljubiti.

— Ste-li dvomili o tem? Ah, kak lep strah ste mi prouzročili. — Pa začne gospa

Mauserre o tej stvari govoriti; kajti rada je pravila po dvakrat taisto reč, ako jo je bila genila.

Jaz odidem na vrt, ter premišljujem tam dolgo časa, kar sem slišal. Sodbe nisem vedel izreči. Bil je v meni polnomočni general, ki je tožil, pa zvit advokat, ki je vsako stvar ovrigel. Sodnji stol se je zibal v dvomu, treba mu je bilo sodnijske obravnave. Posvetovaje se sam soboj, ogledaval sem zvezde; a nijso mi dale pojäsnila.

Glasovirovi glasi me potegnejo iz zamišljenja. Meta, zavivša se v veliko ruto gospé Mauserre, se je bila podala v občno dvorano, ter igrala nokturno od Chapina, ki je sigurno na-me mislil, ko jo je zlagal. Njena muzika je slikala občutke človeka, ki se hoče potopiti sè žensko, ki jo ljubi; tudi je rekala: ker nečete živeti z menoj, hočem umreti z vami. Glasovir je bil poreden vaški stroj, kateri je Meta upotrebljevala za govorjenje; pregovor ima prav: Za delavca, ki ima hudiča v telesu, nij slabega orodja.

Meni se je zdelo, da ima Meta v očeh hudiča. Jaz grem, ter se naslonim na okno, ter jo opazujem, ne da bi me ona videla. Navadna sladkost njenega pogleda se je spremenila v morilno živahnost; toda, vsi hudiči niso zli, in s pomočjo muzike sem se skušal pregovoriti, da v Metinih modrih ziklih tičeči meni obljubuje srečo. Posebno časi se mi je to zazdelo evidentno; ko je Meta zaprla glasovir, se mi ta stvar nij več zdela tako sigurna.

To noč sem zelo slabo spal, prvič, ker mi je rojil po glavi matematičen problem, drugič pa zato, ker je moj sosed na desno, gospod Mauserre, celo noč hodil sem ter tja, kakor medved v kletki. Njegova nespečnost je tolažila mojo.

Na željo Lulino se je sklenilo, da bomo zajutrkovali v Paladru, in še le popoldne odšli v Charmilles. Proti enajstim grem doli v salon, da bi jedel. Gospa d' Arci je sedela pri oknu, ter gledala na vrt, kjer se je gospa Mauserre šetala z Meto. Pokaže mi

ju zapored s prstom ter deje: — Kako se more želeti te-le, ako se ima ono?

— Treba je vse umeti, odgovorim jaz. Ženskā, ki jo vidite, ima vso svojo ceno pri kakej slovesnosti, pri kakem plesu; a v Charmilles nemāmo plesov; priznati se morā, da ta ženska na deželi podaje veliko zanimivosti, ako je dan deževen.

— Dostavite, začne ona, da je prva toliko zanesljiva, kolikor je druga tajnostna, zvita in temna; in gotovo je, da moški česté le nevarne ženske.

— Veliko ljudij, odgovorim jaz, potuje le po takih deželah rado, kjer so brezdna.

V tem trenutku naji gospa Mauserre zapazi, ter zakliče: — Držita se, kakor dva zarotnika. Ali je možno vedeti, kaj kujeta?

— Midva kujeva, rečem jaz, da vas pripeljeva v desetih mesecih sem, ter napraviva pri paladriškem jezeru benečansko svečanost, koje program bom jaz uredil.

Zahvali se mi priklonivša se z glāvo, ter nadaljuje svoje šetanje.

Gospa d' Arci zatvori okna ter me začne izpraševati prašanja, na katera sem dajal le ogibajoče se odgovore. Spominjam jo, da sem prejel od nje in od g. d' Arci obljubo zaupnosti.

— Dobro boste storili, reče gospod d' Arci, ki je med tem vstopil, da nam podaste svoj račun.

Vaše namere so dobre; le to vam očitam, da niste doslednji in da znate preveč plavati.

— Jaz nečem smrti grešnikove, nego da se spreobrne, pa živi.

— Predikovati uže smete ljudem, odgovori on, a iz vode jih nij treba vlačiti.

— Dovolite mi, da delam po svojej misli, in spominjajte se svoje obljube.

— Jaz ne porečem ničesa, kar bi mi utegnilo užaliti tasta, ali vznemiriti gospo Mauserre. Ste-li zadovoljni?

— Popolno bodem, samo da se ognemo prevrata, ki bi se končal sovragu v dobiček.

— Bodite mirni, mi deje gospoja d' Arci. Mislila sva na vaše priporočilo, in prepričali ste naji, da se gospá Mauserre ne bo

dala raniti, akopram jej bode vse odkrito; njeno zaupanje, misli, da je nezmotljivo.

Jaz dam znamenje, naj molči; zaslišal sem v sosednji sobi, katere duri so bile na pol odprte, mišje stopanje. Zagotovil sem se, da Mete res nij več na vrtu.

— Bog hoti, da bi nas ne bila čula! rečem gospé d' Arci. Verjemite mojej izkušnji, zidovi te gostilne so perfidni.

Dve uri pozneje smo bili na potu. Gospod Mauserre je vzel soprogo na break, bodisi da bi se zavaroval proti gospodu d' Arci, bodisi proti sebi. Jaz se vsedem sè svojima dvema zaveznikoma v kočijo. Idoč v Paladru sem bil zamišljen; idoč od tam, sem sanjal. Naj sem se še tako silil ogledovati pokrajino, videl sem vedno bučeče jezero, sem ter tja pehano ladijo, v njej pa dve malo budalasti očesi, gledajoči me naravnost ter kričeči mi: ljubezen, ali življenje! Glejte, gospa, dvakrat se lahko gre čez Bugey, ne da bi ga videl.

IX.

Nekaj dnij nijsem videl Mete. Nič več nij čutila kopeli; a Lulu se je na potu nazaj prehladila, da ji je guvernanta zapovedala ostati v sobi, kjer ji je bila zvesta družica po noči in po dnevi. Nepotrpežljiv sem čakal, da bi zapustila dobrovoljni zapor, kar nastane kriza, koje sem se bal. Dáti moram gospodu d' Arci pravico, da je on nij bil čisto nič uzrok; to osodepolno krizo, od koje sem se bal, da bo godila sovražniku, je provociral sovražnik sam. Zidovi hotéla „des Bains“ so res nad vse perfidni.

Neki večer, kmalu po obedu, ko je gospoja Mauserre gotovo najmenj mislila in sama bila v svojem malem salonu, vstopi k njej gospica Holdenis blede, skesanim obrazom, ter jokáje pade na kolena pred-njo. Gospá si iz početka misli, da je Lulu mrtva, ali da umira, a Meta k sreči začne govoriti, da jej pove uzrok prihoda.

— A kaj je dakle, draga moja? Vi me strašite. Ste-li prejeli kako tužno vest?

Meta odkima z glavo.

— Vas je-li kdo razžalil? Si je-li gospá d' Arci dovolila Povejte mi vso vašo tugo. Zelo nesrečna bom, ako vas ne bodem mogla tolažiti.

— Vi me obsipate z dobrotmi, odgovori Meta, ki je vedno jokala. Ravnajte z menoj, kakor sè sovražnico, zapodite me iz te hiše: za vas in zá-me je dobro, da nijsem ni en dan več v njej.

Več se jej ne da govoriti, jok jej zapre glas. Gospa Mauserre jo izprašuje na vse načine, á dobiva le kratke, zvite in temne odgovore; toda, ako je človek nekaj časa v temi, začne končno se razsvetljevati okolo njega, in z enim mahom izvé gospoja Mauserre kruto resnico.

— Ah! veliki bog, vsklikne, gospod Mauserre Ljubi vas, in osmelil se je vam to reči, kje? kdaj? kako? kaj se je zgodilo? Jaz hočem vse vedeti.

— Saj sem uže preveč povedala, odgovori Meta.

V tem trenutku položi glavo gospe na koleno, a ta jo z obema rokama burno odpahne; kmalu ji je pa žal za to ravnanje.

— Kako sem krivična! deje Meti. Srdim se nad prijateljico, ki je toliko srečna, da se mi je prišla izpovedat in me opozorit.

— Ah gospá, odgovori Meta, ne hvalite moje srčnosti, nego usmilite se moje slabosti. Gospod Mauserre me je prisilil do obljube, da ne bom Charmilles zapustila, če on ne bo hotel. Govoril mi je gospodarskim glasom, jaz sem se zbalá, ter sem mu prisegla. Povejte mu, prosim vas, da sem vam ga prišla zatožit, v svojej jezi me bode spustil.

— Ne, Vašega plemenitega zaupanja ne morem zlorabiti, reče jej gospa Mauserre. Govorila bodem v svojem imenu, prosila ga bom . . .

— Ne prosite ga, jej seže Meta v besedo. Zapovejte, terjajte. Bodite sigurni, da mu nijsem mogla udihniti resnega občutka, in da ima zá-me le enodneвно domišljijo, katera bo zarudela pred našim očitanjem,

da se bo požuril, žrtvovati vam jo. Kdo sem jaz, da bi vam jemalo njegovo srce, vam, ki ste tako lepi, kakor dobri! Ohranili ste vso moč čez-nj, prva beseda, ki mu jo porečete, spravi ga k pameti. Povejte mu, da nekaj sumničite, da vam moje tukajšnje bivanje dela nemir, da ste pripravljeni, odpustiti me sami, ako me on neče. Če pa vam tako govorjenje ne ugaja, zatožite me, da zanemarjam svojo dolžnost, da nissem več goreča v skrbi za vašo hčer. Karkoli rečete, nijene reči ne bom tajila; ranjenim srcem, a nēizsrečeno hvaležna roki, ki me bode zapodila, odšla bom od tod.

Gospá Mauserre ^{je} biva nekaj časa osupnena, zbegana; sanjala je, kakor se sanja, kadar ^{da} se stoji na robu kakega brezdna.

— Ne, odgovori ^{končni} nič nečem poskušati; in teško bi me stalo, obrekovati osobo, ki mi nij storila nič hudega, razen nehote. Ne terjajte, da bi se legala; tega talenta jaz nēmam. Če govorim, govorim resnico, in povem vam ta trenotek, da vas

občudujem, da vas ljubim in da vas sovražim.

To izgovorivša začne točiti solze; Meta se je nij upala tolažiti; gospa Mauserre jej reče, naj molči o vsem, jo z močjo objame, ter jo odpusti.

Običajno nas je bilo sedem pri mizi; ta dan sva bila le dva. Gospod in gospa d' Arci sta sprejela povabilo nekega soseda, gospo Mauserre je bolela glava, da je morala ostati v sobi, Meta pa je kosila vedno pri svojej mladej bolnici v „nursery“. Udvorljivo je sprejel gospod Mauserre ovi têtete z menoj, ter moral kazati vesel obraz k nepovoljnej stvari. Kljubu najinej dobrej volji je bilo najino pogovarjanje dolgočasno, kritično: toliko stvari sva imela, ki si jih nijsva smela povedati!

Po kavi me zapusti, da bi izjahal na sprehod; to navado je imel, kádar so ga trle skrbi.

Ravno sem hotel iti v svoje stanovanje, pa me pokliče gospa Mauserre. Takoj se

podam k njej; komaj jo pogledam, pa vidim, da je ne boli glava, nego nekaj drugega. Obraz jej je bil zbegan, ustna trepeča, oči mrtve. Poda mi roko ter izkuša zasmi-
jati se; to polovično smijanje, ki ga nikdar ne pozabim, zdelo se mi je podoba razbite sreče.

— Kazen, ki sem se je bala, je prišla, vsklikne mi; a strašnejša je, nego sem si mogla sanjati.

Ko jej obljubim, da ohranim tajnost, pripoveduje mi o razgovoru z Meto. Jaz jej rečem vse, kar bi jo moglo pomiriti in jej dati srčnosti; svoje reve sem pozabil. Sodil sem jo bil prav: ta duša, ki je bila odprta vsem vtisom, skrajna v tugi, kakor v veselji, bila je nezmožna, kazati v nezgodi srčnost; prvi udarec jo je pobil na tla, nij se mogla več vzdigniti.

— Vam li hočem povedati, kje sem? mi deje. Takoj, ko sem zagledala gospodičino Holdenis, bil je izraz njenega pogleda tako turoben, da sem hitro slutila veliko

žalost, ki ima priti v hišo; prva misel mi je bila, da je hčerka umrla. Bog mi odpusti, ko bi mi bila umrla hči, bi trpela laglje; ljubav mi je bila več, nego dete.

Jaz jo pustim govoriti; žalost se utruji, ako kramlja, in to utrujenje jo lajša.

— Ne, Toni, ne sanja se mi, mi deje; le deset mesecev sem imela še čakati, pa bi mu bila soproga. Bog me kaznuje, da moram videča luko trpeti ladjelom. Ah! ko bi vi vedeli, kaj mi je bil! Šla sem ž njim, da bi ga še tisočkrat bolj ljubila, nego tisti dan, ko me je odpeljal — kajti on me je odpeljal, kaj ne da Toni? Gotovo je vedel, kaj dela. Dolgo časa sem se mu ustavljala; a mučil me je tako dolgo, da sem privolila, bolj iz slabosti in milosti, — vam li čem povedati? kakor iz ljubezni. Vi ste vedno tukaj, vedeti morate vse. Da, takrat me je ljubil, gotovo še bolj, nego jaz njega; kako sva spremenila role! *Stalica!*

On mi je postal malik, in, menda me je zato kaznil; on preklinja malikovalstvo.

Nekaj trenutkov pozneje začne temu ljubosumnemu bogu očitati nepravilnost, krutost. Ali nij mogel dobiti na vsem svetu bolj kaznivredne ženske, kakor je ona, da bi jo tepel? Ali nij mogel prihraniti teh velikih kaznij, teh velikih udarcev za ošabne, insolentne napake?

Ali je bilo v interesu njegove slave, da je treskal v rožo?

Potem na enkrat zavpije, da se je Meta zlorabila, da je preveč neverjetnosti v njenej povesti. — Kako bi se mu bila mogla prikupiti, Toni? Ali me morete zagotoviti, da je bolj lepa, nego jaz? Ali se več ne spominjate, da se mu je o prihodu v Charmilles samemu zdela grda? Prepirala sva se o tem; njena postava mi nij bila nevšečna. Ona je prijetna, ker ima inteligenčen in dober obraz; a to je vse. Odkritosrčno, Toni, ali se vam zdi tako izredna? Ima-li na sebi kaj, česar jaz nemam? Ah! vi, drugi ljudje imate čudne oči; vi vidite z njimi, kar se vam zdi; to so krive priče, ki ne-

sramno lažejo, da bi vašo nezaupnost opravičile.

Kmalu premeni glas: — Ah, jaz bi bila morala videti, da je ta Meta uzrok nevarnih primer in mislij, ki jih ima gospod Mauserre o meni. Ona ima vse zmožnosti, ki meni manjkajo. Ona dela brez prenehanja, jaz pa se ne morem ni deset minut držati po konci, da bi ne pala od truda. Ona odgoja dete, vlada hišo; jaz nijsem znala še nikdar nič drugega vladati, nego svojo pahalko. Gospod Mauserre govori lahko z njo, kar ga zanima; ona je tako razumna, jaz pa sem topa gos. Ona ga umeje, ona ga kratkočasi, ona mu svetuje. Da, to bi bila resna soproga, ki bi ugajala resnemu možévi. Ona ima kreposti mravljinine, jaz pa sem kobilica. Kaj pravim? Kobilice pojo, jaz ne pojem; pripetilo se je, da je mravlja muzikantinja, in vi veste, da je vsa zaljubljena v muziko. Potem pa, povedati vam moram vse, ona se mu prilizuje; ali nij res, Toni, da se mu prilizuje? Jaz, jaz ga molim, a prilizovala

se mu nikdar nijsem, in akopram mi je bog, mu ne ponavljam na vse grlo, da je velik mož. Vedno se mi je zdelo, da se za prilizljivostjo skriva tajno zaničevanje tega, kar se ljubi. Možje nijso občudovanja, ljubkanja, prilizovanja nikdar siti; toda stanovitna ljubezen jih dolgočasi. Sveta sem si, da se mu uže dolgo zdim sitna; sam sebi govori: vedno taista stvar. Osupnen, da me je tako ljubil, skrival mi je iz usmiljenja smrtno rano, ki mi jo je zadal.

Jaz nijsem mogla ničesa videti; ko bi me bili hoteli zlorabiti, nikdar bi sama ne bila ugenila. Toni, ljubezen je slaba; a zakaj se mi jemlje iluzija? zakaj se mi odpirajo oči? daleč smo prišli!

Kadar se vidi resnica z óči v óči, nema se več, ko ena misel: rešiti se na zapuščen otok ali na drugi svet.

Tako je govorila brez prenehanja, mešaje vse glase, oporekaje si, a vedno je došla zopet na ta nespremenljivi sklep: — ah!

Toni, kako sem nesrečna — pa je začela plakati.

Ker je odločno odbijala moje tolaženje, zjezim se, zovem jo bedasto, trmoglavo; povem jej malo negladko, da stvar nij tako huda, kakor misli, da je edina nevarnost, ki se mi zdi neresnobna, prenapetost in preobilnost njenega togovanja.

— To bomo videli kmalu, mi odgovori, ter nagrbanči obrvi.

— Kako? kaj mislite storiti?

— Izreči se drevi proti gospodu Mauserre.

Skoraj bi bil pri teh besedah jaz postal glasan ter jej govoril surovosti; kajti uresničile so se mi najskrajneje slutnje. — Nesrečnica, vskliknem, tedaj hočete tako dolgo igrati, da vse izgubite?

— Namenjena sem, odgovori mi, pogledati bistro v svojo situvacijo, vedeti popolno, kje sem. — Potem, hoteča, kakor se je kazalo, logiko upotrebljevati, pristavi: — Ali je to, kakor pravite vi, kaprica brez doslednosti; ali pa, kakor se bojim jaz, važna

stvar; in tedaj čemu čakati? Kaj bom s tem pridobila? Poznati čem svojo osodo prej ko je mogoče.

— E! ali ne veste, odgovori mi, da opozicija, o nepravem času, zadostuje, da potrdi človeka v kakej kaprici, ter ga sili do do skrajnostij, na katere še mislil nij? Pri premišljevanji se človek ujeda, postane trmast, potem se mu primeša jeza, da končno hoče, kar bi si prej še misliti ne bil upal. Še malo počakajte, gospá, ako kaj razumejete gospodinjstvo, ali diplomacijo; a vi ste najbolj neokretna ženska, kar jih jaz poznam.

Odgovori mi, da jo dobro sodim, da je časi precej neokretna, pa tudi preveč ponosna, da bi se posluževala malovrednih posredkov, da rajša izgubi proces, nego da bi ga nečastno dobila. — Sicer, nadaljuje, vidite dobro, da me hče gospica Holdenis, ki se je obnašala kot poštena in prava prijateljica, siliti, povedati vse gospodu Mauserre čem prej, tem bolje.

— Jaz ne dvomim, jej rečem, da bi

Meta ne bila navdušena boljšimi intencijami; a dvomim, da bi vas bolj ljubila, nego jaz. Račite mi verjeti, izpolnite rajša moj svet, nego njen.

— In kaj mi svetujete?

— Da bodite potrpežljivi, zmerni, hlinite se in pustite delovati svoje prijatelje.

— Ah! Toni, odgovori žalostnim smehljajem, vi terjate od mene nemogočo stvar. Dober zdravnik preiskava bolnikov temperament ter mu zapiše le taka zdravila, od katerih vé, da jih bo mogel prenašati. Jaz se nisem nikdar znala niti siliti niti hliniti se; jaz sem uže taka, ravnajte z menoj tako, kakoršna sem. Ko bi gospodu Mauserre svoje misli ne izjavila, govorile bi mu moje oči, ter mu kazale moj nepokoj, mojo ljubosumnost. Prepustite me mojej osodi, naj se trkljá kamen v brezdno, kamor ga vleče lastna teža; ga-li obdržite denes, izmuzne se vam čez dva dni.

Jaz se ne podam, delam jej najživahnejša, najzgovornejša predstavljenja. Prosim

jo, rotim jo, žalim jo skoraj, kar se urno duri odpró, pa vstopi gospod Mauserre. Moje ganenje bi ne bilo tako neprijetno, ko bi videl hudiča v osobi.

Osupnen je bil, da je našel soprogo tête-à-tête z menoj, še bolj, da sva bila tako zmešana, da mu svoje zadrege nijsva moglá skrivati.

— Jako sem vesel, draga moja, deje jej ter položi klobuk na mizo, da vas vaša migrêna ne obsoja k samoti.

Jaz ne vem, kaj bi mu bila odgovorila, če bi jej jaz ne bil odmigal, kar pa nijsem prav storil. Gospod Mauserre je šel proti zrcalu, pa zdi se mi, da nij nič zapazil v njem. Vzame si fauteuil, sede, ter reče mirnim glasom: — Lucija, vaš obraz je bled. Mene je vzdajnič Toni ozdravil, ko sem imel hud revmatizem; je-li vam potipal žilo?

— Gospá ima malo mrzlice, odgovorim, in meni se zdi, da jej je treba počitka; dobra noč jo bo sezdravila. — In, vzdignovši se, pogledam ga z okom, ki je hotelo reči: jaz

grem, dragi gospod, vi bi pač smeli storiti taisto.

— Jaz nijsem zaspana, ne bom se še vlegla, vsklikne gospá Mauserre, ter me pogleda, kakor bi hotela reči: lepo vas prosim, ne idite še.

— Naš sprehod v Paladru se je slabo obnesel, povzame gospod Mauserre. Lulu se je prehladila. Vam je-li vaša migrêna pripustila obiskati jo ta večer?

Gospó Mauserre preleti groza po vsem životu. — Šla bi bila k njej, ko bi Lulu sama bila; a Lulu nij sama, osoba pa, ki jej streže...

Jaz jej urno prerežem besedo: — Zares, rečem veselim glasom, gospica Holdenis se proti bolnikom prijateljski obnaša, ponosna je, in ne pusti, da bi se kdo bližal.

Kake dve minuti nij govoril nihče besede; le tik-tak pendulin je motil ta molk; imela je, menim, tudi pendula mrzlico, kajti udarila je enkrat, ali dvakrat vsako sekundo, kakor se jej je zdelo. — Noč je

ponosna, deje zopet gospod Mauserre. Jutri imamo ščip, uže denes je bil mesec okrogel, kakor hlebec sira.

— Opazila sem nekaj, deje mu gospá. Vi izjašete vselej, kadar ste delom obloženi, ali če se imate posvetovati sami soboj. Ste-li ta večer imeli kako skrb?

— E, draga moja, kako skrb pa hočete, da bi imel?

— Na kaj ste mislili na sprehodu?

— Na vašo migrêno, ki je obsodila Tonija, da je moral sam kositi z menoj; sicer ničesa.

— Alfonz, človek vašega značaja misli vedno na koga, ali na kaj.

Osupnenim obrazom jo pogleda. — Ah! draga gospoja, vskliknem jaz, učeni možje so bolj čudni, kakor bi vi mislili; jaz popolno verjamem, da so vstani celo uro zijati v mesec, a ničesa misliti. — Potem grem k oknu, ter govorim dalje: — Res je, da je noč zelo lepa. Se vam-li rači, gospod, iti z menoj na teraso pokadit eno cigaro?

Moj predlog mu dopade, da se bliža soprogi, da bi jej želel lahko noč; pa mu ona deje: — En trenotek, Alfonz, imam vam nekaj povedati.

Kljubu skrbi, ki sem jo imel, nijsem mogel opovzeti začetka, pred katerega koncem sem se tresel. Proti ženskej trdovratnosti boriti se! Urno sem bil pri vratih; uže sem držal za kljuko, pa mi zakliče gospa Mauserre: — Ostanite Toni, prosim vas; odkar vas poznamo, nemamo tajnostij za vas.

— Ostanite, dragi moj, mi deje on sardoničnim glasom, in ne držite se tako osupneno, da bi kmalu mislil, da uže veste, kaj mi bo gospa soproga povedala.

Sedem na stol, denem roki naskriž, vprem oči v plafond, ter v duhu govorim s karnisom, roteč ga, naj nam pade na glavo.

— Eh bien! Lucija kaj mi imate povedati? praša gospod Mauserre, ki je bil brez dvoma bolj nepokojen, nego se je hotel videti. Kaj je predmet tega razgovora, ki

ga tako slovesno uvajate? Bodemo-li imeli besedni prepir? Bodemo-li pisali protokol? Ali naj Toni vzame pero v roke?

— Prosim vas imam nekaj, mrmra gospoja Mauserre.

— Prosim? Kaka beseda! V vseh šestih letih, kar imam srečo, živeti z vami, me še niste nikdar ničesa prosili.

— Baš to me osrčuje, da mi te edine prošnje ne boste odrekli. Rotim vas, da mi storite žrtev, ki vam bo valjda težka.

Da je bika prijela za roge, ta umeteljni način mi prouzroči gibanje besnosti, in preklel sem sam pri sebi vse ženske; na vas v tem trenutku nisem mislil. — Kaj vam je Toni? me vpraša gospod Mauserre; potem začne gledati pred-se, ter pričakuje.

Po kratkem obotavljanji reče gospoja Mauserre: — Bodite tako prijazni, pa odpustite gospico Holdenis iz te hiše.

On se strese v fanteuilu. — Sem-li prav slišal? vsklikne. Kaj! to osobo, ki ste jo občudovali, ki ste jo hvalili, ki ste jo pov-

zdigovali v oblake, ki ste jo zvali biser vseh guvernant, to hočete zdaj tako nepričakovano odpraviti. Kaj je storila, prosim vas, gospodičina Holdenis, da ste jej odtegnili tako mahoma svojo milost, in kaj jej imate očitati?

— Ničesa, za kar bi bila ona odgovorna. Zelo vam bom hvaležna, da-li me pustite zamolčati moje motive. Jih-li ne ugane-te sami?

— Gledimo malo; kdor išče, najde. Ali vam znábiti nij še dosta koristna in potrebna tukaj? Ali obžalujete, da je s pomočjo dobrega ravnanja in s potrpežljivostjo ukrotila in k pameti pripravila dete, ki bi je ne mogli odgojiti niti vi, niti jaz, in ki bi postalo neprenesljivo, ako bi samo midva skrbela za-nje. Se vam li zdi to grešno, da ima duh za red in za gospodarstvo, da se jej uklanja vse vaše služabništvo. — Ali pa jej morebiti nijste hvaležni za pazno in vdano skrb, ki mi jo je kazala, ko sem bil bolan;

ali vas to bôde, da včasih kramljám z njo? Govorite, povejte, kaj vas peče?

— Žali me, da ste proti njenej volji postali njen ljubimec, odgovori zdihujočim glasom.

Ta odgovor ga malo zmeša; hoteč zakriti rudečico, ki mu je stopila na lice, pomakne stol nazaj, da ga zakrije senca svetilničnega senčnika. — Kaj pomeni ta napad? zavpije. Kdo je tisti izvrstni prijatelj, ki vam je izkazal to dobro službo... ga-li poznate Toni?

— Ne, odgovorim mu suho. Jaz menim, kakor vi, da so slučajji, kjer mora prijateljstvo molčati, in molčanje mi je bilo tim laglje, ker nij bilo nobene stvari, ki bi se absolutno morala molčati.

— Toni je pobijal moj sum, govori gospa Mauserre; a umiril me nij. E, ljubi bog, ne očitam vam nijene pregrehe, Alfonz; obstanite, da vam gospica Holdenis dopada, da vam je tako udana, da se mi to zdi malo preveč ekscesivno. Dala mi je izpo-

znati ono malovredno zlo, ki se zove ljubosumnost; da, prvikrat v življenji se čutim ljubosumno, in vi me preveč ljubite, kaj ne da? da bi me pustili še zanaprej v takih mukah.

— Recite rajša, da čislam preveč vaše dobro mišljenje, vašo zmožnost razsojanja, da bi mislil, da morete še dalje trpeti zlo, koje si domišljate in trdovratno živeti v domišljiji, katero bom inace moral resno obravnavati.

— Alfonz, reče glasneje, ali mi obljubite, da gospodičina Holdenis odide?

— Da, takoj, da le najdete drugo učiteljico, ki jej bo enaka po duhu in po srcu, ki bode zmožna olikati, učiti vašo hčer, da si bo prisvojila veliko stvari, koje učiti jaz nemam časa, vi pa okusa ne.

Pri teh zadnjih besedah se vzburi. — Uže dobro, vsklikne; gospica Holdenis zapusti Charmilles, če ne, ga zapustim jaz.

— Sacrebleu, to mi je preveč, zacepta z nogo. Ko bi vas dalje poslušal, znal bi

se rãzhuditi, in svojim strastim ne zaupam. Nadejam se, da boste jutri tako pametni, kakor ste bili včeraj. Lehko noã, dragã moja; pustim vas z vaším zaupnikom. Da bi vam modro, pa brez interesov svetoval! — deje, ter me pogleda z oãesom, ki nij bilo nježno. Potem odide široko stopajoã po salonu skozi ðuri, katere precej surovo zapre.

Gospa Mauserre takoj potem vstane ter koraka po sobi, da so parketi škripali pod njemin strastnim podplatom. Idoãa pred kamnin, vrže na-nj pahalko. Še nikdar je nijsem take videl. Ranjeni ponos ji je vžigal lica. Bilo je v njej nekaj robatega, kakor v postojni, katerej se razdere gnjezdo; zdelo se mi je, da slišim tuhlo mrmranje srca. Gre k vratam, ki so se odperala na balkon; pod balkonom je bila tratica; na njej Florina statuva, in vse je bilo ograjeno železno ograjo, ãudovito izdelano, okinãano železnimi kakti. Ogleduje nekaj ãasa statuvo, potem ograjo. Jaz se zaãnem bati ter grem za-njo; pa je bila kmalu zopet v navadnem na-

palgasi

turelu; groza jo preleti, da skoči zopet na sredo salona, kjer začne jokati, da bi vam srce počilo. — Toni, vsklikne, vi ste ga videli, vi ste ga slišali; boste-li še rekli, da si izmišljam fantôme, in da me nij prekel v svojem srci?

— Videl sem ga, slišal sem ga, jej odgovorim, pa vam rečem, da ste sama sebi smrtna sovražnica; tekmeec, ki bi vam zažugal pogin, bi vam ne storil hujšega, kakor si sami delate. Živi bog! vi bi zaslužili, da bi se prepustili vašej žalostnej osodi; a hočem vas rešiti vam kljubu, pa vas bom tudi rešil.

Položi mi roke na pleča, ter mi gleda nekaj časa naravnost v oči; zdelo se mi je, da si je v njih iskala bodočnosti.

— Le tri dni terjam od vas, nadaljujem oproščevaje se. Obljubite mi, da te tri dni ne boste ničesa storili, ničesa govorili kajti vse, kar bi znali govoriti ali storiti, bi bilo zoper vas.

Tri dni! je-li treba toliko časa, da se

požrè ženska, kakor sem jaz. — Potem govori, kakor otrok, ki prosi, da bi se mu prizaneslo: — Obljubujem vam, mi deje, da bom pametna, zelo pametna. — In da bi mi podala brez odloga izgled svoje pameti, mi deje:

— Ako se vam ne posreči, Toni, eh bien! šla bom; a povem vam, po stopnjicah ne bom šla.

Četrto del.

X.

Teško je, gospa, narediti dobro sliko; a ipak, ako se človek potrudi, se mu včasih pospeši. Nič menj težko nij rešiti potaplja-joče se ženske; ako je človek dober plavalec, posreči se mu. Plavati se navadi, kakor se navadi slikati; a ima neko umetelnost, ki se ne da učiti, niti naučiti, ker nema gotovih pravil: zove se umetelnost življenja. Znabiti imate vi o tej stvari boljše nazore; jaz sem se prepričal po lastnej izkušnji, da

je gizdava smelost, kalkulirati in voditi razmere tega sveta. Ne pričakujmo od filozofije, da bi nas naučila, kako vladati osodo, svojo ali drugih. Tej filozofiji mora pa še starost pomagati! To je najina osoda, gledite, gospa, kar nama pa ne brani, da ne bi živela sto let, in bila do konca prav modra in srečna.

Popustiti čem svoje premišljevanje, ter zopet nadaljevati povest. Gospa Mauserre mi je bila obljubila, da bode skušala premagati svojo tugo, da se bode od drugega dne naprej odpovedala svojej migrêni in svojemu sklepu. Ta trud se jej je zdel kmalu prevelik, kljubu mojim svetom si je ubila v glavo, da se bode zopet naredila bolno ter ostala v svojej sobi; manjkalo ji je srčnosti, dejala je, prenašati nekatere poglede, kjer je mislila, da bere svojo sodbo.

Gospa d' Arci gre k njej, da bi zvedela od nje novih vesti. Nij je bila treba dolgo izpraševati, kaj se je zgodilo. Čez pol ure potem me sreča: — Česar ste se najbolj bali, se je zgodilo!

— Da, jej dejem, dobro da se nam ne more ničesa očitati.

— A kaj čemo zdaj storiti?

— Nevihta se napoveduje; glejmo, da pridemo pod streho.

— Hočete-li delati z nami?

— Gospod d' Arci, jej odgovorim, bode meni zaveznik, ki me bo kompromitoval; midva pojeva taisto arijo, a tekst nij taisti. Jaz vam dajem prostost nazaj, draga gospa; pustite jo tudi vi meni.

Zapusti me, malo osupnená zaradi mojeg diskretnega tavanja. Nekaj ur pozneje gre gospodičina Holdenis na teraso sè svojo gojenko, ki se je uže dobro počutila. Meta se vsede na klop, ter gleda Lulo, ki je okolo skakala. Gospa d' Arci se sprehaja na roki svojega soproga v nekem drugem delu vrta; a urno ga zapusti, gre naravnost k Meti, proseča jo na razgovor. — Dragá mala, reče otroku, pojdi se malo naprej igrat; te bodevi takoj poklicali.

— Meni sme le ena osoba zapovedovati

odgovori Lulu, posvetovaje se z obrazom guvernantinim, katere oči jej pomignejo, naj odide. Takoj sluša.

— Ta deklica je čisto v vašej oblasti, deje gospa d' Arci; kakor hočete vi, tako dela.

— Jaz jo zelo ljubim, gospa; to je moja cela tajnost.

— Prepričana sem, gospodičina, da ste ravno tako ljubeznivi, kakor razumni; zato mi dovolite neko prošnjo, ki potrebuje delikatése vaših občutkov. Vi brez dvoma slutite, kaj vam mislim povedati.

— Ne, gospa; a pripravljena sem, vas poslušati.

— Blizu tukaj živi ženska, ki je zelo nesrečna; vi ste, ne da bi hoteli, uzrok njene trpljenja. Bodi prav ali ne, pazljivost, ki vam jo izkazuje moj oče, vdihnila ji je malo ljubosumnosti, in ker je zelo občutljiva, misli si stvar malo prehudo, tega sem sigurna. Ali ne boste nič storili, da jej daste nazaj pokoj in srečo?

— Kaj pa morem storiti, gospa?

— Odití, prej ko morete; tako boste nesli soboj naše čislanje in naše obžalovanje.

— Vam je-li gospod Mauserre rekel, objaviti mi odpust? Slušati čem z veseljem. Verjemite, iz srca bi rada zapustila Charmilles; tudi jaz sem zelo nesrečna tukaj.

— Oče mi nij ničesa zapovedal, gospodičina.

— Pojdite k njemu, gospa, in prosite ga, naj mi zapové oditi; zelo priznatna vam bodem.

— Je-li treba čakati tega povelja, gospodičina? Vam-li srce ničesa ne veleva?

— Da bi bili bolje podučeni, gospa, vedeli bi, da me je gospod Mauserre prisilil do oblube, tako dolgo ostati, dokler bode on hotel.

— Osupnili ste me, gospodičina. Taka obluba vas je v stani, še eno uro držati v hiši, kjer ste, ne da bi hoteli, zasejali razpor, zmoto in tugo?

— Jaz sem dala besedo; in prelomiti je ne morem tako malomarno.

— Mislila sem, deje gospa d' Arci goreče, da nam dolžnost vелеva, male obljube žrtvovati velikim stvarēm.

— Morebiti pa nemavi taiste misli o dolžnosti, odgovori sladko. Vi imate svojo vest, jaz pa svojo.

— Vaša je tajnostna, gospodičina; obup gospe Mauserre je čisto nič ne vznemirja.

— Vi ste smeli v vaših obsodbah, gospa. Prašajte gospó Mauserre, povedala vam bo oná, sem-li indifirentna za njene skrbi in tuge; potem pa, ker menda mislite, da sem vam dolžna računa o svojem obnašanji, vedite, da sem jaz sama zarotila se prositi odpusta, in doseči ga.

— Istina, gospodičina? Eh bien! hočete-li vedeti, kaj bi bila jaz storila na vašem mestu? Jaz bi bila molčala ter odšla.

— Ah, gospa, kar hočem naj storim, vi boste še vedno kaj povedali. Ponosna justica komtése d' Arci misli, da jej nij treba

pravičnej biti revnej ženski, ki nij nič in nema nič. K sreči je nad oblaci najvišji sodnik, ki gleda taistim očesom velikaše, kakor reveže.

— Ako bi konči gospa Mauserre vašega odpusta ne dosegla deje gospa d' Arci, kojo je ta trdovratna miloba čedalje bolj motila.

— Dosegla ga bo, ne dvomite, seže jej, na pol smehljaje se, v besedo. Volite imeti malo potrpljenja; jutri ali pojutrišnjem se vrnem v svoj nič, in vi boste za zmiraj oproščeni moje neugodne navzočnosti.

— A, mislivi si, prosim vas, da gospa Mauserre, ki je menj duhovita, menj zmožna pregovoriti koga kakor vi, gospica, in ki ne upa nič umetelnosti, dobiti svoje procese s priročnimi priliznenostmi; mislivi si, pravim, ko bi se ona vedla tako nerodno, da bi se jej ne dalo prav; — ali smem vedeti, kaj bi vi storili?

— Prosila bi boga na kolenih, pa bi mi povedal, reče vzdignovša oči proti nebu.

Gospod d' Arci se je bil počasi približal. Takoj se umeša v pogovor, ter začne: — Vašega boga poznam, gospodičina: to je bog vseh prepiralcev in hinavcev; in ko ga boste klečeči molili, odgovoril vam bode ta dopadljivi bog: „Ne idi odtod, ljubica; tukaj je dvesto tisuč lepih liver rente, katere boš neki dan jokaje vzela, kajti ti se lahko jokaš; jokati pa se mora vselej, kadar se jemlje.“

Morableu! ali nij na tej terasi vernega bogotajca? Objel bi ga! —

— Moj bog preklinjevanja ne trpi, gospod, govori Meta vstajaje; toda on odpušča takim, ki o njem zaničljivo govore, ker ne vedo, kaj delajo.

Ko hoče oditi, jo prime za roke; a v tem trenutku zakriči Lulu, ki se je bila približala do nekega grma. Guvernanta teče k njej. —

Kača, kača! vpije otrok ves bled, nazaj pomikaje se, ter pokaže s prstom naj nedolžnejšega slepca.

— Vi ste se po nepotrebnem vstrašili, odgovori jej Meta. Kače imajo bolj ploščasto glave, pa špičast rep, in grše gledajo.

— Nič ne zaupaj guvernantinemu prirodo pisju, deje gospod d' Arci.

Jaz ti bom pokazal kače, ki nemajo ploščaste glave in tudi grdo ne gledajo. —

Meta vzdihne, vpre v gospoda d' Arci solzne oči, ter mu reče: — Gospod, kadar sem sama, me imate na razpolaganje; a prosim vas, ne napadajte me v navzočnosti tega-le otroka.

Pa odpelje Lulu, ki se obrne, videča jo plakati, proti gospodu d' Arci, ter ga pogleda, kakor bi Eliacin pogledal človeka, ki bi pred njim napadal Jehovo. — Hudobnež, zaradi tebe se joka, mu zakriči, jaz bom uže nekomu povedala.

Kakor prejšnji dan, tudi denes ni gospiče Holdenis ni gospoje Mauserre nij bilo k mizi, da je bilo vse tiho. Sklenil sem zvečer Meti vse povedati, kako in kaj, sklenil sem oplašiti jo v njenej nedohodnej

nursery, makari da bi imel iti skozi okno noter; a počakati sem hotel, da bi Lulu zaspala.

Park je imel dva izhoda; eni je držal na veliko cesto, ki pelje proti Cremieu, drugi v divjo dolino, katere melanholija in nagost je gospoda Mauserre spominjala na nekatere kraje rimske obližine. V tej samoti se je šetal zvečer sè svojimi sanjami. Prehodil je park na dolgo ter odšel skozi male duri, katere je zapiral priprost zapah. Naučil je konja, da je sam odrival zapah; bil je bolj ponosen na ta vspeh svoje stanovitnosti, nego da je pisal florentinsko zgodovino. Od steze, po kateri sem šel, videl sem ga jahati po drevoredu; ker je bil ves zatopljen v misli, me nij zapazil. Pustim ga naprej, in ko odidem za njim skozi mala vrata, je bil uže zginil.

Nekaj trenutkov pozneje počenem kraj zapuščenega pota. Na desno sem videl razvijati se nezmernost planjave v sivosti nočini, ki se je začela razširjati. Rožna svit-

loba zapadajočega solnca je počasi ugašala. Zvezda se je prikazovala za zvezdo, in zemlja je potihnila, da bi poslušala nebeški molk. Drugega nij bilo čuti, nego cvrčanje murčkov, in žvenket srpa zaostale ženjice. Pred menoj je stala strma skala, obraščena z bršlinom in košatim srobotom. V mračnej luči dobe še tako neznatne reči nekaj smisla; gibajo se tako rekoč. S tem bršlinom sem se pa res bavil; pravil mi je svoje občutke. Kmalu se pride luna mešat med najine razgovore. Vzdigne se izmed dveh gora, na konci dolgega vrbovega drevoreda, katerih veje so jej delale, stikaje se nad njo, krasen baldahin. Domišljjal sem si, da se bode odpela od neba, ter spustila se k meni, pa da me bodo vrbe zaradi tega zavidale. Povedati vam čem s tem gospa, da nijsem bil v navadnem položaji; običajno ne mislim, da bi se luna zaradi mene mogla tako zmotiti. Stegnem se ob potu, ter zaprem oči. Ko bi bil prišel kdo po potu, imel bi me za spečega človeka. Pa bogme nijsem spal, nego

skušal sem potrditi se v sklepu, katerega slučaje sem kalkuliral. Obrnem se, ter rečem ne vem komu: — Gotovo je, da ljubim, pa tudi skoraj gotovo, da sem ljubljen.

Ko vstopim v park skozi male duri, zagledam hipoma kakih sto korakov od mene senco, ki je šla naravnost proti meni. Pa je bolj letela nego šla. Skrijem se za drevo, in gledam, kako se mi bliža. Bila je Meta. Zavita je bila v rujav plašč, katerega kapuco si je bila potegnila čez glavo; v roki je nesla malo culico.

Ko je prišla vštric drevesa, skočim urno pred-njo ter jej zastopim pot. Osupnena se zgane. — Prosim vas, mi deje, pustite me naprej.

— Kam pa greste tako hitro?

— Naravnost naprej. Ubežati čem iz te hiše, kjer me ne poznajo, zaničujejo; zmerjajo. Vi ne veste, kaj so mi rekali to jutro. Ko bi bili vi zraven! lajali bi bili s pasjo četo.

— Jaz vas nijsem nikdar napadal, od-

govorim jej. Znabiti sem godrnjal nad vami, znabiti sem se obnašal trdo; toda, ali nimam pravice, ako vas kljubu pameti, kljubu sumu, kljubu svojeji pravičnej nevolji, kljubu vsemu, še tako neumno ljubim?

Uide jej vzdihljeji, ali, da rečem bolje, slab krik.

— Ne igrajte se z menoj, jeclja, in pustite me naprej.

— Čakajte malo. Obljubil sem si, da bodem nocoj z vami govoril. Hvala slučajju, ki mi hoče dobro, ne bo mi treba ulomiti vam durij ali okna.

Samo ena stvar me vznemirja.

Praša me s pogledom. — Zakaj, jo prašam, ste si izvolili ta pot?

— Ker sem se nadejala, da tukaj ne bodem nikogar srečala.

— Dovolite, skoraj bi bili srečali nekoga, ki vsak dan jaše potem potu.

— Vedela bi se mu ogniti, odgovori mi živahno.

— Rad vrjamem; sicer bi vaši lajalci

mislili, da si hočete preskrbeti zmagalno vrnitev.

Razžaljena vsklikne: — Ali ne vidite, da me napadate tudi vi?

— Ker sem ljubosumen, vam ne zaupam. Zdaj nadaljujte svojo promenado, če se vam rači; jaz vam ne branim, a vedel bom, kaj si imam o tem misliti.

Vzbujena vrže culico ob tla, ter pade na klop, ki je tam bila. — Ah! moj bog, vsklikne, tedaj je vse nemogoče.

Jaz se vsedem zraven nje, ter jej dejem: — Nekaj je mogoče, kar bi vse poravnalo; to bi bilo

— O! govorite. Tako sem utrujena od tega, kar sem zadnje dni doživela, da vam obljubim vse storiti, kar mi boste rekli.

— E! parbleu, zaročiva se.

Groza jo pretrese; počasi vzdigne glavo, ter me osupnena gleda. — Veliko bi mi morali dati, da bi vam verjela, da govorite resnico.

— Vi vedno dvomite nad mojo resnobo,

odgovorim jej nježno oklonovši se je z roko. Meni je elegični ton in vkloneno držanje neznano; jaz nijsem plakajoča vrba. Obstati si morem nasproti, da nijsem še nikdar nikogar prevaril. Vi me poznate, vi veste da sem najiven, in da imam le eno besedo. Moje obnašanje je bilo vedno čisto, vaše nasproti dvoumno; zato sem si prisegel, odpovedati se vam; a od tistega dne, ko ste me hoteli potopiti v jezeru — pamet naj mi bo milostna — vas molim. Držanje, ki ste je imeli pri onem lepem sunu, me muči, me preganja, se mi prikazuje v sanjah. Nij se vam posrečilo umreti z menoj; vrniva se k svojemu prvemu sklepu, ki je bil tako lep, ter živiva skupaj, osrečevaje drug drugega, kolikor nama bo možno. Povedal sem vám oni dan, da nijsem bil še nikdar v drugega zaljubljen, nego v Velasqueza. Zdaj preklicujem to, ljubim vas ravno tako, kakor njega, samo na drug način, kajti z njim se še nijsem nikdar hotel zaročiti. Znabiti ne govorim dosta jasno; a mislim ipak vedno najjasnejše.

Ali bi vam bilo mogoče, ne moliti me — tako veliko ne terjam — a ljubiti me malo, in nikogar drugega ljubiti, nego mene? Prašam vas zadnjikrat, hočete-li biti moja soproga? prisežem vam pri luni, ki naji opazuje, da vam bom vdan, dopadljiv in plemenit soprog. Sva-li enih mislij? Kdor molči, soglašā. Samo to želim, da se ta stvar uravna še ta večer; nij me misel, da bi vas pustil še naprej se obotavljati, niti štiri in dvajset ur več ostati v stiskah. Idite v grad, posvetujte se, pa mi pišite čist, precizen in kolikor mogoče nježen odgovor. Ne bojte se; povejte mi vse občutke, vse, kar vam teži srce; jaz vaših hiperbol ne bom zlorabil, kajti norec nijsem. Jutri se predstavim gospodu Mauserre, z vašim listom v roci, ter mu povem robato, ali okroglo, kakor hočete: — Gospodičina Holdenis vam je obljubila, da vas ne zapusti, pa ne more več disponovati soboj, kajti last je nekoga, ki jo ima vzeti za soprogo, in ta nekdo sem jaz; odšla bode v Genève, kjer

x) Qui tacet, consentire
videtur.

bode pričakovala dné najine zaroke, ki ima kmalu priti.

Malo časa preneham, ter poslušam; zdelo se mi je, da sem čul konjsko razgetanje. — Se vam-li ne rači pisati, začnem zopet, saj pride kmalu nekdo mimo naji, pa mu lahko živahnim glasom poveva

— O ne, vsklikne, nečem ga niti videti, niti govoriti z njim. V njem je nekaj, kar mi ne ugaja, česar se hojim. Rajša pišem. Bog bodi z nama! To izgovorivša vstane; potem se nagne k meni, mi zatisne hermetično z rokama oči, ter mi pritisne na usta krepak poljub, da sem obrnil glavo, kakor norimberška punčika. Dala mi je okusiti, ta poljub; a tega nij hotela, da bi ga videl. Ko mi je bila odtegnila roke, in ko sem odprl oči, zdelo se mi je, da vidim na nebu dve ali tri lune, in da te vsipajo na vse drevje v parku srebrn dež, ki pada z veje na vejo, s peresa na peró kakor babje pšeno.

Med tem je ona pobrala svojo culico, ter z lahničnim korakom odšla; jaz vstanem,

dá bi šel za-njo. Ko storim deset korakov, se vstavim, ter si položim roko na srce, ki je klepalo, kar se nij razletelo. — Toni, si dejem, ne izvršuj budalasto pametne stvari.

Komaj sem se malo strezil, pa vidim risati se blizu mene, na pesku drevorednem, senco konja pa jezdeca. Neki glas mi zakliče: — Ste-li vi, Toni? Dobro se mi zdi, da vas srečam; govoriti vam imam besedo. To jutro se je nevedno ravnalo z osobo, ki jo čislam, in ki jo moram varovati, ker mi je zelo potrebna pri hiši. Zdi se mi, da se je sklenilo, zapoditi jo od hiše s pomočjo grdega ravnanja in s kazanjem nevolje. Bodite tako dobri, pa povejte tistemu, ki je ta malovredni komplot iznašel, da si veliko upa, in da riskira od moje strani tako skrajne sklepe, da bi jih morebiti jaz prvi obžaloval, ako bi mi je bilo treba izvršiti.

Potem, ne pričakovaje mojega odgovora, sune z ostrogami, in kmalu zgine med gostim grmovjem.

Še tisti večer gre gospica Holdenis k

gospe Mauserre. Ker dobi vrata zaprta, potrka nalahko, ter mrmra: — Odprite, gospa, prosim vas; oznaniti vam imam dobro novico.

Duri se odpro. — Dobro novico! odgovori gospa Mauserre, ki se ne more pripraviti, da bi podala Meti roko. — In kaka je ta novica?

— Kako ste bledi, gospa! kako se vaš obraz težko pogleda! Takoj, ko me boste zaslišali, vzeveto vam zopet rože na licih, pa se boste smehljali, kakor prej.

Vedite tedaj . . . Gospa, tako sem zmešana, da ne vem, kje bi začela.

A konči ipak najde začetek, ter pripoveduje od konca do kraja razgovor, ki ga je imela z menoj, in kaj sva sklenila. Gospa Mauserre se vzveseli; pritisne si jo na srce, kar je ne zaduši.

— Kako vas ljubim, draga moja! vskligne. Vi zaslužite to, prvič, ker imaste pošteno in kakor zlato čisto srce, še bolj pa, ker ljubite Tonita, saj ga ljubite, kaj ne da?

pa se tudi zaročite z njim. Zakaj ste mi to tako dolgo skrivali?

— Oprostite, gospa; bila sem vsa zmešana, kajti da me ljubi, tega si nijsem bila gotova. Prvikrat mi je dejal: Hočete-li bivati moja soproga? a na pol šaljivo, in mislila sem, da mu nijsem po godi. Neki dan je govoril tako trdo z menoj, da sem mislila, da me zaničuje. Nijsem mu zaupala, a zdaj mu skoraj vse zaupam. Adieu, gospa; hotela sem vam preskrbeti dobro noč; mislim, da sem dosegla to željo.

Meta odide; gospa Mauserre jo pokliče nazaj. — Ste-li uže pisali list, ki vas ima rešiti, ki ima vse popraviti?

— Moja glava je uboga! mi odgovori. Eno uro sem sedela pred mizo, hoteča si zbrati misli, ki so plesale okole mene, kakor uporni dijaci. Sicer pa se mi je roka tresla, da bi se list ne bil mogel brati, če bi ga bila pisala.

Bolje, da prespim svoje ganenje; bom jutri pisala. —

— Jutri?

— Ne bojte se, predpoludne bo uže imel list.

— Ne, draga moja. Treba, da še no-coj pišete; jutranji dan nij naš. Jaz vam bom pomagala; časi se z majheno pomočjo človek izleče iz velike stvari, in, ako se vam trese roka, biti vam čem jaz tajnikom; vi boste list le prepisali.

Kmalu prinese kljubo protistavljanju Metinemu tintnik, pero, in škatljo, .. iz katere vzame list rudečega papirja za pisma. — Gledite, kako lep je ta papir! reče gospa Mauserre; navdušil naji bode, kajti najin list ima biti zelo zaljubljen, kaj ne da?

— Priporočil mi je, da naj bo kolikor moči nježen, odgovori Meta smehljaje se, in ravno to me spravlja v zadrego; v tem genu literature sem čisto neizvedena!

— Če vam pa rečem, da vam bodem jaz pomagala! Jaz bodem držala pero; kako bodevi začeli? Jaz bom pisala: Toni, jaz vas molim.

— Ah, gospa, prosim vas, prizanašajte mojemu ponosu, deje držaje jo za roko. In dalje, vi ga zovete Tonita, vi imate tudi pravico; a jaz si tega nijsem nikdar dovolila . . .

— Denes si morate dovoliti, odgovori gospa Mauserre. Ne pozabite, da se list, ki ga hočevi pisati, v diplomaciji zove javni list.

Po dolgem obotavljanji in diskutovanji pokaže ipak ta nesrečna minuta svoj dobri ali slabi rod; list je bil tako-le sestavljen:

„Ker sta mi osupnenje in radost branila govoriti, vam pišem, Toni. A zakaj vam pisati? Zdi se mi, da sem vam vse povedala, akopram nijsem ničesa govorila.

Sem-li sanjala, da sva bila neki večer skupaj, da naji je rezgetanje konja vzplašilo, da sem se oprostila vaše roke, ki ste jo imeli ovito meni okolo vrata, da sem potlej ušla. . .

Ta poljub, Toni, ali nij bil to odgovor? Zdaj hočete še drugi; tedaj mi res ne za-

upate! Bodite zadovoljeni, ako ne veste, vas bo ta list podučil, da vas ljubim, da je moje srce od nekdanj popolno vaše. Toni, vam prepustim svojo osodo, pripravljena sem, iti za vami do konca sveta. Ne prevarite me, kadar hočete, postanem vaša soproga.“

Zapisavša zadnjo besedo tega koncepta, ga prečita gospé Mauserre.

— To je dakle dovršeno, vsklikne gospa Máuserre; drugega ne manjka, nego datum.

Hitro k delu, moja lepa! tukaj je papir. Se vam-li roka še trese?

— Ne, gospoja, odgovori Meta, ter pomoči odločno pero v tinto.

— Dovolite, odgovori gospa Mauserre, pozabila sem, da je ta papir zaznamovan z mojim chiffrom; da bi to zapazil, mislil bi valjda, da se jaz v vašo stvar utičem in da sem vam list jaz narekovala. . . Pišite ga pri vas v sobi. Ste si-li sigurni svojega

spomina, ali morebiti hočete soboj ta papirček?

— Nij treba, *Gospo* gospoja, odgovori jej *ji* Meta vesela. Jaz znam svojo romanco od začetka do konca; hočete-li, da vam jo recitujem? *ponovim.*

Pri teh besedah zviije papirček ter ga hoče sežgati na sveči. Gospa Mauserre jej ga vzame, ter ga zaklene v svojo šatulo. — Bojim se, da bi se ne izpremislili. Ta koncept je priča, in ohranila ga bodem do jutri, da vas osupnem, ako vaša kopija ne bo popolna. Bo-li treba, pokažem ga Toniju. Glejte, morate ga vestno prepisati; prisezite mi to pri vseh solzah, ki sem jih pretočila zaradi vas!

To izgovorivša jo prime za obe roki, jih potrese ter jo spremi do vrat, govoreča: — Ali sem zlorabljena, ali pa bo moj bolnik kmalu zdrav, in jaz najsrečnejša vseh soprog.

XI.

Drugi dan je bil dan, kakoršnih k sreči malo štejem v življenji; ne spominjam se ga rad. Vzbudil sem se v najboljše dispozi-
ciji, v lepej luči gledajoč bodočnost in ljudi, ki se zaročajo, zadovoljen soboj, svojim obnašanjem, svojo modrostjo, in s kupom, ki sem ga bil naredil. Ne da bi se bil kesal zaradi prostosti, še blažil sem vežoči ovratnik, ki sem si ga del sam okolo vratu.

Celo jutro sem pričakoval Metinega lista, in čudil sem se, da sem moral čakati; a nepokojen nijsem bil. Siguren sem si bil njenega srca, kakor svojega. Pripravljaj sem se za razgovor z gospodom Mauserre; uvod, jedro, konec, vse od kraja do konca se mi je zdela občudovanja vredna zgovornost, da se mi je vspeh zdel zagotovljen.

Poludne zazvoni; ničesa še nijsem prejel, nepokoj me začne trapiti. Zapustim svoje stanovanje; hodeč pred sobo gospodá Mauserre, katere duri so bile na pol odprte,

zagledam tam veliko kopico obleke, katero je neki sluga deval v kofre. Ti kofri so mi vzbudili zopet veliko mislij. Zadnja, pri kateri sem ostal več časa, je bila, da se je gospod Mauserre čez noč valjda zmodril, ter izpoznal, da bi bilo cestovanje najboljše sredstvo, da pozabi nedostojne stvari in zaradi tega sklenil odpotovati v deželo, kjer so oranže, Mete pa ne. Tak sklep se mi je zdel pošten in njega vreden. Ko vstopiva v jedilnico, dobim tam gospo Mauserre, ki je zapustila končno zápor. Bila je bleda, resnobna; a v očeh ji je sijala nadeja.

Kar sem mislil pred gospod Mauserreovo sobo, nij bilo napačno: med kosilom nam pove gospod Mauserre, da ima še nekaj poiskati v florentinskih arhivih, da mora tedaj takoj zvečer ali drugi dan zjutraj oditi. Gospodu d' Arci je ta vest jako ugajala, a bil je dosta mojster svojih občutkov, da nij bil kázal radosti, ki mu jo je naredila. Molčal je. Kar se tiče Mete, zapazil sem v njenem obnašanji in v njenej čudi neko predruga-

čenje. Obraz se ji je podolgal, trepalnice so jej migale, pogled ji je bil begajoč, glas teman. Iz izkušnje sem poznal nestanovitnost njenega značaja, dvakrat mi je uže izpoddrsnila ta gibljiva zemlja izpod nog; a ta dan sem bil vesel kakor ščinkovec, in pregnal sem si iz duha vsak žaleč predpomen.

Po zajutрку sem bil sam z gospo Mauserre v salonu: — Domišljam si, jej rečem, da ste zadovoljni.

— Kako morem biti, Toni? Močno jo dakle ljubi, kjer se mu zdi treba odpotovati, da pozabi tugo. Bog ve, kedaj pride nazaj!

— Dale gospodičine Holdenis ne bo tukaj.

— Ah, Toni, rada bi ga prosila....

— Ne prosite ga ničesa, kar vam ponuja, to prejmite. Prosim vas, idite v svojo sobo, in kadar se pride posloviti od vas, objemite ga nježno, tako, da ne bode vedel, ga-li grajate ali hvalite. Oboje bi bilo enako žaljivo.

— Storila bom, kar mi vi svetujete; ali niste vi moj rešitelj? Vi ste ga opozorili, naj beži iz nevarnosti.

— Motite se; jaz k njegovemu sklepu nijsem ničesa pripomogel.

— Ne zaupajte mi tako malo. Gospica Holdenis mi je objavila vse; obstanite....

Urno vstopi gospod Mauserre, da nij mogla več govoriti. Pogleda naji nezaupnim očesom. To gospó oplaši, da vstane ter zbeži.

Gospod Mauserre stopi k meni, ter mi reče: — Žal mi je Toni, da vas v vaših tajnih pogovorih z gospo Mauserre vselej motim; a imam vam povedati nekaj zelo nediskretnega in neudvorljivega, zato me vidite v velikej zadregi. Obraz mu je bil zmešan, da sem mu odgovoril: — Kaj vas more spravljati v zadrego? Denes bi mi bilo zelo težko, da bi vam moral odreči kako stvar.

— Šel sem davi k gospici Holdenis, nadaljuje, da bi jej obznanil svoj odhod ter je prosil, naj ostane tako dolgo tukaj, dá jej gospá Mauserre dobi namestnico. Sogla-

sila je iz vdanosti do moje hčere, a z enim pogojem:

Da se vi vrnete še denes v Paris; čujte, sama je rekla, da ji je nemogoče ostati dalje v Charmilles, ako ste vi tukaj.

Te besede me osupnejo, visel sem nekaj časa med dvomom pa med srdom; kake dve ali tri sekunde se mi je zdelo, da se mi parket trese pod nogami, kakor most, ki se podira.

Gospod Mauserre se je hudobno veselil mojega strmenja.

— Kaj ste jej dakle naredili? Mislil sem vedno, da živita v slogi med soboj. Vprašal sem, a nisem je mogel prebuditi iz globokega molka.

— Meni je uzrok te izjave tudi čisto neznan, dejem mu; a nič ne dé, denes zvečer me ne bo uže tukaj.

Brez odlogá? mi reče malo bolj prijazno. Jaz se bodem obnašal proti vam vedno, kakor se obnaša proti staremu prijatelju!

toda veste kaj? Počakite do jutri, pa idete z menoj v Florenco.

— O! tistega pa ne, odgovorim. Jaz v arhivih nemam ničesa iskati, in rad bi bil uže v Parisu v svojem atelieru.

Gospod Mauserre me zapusti; jaz tečem k vratam Metine sobe; hočem jih odpreti, a nij se mi dalo, zaklenena so bila. Grem na teraso, a nikogar nij tam nego Lulu, spremljana od bone. Zdelo se mi je, da ima Meta kaj opraviti, vrnem se nazaj, a potrkal nijsem, kajti gospod Mauserre je bil pri njej, ter se je prav navdušeno z njo razgovarjal. Odidem, ter se vrnem uro pozneje; ta pot vstopim, a tiča nij bilo več v gnjezdu. Grem zopet v svoje stanovanje, ter začnem pospravljati svoje imetje v kofre. Hitro zapazim skozi okno svojo nevidljivo, ki je prišla iskat gojenke v park, ter jo peljala v grad nazaj. Urno letim po stopnicah doli, in prišedši na perón vidim tam žensko, ki je kontrastirala sè svojo navadno pohlevnostjo. Njen obraz, njene obrvi, njeno Semiramidino držanje me

osupne. Ogleđavala je kanjo, ki je vpila zibaje se nad gradom. Stisnila je ustna ter napihnila si nosnice; zdelo se mi je, da tudi ona išče kakega plena, da ima v srcu kanjo, ki je lačna, kakor ona, in ki, kakor ona, tolče s perotami ter kriči.

Šla je po peronu s trdim korakom, kakor bi hotela reči: Ta peron je naš! Jaz se naslonem na balustrado, denem eno roko čez drugo ter je pričakujem. Ko pride do mene, me pogleda, kakor se pogleda neznanec; človek bi bil mislil, da me nij nikdar videla, da nij nikdar govorila z menoj, da izkuša vgeniti, kdo sem. Nij ga bilo nikogar, ki bi jej bil povedal, da mi je včeraj zvečer pritisnila goreč poljub na ustna. Ni ene besede nij mogla izgovoriti, nego je tiho šla mimo mene. Rajši bi jo bil stresel za rame, nego govoril z njo.

Ko pridem v svojo sobo, potegne me gospa d' Arci, ki je bila zelo vznemirjena, za suknjo, me sili v salon ter me praša tresočim glasom: — Kaj se pa godi?

— Jaz ne vem, in vrag me vzemi, če se kaj brigam za to, jej odgovorim. Vse je mogoče, ako se z nemogočim začne.

Hotel sem se zmuzniti, a pridržala me je. — Račite me poslušati in mi svetovati. Ravnokar sem se predstavila očetu, da bi se mu ponudila za spremljevalko v Florenco. Gospica Holdenis je bila pri njem, celo dopoludne sta bila skupaj, zdaj v njenej, zdaj v očetovej sobi. Ko sem šla po predsobi, čula sem ga reči: Dokažite mi, pa se ne bom maščeval. — Ko zagleda mene, se vstavi urno, in ko izvé, kaj hočem, me prosi, naj odidem rekoč: Saj ne bom odpotoval.

— Ponavljam vam, da se mi samo to čudno zdi, da sem še tukaj, odgovorim jezno; a dolgo ne bom. Ta hiša mi je sovražna, sit sem žensk, ki jokajo, in katere se mora tolažiti z ležmi, sit žensk, ki se lažejo, in kojih rebuse se mora ugibati, sit videti dva moža, ki nijsta norca, da bi ju smešna ljubica imela za igračo, zdaj tega, zdaj onega; sit končno, da slišim vedno spregati glagol

odpotovati: ona bo odpotovala, jaz bom odpotoval, mi bomo odpotovali, končno pa ne odpotuje nihče, razen mene, morbleu! Naj ostane, kdor hoče v tem zakletem gradu, kjer bi končno zgubil veselje, mladost in talent.

Takoj naročim slugi, naj mi preskrbi v Crémieu voz, ter odidem v svoje stanovanje, s trdim sklepom, da se bom zaklenil do odhoda, in da se ne bom od nikogar poslovil. A ko zabijem vse kofre, začne se mi zdeti nemogoče, da bi odpotoval, pa ne vedel, kaj se je zgodilo, in kaj si je Meta izmislila, da bi me odstranila; zakaj gospod Mauserre ne odide, akopram je to hotel, in kaj pomenjajo besede: „Dokažite mi, pa se ne bom maščeval.“ Počel sem sumničiti, da je črna mahinacija tu zraven, ter sem začel vsakojake sklepe delati. Solnce je ravno zatonilo; jaz grem naravnost v sobo gospoda Mauserre, pa ga nij bilo notri. Neki sluga mi pové, da je šel k svojej soprogi, odidem tedaj tja; nepričakovan prizor me je tam čakal.

Gospa Mauserre se je ravnala, kakor sem jo bil naučil; celo dopoludne je tičala pri ognjišči, a z nikomur ni besedice govorila, tudi izšla nij, le malo se je peljala na sprehod. Komaj je prišla domov, in še klo-buk je imela na glavi, ko jo obišče gospod Mauserre.

— Alfonz, mu deje, nadejam se, da bom od vas samega zvedela, da ne boste odpotovali.

— Zvedeli boste od mene samega, jej odgovori, da lahko človek, ki si je svoje volje naj bolj siguren, svojo misel v enem dnevu trikrat spremeni. Davi sem sklenil oditi, pred dvema urama sem se namenil tudi Lulu vzeti soboj. . .

— Kaj pa njena guvernanta? ga zmoti živahno.

— Znabiti . . . A pomirite se, važno opravilo terja, da ostanem tukaj.

— Katero opravilo, Alfonz? smem-li vedeti?

— Davi, nadaljuje gospod Mauserre,

hoteč biti miren, — ko sem objavil Meti, da mislim oditi, ostrmela je, ter mi rekla, da nij prav, ako odpotujem. Trenotek potem, ko sem jo prosil, naj ostane še nekaj časa v Charmilles, izrekla je za pogoj, da gospod Flamerin odide še ta večer v Paris. Zdel se mi je ta pogoj, čuden, kakor brezdvomno tudi vam. Popoludne grem zopet k njej; silim jo, vprašujem jo. Več ko eno uro sem jo trafil, da je že rekla, da jo imam na raztezalnici. Konči sem jej vendar izvil tajnost; a priprosto trdenje mi nij bilo zadošta, hotel sem imeti dokazev. Da bi mi jih dala, obljubil sem jej slovesno, da se ne bom maščeval, da vam še omenil ne bom ničesa, nego odšel. A take obljube ne zavezujejo, in tudi jaz je ne izpolnim; — vi veste, kdo sem, in kaj ima gospod Flamerin od mene pričakovati. —

— Sem vas-li prav čula? vsklikne ona. Vi se boste maščevali nad gospodom Flamerinom, ker se osmeljuje, ljubiti gospico Holdenis in jo hoče za soprogo?

— Ta komedija je končana, odgovori on, in vam ne more več služiti. Toni se je tako dobro vedel, da je menjal z menoj; ponavljam vam, da vem vse, in da imam v rokah dokaz, da je vaš ljubimec.

Ona obstane, kakor bi bila okamnena, ne zaupajoča svojim ušesom in vprašajoča se, ali se jej sanja, ali je res. Kakor bi bila mašina, ponavlja: — Vi imate dokaz, da je Toni . . . !

Alfonz, ali ste pri pameti? — Kmalu se jej nekaj zjasni v duhu, teče k mizi, ter burno odpre šatulo.

— Prehitel sem vas, tu imate, kar iščete! jej deje gospod Mauserre; in pri teh besedah seže v žep, ter jej pokaže osodepolni rudeči papir.

Gospa Mauserre mi je pripovedovala, da je v tem trenutku čutila, kako se ji je duša razcepila v dva dela, v grozo neke perfidije, ki ji je prešinila domišljijo, in v veliko veselje, ko je videla, da jo gospod Mauserre še toliko ljubi, da je ljubosumen. Ko se po-

miri, potegne strastno roko za zvonec ter deje: — Gospica Holdenis ima priti sem; ona sama vam ima vse razodeti.

Koncem ene minute se prikaže Meta, in gospa Mauserre je ostrmela, kakor jaz poprej, zaradi urne premembe v Metinem držanji in obličji: čelo visoko, ustna stisnena, govor uren in kratek, pogled oster, vse držanje sploh tako, kakor ga ima osoba, ki naredi smel sklep in hoče imeti z osodo boj, ki ga če dobiti, na vsak način. Gospa Mauserre jo izprašuje nekaj časa z molčanjem.

— Poklicala sem vas, draga moja, jej reče, da mi poveste kaj novega o vašej zaroki.

— O katerej zaroki, gospa? s kom?

— Z gospodom Flamerinom. Ali nij bilo o njej govorjenje?

Sklepi se delajo in razdirajo v tem gradu z neslišano lehkoto. —

— To mi nij bilo znano gospa.

— Ali se ne setite, da ste imeli včeraj

z gospodom Flamerinom v parku intimen razgovor, da vas je prosil vaše roke, da ste se dogovorila, da mu boste pisali, in da se vaše pismo pokaže gospodu Mauserre?

— Jaz ne vem, o čem govorite, gospa.

— Vam-li jaz govorim? mi-li vi odgovarjate? nij-li res, da svi médve sestavili ta list, da svi sedeli pri tej-le mizi, da sem jaz držala pero, vi pa ste mi narekavali?

— Gospa, to se vam je gotovo senjalo.

Gospa Mauserre se približa Meti, ter jo pogleda v oči; takoj je zapazila njihovo dno, in to jo je ustrašilo. — Ah! gospodičina, jej reče, bojim se vas, kdo pa ste?

— Vi ste pa tudi malo preveč silni; deje gospod Mauserre soprogi. Kako morete hoteti, naj podpira sè svojim pričevanjem izjavo, ki je tako malo resnici podobna? Kaj še, ko bi bili vi gospico Holdenis prehiteli in se bili zgovorili z njo. . .

V tem trenutku stopim jaz v izbo in osupnene oči mi začno begati sem ter tja, hoteče ugeniti, kaka scena se igra med tem

človekom, ki je tako malo znal biti hladno-krven, pa med tema dvema ženskama, katerih ena je imela obraz kake blaznice, druga bledost in otrpnenost kakega kipa.

— Pridite Toni, mi kliče gospa Mauserre. — Zelo izredne stvari se gode tukaj. Mislite si, vi ste moj ljubimec, gospica Holdenis to trdi, gospod Mauserre pa verjame.

Jaz zagrabilim rudeči papir, ki mi ga je pokazala s prstom. Pregledavši ga urno, vskliknem: — Človek, ki si more domišljati, da je gospa Mauserre pisala ta-le list meni, je bore norec.

Gospoja Mauserre pride k meni, ter mi stokajočim glasom začne pripovedovati, kaj se je zgodilo. Gospod Mauserre naji zmoti: — Tukaj se ne bomo zgovarjali, mi deje glasom avktoritete, — potem reče žugajočim obrazom: — Odidimo; končati moramo svoj prepir tête-à-tête.

Gospa Mauserre se vsede med-nj pa med vrata. — Gospodičina, deje Meti, bodete-li

do konca trdili laž, ki spravlja dve življenji v nevarnost?

Jaz se obrnem proti Meti; a moj pogled se jej nij dal prenesti; bil je pa tudi brez dvoma tako strašan, kakor bi prišel izpod čela rudeče oblečenega rablja. Videl sem, kako je počasi začela strmeti. Mislil sem, da se jej bodo kolena uklonila, pa da bo pala na tla. A vendar se ji je posrečilo, da je ostala po konci. V svojej omotici je ohranila nekak teman ponos.

— Ne gledite me, gospa, deje gospe Máuserre, ki se ji je približala; ne govorite mi, inace ne obstanem ničesa.

Naj sem si še tako prizadevala, ljubiti vas mi nij bilo mogoče; vi ste bogati, jaz sem ubožna, vi ste lepi, jaz nijsem, in v vašej dobrosti je nekaj surovega. Več nego enkrat sem mislila, da storim dobro delo, ako vam ugrabim srečo, ki je krivično povračilo grde zmote, in katero vi preveč kazete. Včeraj zvečer mi vaše veselje nij go-

dilo, in odšla sem od tod z menj dobrim srcem, nego sem prišla.

Potem obrnovša se proti gospodu Mauserre: — Da, gospod, osveta, na katero mislite, bi bila zločin, kajti legala sem; toda, niste-li i vi legali, ko ste mi dali besedo, da me ljubite in da se ne boste osvetili?

Po teh besedah se izmuza od zidu, kamor je bila uprta, ter gre čez sobo, da bi prišla do vrat. Mimo mene idoča obupno zakriči ter jeclja: — Zakaj nijsem pred osmimi dnevi poginila v paladriškem jezeru!

Ko je bila odšla, se gospod Mauserre nekaj trenutkov ne gane; bil je brez barve, brez glasa. Je bil-li zadovoljen? je bil-li žaljen? Zdi se mi, da je bil oboje. Bil je v onem duševnem položaji, v katerem je človek, ki je našel napako v svojih računih, in ki še enkrat predelá vse adicije, povpraševaje se, kako se je mogel zmotiti, ob enem jezen na-se, a ipak vesel, da je v pravem ča-

su zmoto zapazil. Vprl je oči v tla. Vzdigne jih, ter ogleduje duri, skoz katere so ravnokar odšle in izginile za zmiraj sanje, katere je valjda obžaloval; domišljam si, da se je posvetoval, kako bi jih nadomestil: človeške natvore je pred praznoto groza. Ali pa morda še nij vedel, kje je? To pa je istina, da je streznovši se prišel k meni, me objel, ter mi dejal ginenim glasom: — Ali mi kedaj odpustite?

— Ne računite na to, mu odgovorim; obljubujem vam, da spišem knjigo z naslovom: O budalosti velikih mož. — Potem dostavim: — Tukaj je nekdo, čigar milosti vam je bolj treba, nego moje.

In, prijemši ga za roke, peljem ga k gospé Mauserre. Ona ga gleda dolgo s prečudnim smehljanjem, potem jej solzé zalijó oči in sune me v komolec, rekoč: — Zelo je treba, dá mu odpustim vse, dobri Toni, ker je hotel vas usmrtiti!

XII.

Vi ste tako prijazni, gospa, da mi pri-
poznavate talent; toda o mojej modrosti ste
vedno dvomili.

Jaz ne vem, kaj boste v kratkem o
njej mislili; na to, kar vam bom povedal,
sem bolj ponosen, nego na najboljšo svojo
sliko.

Gospod d' Arci je bil cel večer v mo-
jej sobi. Bil je podučen o vsem, in zago-
tavljam vas, da se mu noge niso dotikale tal.

— Hvalo bogu, strahu se nam nij bati,
mi reče. Tedaj je res, da hudobnež stori časi
delo, ki ga prevari. Istina, gospica Holdenis je
bolj dopadljiva, nego sem mislil: nehote je
združila, kar je bila hotela razdreti za zmiraj.
Kako, da nij vedela, da ljubosumnost živi dalje,
nego ljubezen, in da jo v nekaterih slučajih
zopet vzbudi? Le mislite si človeka, ki mu
blago nij čisto nič mar; ako pa začnete
vpiti tat! tat!, bode imel takoj roko pri
žepu.

— Pri tej stvari je še več, odgovorim

jaz, gospod Mauserre se je prepričal, da se človek svojim spominom ne odtegne tako lahko. Uže mislimo, da so mrtvi; mahoma pa pridejo — ne ve se odkod, ter nas zgrabijo za goltanec. Najboljše je, da se človek ne razpre z njimi.

— To je možno, odgovori on; a nam se je še po sreči izteklo.

Ah! ti rokovnica ti! — Pa si je počel zagrizeno roke meti.

Proti polnoči me zapusti. Vse to, kar se je v zadnjih štiri in dvajsetih urah zgodilo z menoj, me je tako zbegalo, da mi nij bilo moči spati; sklenem tedaj, da se ne bom vlegel na postelj. Hodil sem po sobi sem ter tja, in sklenil sem, da bodem to nadaljeval do jutra. Želel sem z vrha svojega stolpa gledati Metin odhod; mislil sem, da bom lagljeje dihal, ako bom svojim očesom izpred velike ostrožnice videl oditi kočijo, ki bo vzela soboj sovražnico mojega pokoja. A še je bil čas do odhoda; vzamem si „notes“ ter začnem čitati zgodovino svojega življe-

nja; a komaj eno poglavje sem dokončal; nij se mi uže več ljubilo listov obračati.

Hodil sem tedaj sem ter tja, hoteč misliti na Boabdilov plašč, ali na teorijo komplementarnih barv; a vse drugo mi je brodilo po možjanih. Pa sem se naslonil na okno. Ogledaval sem visoka drevesa, moleča svoje vrhunce proti zvezdatemu nebu, vrsto zmešanih streh in dva vetrokaznika, ki sta škripala zaradi vetra; — zdelo se mi je, da ta dva vetrokaznika, ta drevesa, te strehe občute veliko ginenje, katerega bi se rade kmalu iznebile, in da ima grad ostrmeli obraz kurnika, v kateri je zašla lasica.

Kmalu zaslišim praskati ob vrata; poslušam. Potrka se; jaz zakričim: — Kdo je? — Duri se odpro in prikaže se mi Meta Holdenis, oblečena v svojo sivo opravo in prsno zaveso iz tula, na katerej je običajno visel karneolast križec. To je bila njena jutranja toaleta; a zdelo se mi je, da je zavesa, ki jo je božala po licih, nova, da jo je ravnokar nalašč vzela iz kartona, da bi

meni delala čast. Zdela se mi je Meta skozi in skozi čisto nova, kakor bi je še ne bil nikdar videl. Mokri pogled se ji je svetil čudovite sladkosti; oči, ki so jokale mnogo, so se ravnoko raztegnile zaradi trpljenja. Čelo ji je plulo v luči; človek bi dejal, da je kerubin tuge ali kesa zlil na-nje kupo nebeške rose. Lepota je vedno sama sebi podobna. Nijena stvar se ne ponavlja brez prenehe, nego po postavah, ki imajo karakter; to so čevlji za iznenado.

Gospa, umeteljnik tudi pozna jezo, nevoljo, zaničevanje; a vest mu je čestokrat na razpolaganje. On meni, kakor Brindoisson, da je oblika velika stvar, in on odpušča zločinom, katere spremljajo lepi lučini vpljivi. Prva misel mi je bila, da sem vzel svinčnik, ter rekel čudnej osobi, ki me je obiskala po noči: — Ostanite tam, na pragu, držite se po konci in ne genite se, dokler vas ne narisam. — A urno spremenim misel: akopram se mi je videla čisto nova, vzbude se mi ipak spomini ter jo pozdravijo, klicaje jo po

imenu. Izpoznal sem instinktno lahko in gibko postavo, ki sem si jo bil stiskal v roke, dve roci, ki ste se mi bili položili na oči, usta, koja so stali poljubi ravno toliko kakor obljube.

Jaz obrnem glavo, da se mi je videlo, kakor da bi hotel reči: — Odlazite mi prej ko morete! — Ona odskoči; potem se osrči, stopi v sobo, ter zapre duri. Sama sva bila, jaz pa ona! Grajska ura je udarila dve.

— Kaj mi hočete? zavpijem jej robato. Ali ne vidite, da vas me je groza?

Ona pade na stol, položi komolca na mizo, pa začne zalita sè solzami in rado-darna s pridevniki, s kojimi me je ravnoko obsipala, nekaj, kar se običajno imenuje izpoved, to je besednat razgovor, poln nesoglasja in protirekov, iz katerih sem komaj razložil resnico od leži. Karkoli je rekla, verjela si je; to nij bila potuhnena duša, nego spridena vest; ker je šla rano v gimnastično šolo sofistike, pridobila si je tako ročnost, da je pregovorila vse, kar se ji je

zdelo. Gimnastika je dobra reč, gospa; a rabiti jo je treba diskretno. Ne trpite, da bi se učili vaši otroci ude zvižati si, niti na glavi stati; a tudi tega ne dovolite, da bi se jim vest tanjšala. Poprej tepec, nego komedijant! ako bodem kedaj oče, bo to moja maksima.

Meta se začne tožiti, govoreča o sebi kolikor mogoče trdo, risaje svoje obnašanje z najmenj usmiljenimi besedami. Deje mi potem, da ji je prišel gospod Mauserre naznanit svoj odhod, da jo je užalilo, da jo tako lahko zapušča, da se ji je njena koketerija (rabila je to besedo) uprla, da je takoj mislila na strašno porabljenje rudečega papirja, da jo je ta misel iz početka pretresla, da pa se ji je pozneje priljubila tako, da jo je objela slepo in nepremagljivo strastjo. Primerjala je fatalno siljenje, ki se mu je udala, nekej biri halucinacij in strahom namešanim potezanjem, katero učinja brezdnno na onega, ki mu stoji na robu; končno reče, da je to preskušnja, ki ji jo je bog poslal, da jo po-

niža, a da jo s tem nauči božjo krepost kesa, ki ji je bil dozdej nepoznat.

Tako je govorila. Ponavljam vam, to je bila sleparska vest, trak čez oči; oble so se trkljale, skakale, se križale v zraku. Toni Flamerin bi bil ploskal, ko bi ne bil užaljen.

— Dobro, sežem jej v besedo. Zanaprej poreče tat, ako ga kdo prime, da nij vedel, da krade. Sin, ki bode natepel očeta, se bo izgovarjal, da se mu je v glavi vrtilo. Ne kolnimo lupežev in morilcev; bog jih je zapeljal, da bi kesanjem postali popolnejši. Le ena točka me spravlja v zadrego: da nij dosta, da človek pregovori samega sebe, pregovoriti mora i sodnika.

Ona seže v žep, ter izleče list, ki ga je bila zjutraj dobila od očeta. — Glejte, to me je pogubilo! vsklikne.

Jaz vzamem list, ki je bil jako težak, ter urno pregledam prve liste. Gospod Holdenis je podaval v njem nove vesti o vsem golobnjaku, govoreč jej na dolgo in široko

o njenih mladih sestrah in malih bratih, zagotavljajoč jo, da Francelj, Tekla, Fanica, Karolinica, Jelica, Adinica vedno dobro napredujejo v idealnosti. — Misli si, je dostavil, da je mali Stanko onidan pogledal nebo, ki je bilo čisto, kakor tvoje srce, ter vskliknil: Dober dan, ljubi bog! Ta najivni pozdrav je genil do solz mene in tvojo ljubo mater.

Akopram sem se zanimal za malega Stankota, čital sem vendar z večjo pazljivostjo zadnjo stran lista, kjer se nij več o njem govorilo. Bila je tako-le sestavljena:

„Zaupne izjave našega dragega angelja spravile so nas v neizrazljiv strah. Naj dobro preudari, predno se odloči in odpahne krasne perspektive, ki se mu odpirajo pred očmi. Ti nam zaupno praviš, da ti je srce vjeto; jaz ti odgovarjam: Ne verjemi lehkomišljeno svojemu sercu, drago dete. Ker sva tako daleč narazen, mi je težko ti svetovati; toda, morem-li dopustiti, da bi nebo odločilo našej Meti za soproga umetelnika, ki nema drugega boga, nego svoj talent, in dovoli mi dostaviti:

človek, ki se je nevredno vedel proti tvojemu, mu bode-li kedaj pomagal? Čim bolj mislim na kombinacijo okolnostij, ki jih je prouzročila božja previdnost, da si izpoznala gospoda Mauserre, timbolj izpoznavam v njih tajnosten svét najvišje modrosti, ki ga je dala tebi in temu distingiranemu človeku; gotovo namerava sčistiti mu srce, ter mu pokazati, kako se uživa imetje. Brezbožneži pripisujejo vse slučajju; pravim ti, da nij slučajja. Bog te je očividno izbral, da pokaže svetu svojo luč; ali bi ne bilo pregrešno od tebe, ko bi odbijala visoki stan, h kateremu se mi zdi, da te vabi, in rajša poslušala nepremišljeno nagnenje tvoje romantične domišljije? Dragi angelj, premisli dobro, in pri tem premišljevanji ne pozabi tvojega ubogega očeta, ki te ljubeznjivo objema.“

Učín, ki ga je imel ta list ná-me, je bil ta, da sem skušal svoj srd ohladiti sladkim veseljem. Dolgo uže nijsem čítal gospod Holdenisove proze, in té male teorije o pre-

vidnosti, zdelo se mi je, da se čisto strinjajo z njegovim predestinacijskim obrazom.

— Čemu ste mi pokazali ta list? vprašam Meto. Je-li moči, da je mogla imeti ta bore zaplata papirja najmanjši vpljiv na vaš odlok? Zakaj niste tako-le storili?

Pa raztrgam vseh osem listov v majhne koščke. Vesel sem bil, ko sem videl letati po zraku roj teh ljubeznjivih metuljčkov.

— Hotela sem vam pokazati, mi odgovori, da je videz časi prevarljiv. Naenkrat nehá, a kmalu si pomaga iz te zadrege. Povesi oči, ter zopet začne: — Ali vam ne dokazuje to, da, akopram se vam je zdelo, da sem vam nezvesta, vam je moje srce vedno udano bilo? — Potem, ne da bi me pustila izpregovoriti kako besedo, začne mi silovito pripovedovati, da me je vedno ljubila, da se zarad mojega odhoda iz Genève nij mogla tolažiti, da ji je moja podoba ostala utisnena v srce, da je prišla v Charmilles zato, ker ji je Harris zagotovil, da mene tam dobi. Potem začne tožiti, da jej

jaz nijsem nikdar kazal prave ljubezni, in da nij nikdar mogla prav izpoznati mojih občutkov do nje. Rekla je, da sem se proti njej posluževal vedno prav malomarnega tona, in da si nij bila nikdar sigurna, da-li jo ljubim. Moja izjava na pokopališči, rekla je, jo je vznemirjala; odobrajóča gorečnost gospoda Mauserre, hotela je vzbuditi v meni ljubosumnost, ne da bi bila previdela žalostne nasledke, ki bi jih to igranje znalo imeti. — Z eno besedo, dejala je, vi ste veliko uzrok pri tem, kar se je zgodilo, in še včeraj, po najinem rendez-vous v parku, sem se izpraševala, da-li ste resnobni, in da-li ne boste zagrabili prvega izgovora, znebiti se besede, ki ste mi jo dali.

Pri teh besedah odidem humorističnim smehom, ter sedem v fauteuil, kolikor mogoče daleč od nje: — To je preveč, draga moja, rečem jej.

Videli boste, da sem jaz zločinec, da sem vam bil nezvest, da sem vas izdajal; da sem oni večer vas objel, potem pa na vso

moč tekel, ter drugej ženski ponujal srce in usta. Ali bi ne mogli biti enkrat odkritosrčni, da bi mi priznali, da, če ste bolj občutljivi, nego nežni, ste še bolj čestilakomni, nego občutljivi? Tajnost vašega vedenja je v cigankinih besedah. Priznajte, da ženske vašega značaja lové dve zveri na enkrat, in da se je vam poljubilo nameriti enkrat na kunca, ki sem jaz, vaš sluga, drugopot na zajca, ki se je imenoval zdaj baron Grúneck, zdaj gospod Mauserre. Zajec vam je ušel; dvomim, da bi vjeli kunca. —

Ona zakriči, ter me sili, naj molčím, naj ne napadam njene ljubezni; končno pa ipak prizna, da je v mojem govoru bilo nekaj resničnega. — Eh bien! da, jaz izpovnavam, vsklikne trgajočim glasom, da sem imela še včeraj dve duši, ki sti se tepli v meni. Bogu bodi hvala, ena je propala, nesreča je treščila va-njo; zdaj živi v meni le še ona, ki ljubi vas, ki je popolno vaša.

Tri sekunde pozneje pade na kolena pred-me, ter se me oklene okoli nog, a ko

se je oprostim, me strastno prime za obe roki. Ko bi vam mogel popisati vzburjenost njene zgovornosti! Delala mi je najnežnejše, najstrastnejše izjave, katere ponavljati bi od mene ne bilo dostojno; rekla mi je, naj vem, da me moli; ako mi je delala neodpustljive krivice, bode celo svoje življenje porabila za to, da jih popravi, ako jo pomilostim; da me tako ljubi, kakor še nij nikoli kaka ženska moškega ljubila, da jaz še slutil nijsem groznega navdušenja in vdanosti, ki ju je imela in še ima do mene; da živi in diše le le za-me; da sem jaz njeno vse, njen svet, njen vzor, njen bog.

Vem da riskujem, gospa, imenovan biti od vas budalast človek, a ipak vam trdim, da je bila v tem trenutku nad vse lepa, tako čudno lepa, da sem časi mislil, da je hudiček, časi pa, da je angelj. Bolest in strasti ravnoko modelirali njeno obličje, kakor kiparjev prst izobražuje mehko ilovko; na vratu, na licih, na čelu igrale so si luči in sence, katerih tajnosti jaz do zdaj nijsem iz-

našel. V živahnosti njenega gibanja razvezali so se jej lasje ter jej vihrali po plečih. Tudi prsna zavesa ji je prišla iz reda ter je dajala mojemu pogledu nevarno svobodo. Ustna so jej gorela; njene mokre oči so počivale v mojih. Rekale so mi razločno: — Ali ne vidiš, da sem popolno tvoja. Stori z menoj, kar se ti rači! — Rekale pa so tudi a parte: — Ako te izkušnjava premaga, imel me boš, in jaz bodem tvoja so-proga.

Gospa, ta trenotek je bil kritičen. Bil sem zelo gánen, dihal sem na glas, po glavi se mi je bliskalo, in boga me, da ne vem, kako bi se bila ta scena končala, ko bi ne bil kar naenkrat Gospa, kar naenkrat je začel grajski petelin na vse grlo peti; njegov glas je bil čist, presunljiv, metalichen in vojnemu klicu podoben, da sem padel v fauteuil. Prikaže se mi v mislih oče na smrtnej postelji; gleda me. Petelin zapoje iz nova; jaz zaslišim beauneskega sodarja klicati mi: — Toni, življenje je boj;

ne zaupaj svojemu ganenju! — In, ko petelin zapoje tretjikrat, uprem trdo oči v Meto; zdelo se mi je, da so njene svitle oči podobne onim lepim afrikanskim jezerom, ki imajo azurno vodo, a v katerih bivajo krokodili.

Meta me bojazljivo pogleda, izpraševaje se, kaj bom li storil. Jaz jo nežno odrinem, vstanem, ter tudi njo silim, naj stori taisto; primem jo za roke, grem po sobi z njo, odprem duri, ter jej pokažem s prstom koridor. Ona pade v omotico, a namah se premaga. Tresoča z rokama lase, zakriči mi profetičnim glasom, in kakor bi jo bila hipoma napala Sibilina besnost: Prokleta bodi ženska, ki jo boš ljubil! — To izgovorivša zgine kakor fantôm.

Tri ure pozneje zapusti Charmilles, kjer je pustila nekaj olajšanih src in deklico, ki se nij dala utolažiti. Ko ubogi otrok zagleda, da se premika kočija, ki odnese guvernanto, začne na vso moč kričati.

Je-li treba dostaviti, da sta ste gospod in gospa Mauserre poročila? Lulu nij dobila druge učiteljice, nego svojo mater, ki je zarad tega, kar je doživela, postala menj zaupljiva, a tudi malo menj lena. Gospod Mauserre je stopil v politično življenje nazaj, s tem, da je postal poslanec; on sedi v zbornici v naj pametnejšem oddelu desnega središča, kjer pa votira časi tudi zoper vlado. Nij dolgo, kar sem čul, da ima dobiti veliko službo.

Neko noč pretekle zime sem se peljal od Lijona v Valence prijatelja obiskat. Bil sem od Perrache naprej sam v vagonu, katerega luč je slabo brlela. Potegnem si kučmo čez oči, ter se naslonem, da bi zaspal, pa ustopijo v Terreauxu tri ženske v voz. Po njihovej noši sem izpoznal, da so protestantovske dijakonese, in po nekaterih besedah, ki sem jih vjel, sem izvedel, da gredo na Italijansko vodit protestantsko učilnico. Bile so mlade, in zelo zgovorne. Obraz stisnen v kožuh, sem se delal, kakor bi

ne bil živ; a bog vedi, da sem ipak poslušal.

Zdela se mi je ena malo starejša, in bržkone je bila opatica onih dveh; akopram je bil njen glas sladak, izraževal je ipak nekako avktoriteto. Kar se tiče zadnje vojske, dejala je, da so Francozi ljubeznjiv, a zelo nemoraličen in spriden narod; pripovedovala je nadalje, da je bila učiteljica v nekej francoskej hiši, kjer se je nahajal imeniten slikar, da ji je bil od prvega dne, ko je tja prišla, nagnen, pa da jo je oče njene gojenke na vsak način hotel odpeljati, da sta si hotela ta dva zaljubljena petelina iz ljubosumnosti razkav sati goltance in da je morala, da bi se jih iznebila, ubežati po noči skozi tisoč nevarnostij, iz katerih jo je pa božja milost rešila.

Ko pride voz v Valence, neha pogovor. Mlajši dve sijonski hčeri ste spali spanje nedolžnosti; tretja, ki je tako dobro govorila, je z napol zaprtimi očmi senjala o svojej minulosti, ali bodočnosti. Preden stopim iz

vagona, se nagnem k njej, in v živahno osupnenje jej recitiram prva dva verza Tulskega kralja, katera sem — Goethe mi odpusti! — malo retuširal: „V Tulu je bila miška, jej rečem na uho, ki je legala do smrti.“

Es war ein Mäuschen in Thule,
Das log bis an das Grab.

Prašali me boste, gospa, se-li še spominjam te miške, in če se je spominjam v dnu srca . . . To je moja skrivnost; ugenite. Prosili me boste tudi, naj svojo povest končam, kajti vi ne ljubite povestij, ki nemajo konca. Moja dokazuje, da je treba vedeti, kaj pomeni petelinje petje; da bi me oče ne bil naučil te lepe vednosti, živel bi denes morebiti sè zelo distingirano, a zelo nevarno tovarišico. Končno pa vam moja povest še razlaga, zakaj sem tako nezaupen, ko mi ponujate deklico, ki ima nebeške oči. Obstajam vam, da nebeškim očem ne zaupam; treba jih je pogledati iz blizka in sicer do dna. Bog vas blagoslovi, gospa, ki nemate

dveh duš, in naj naji obvaruje za zmiraj
polzečih tal, potov, ob katerih so brezdna,
nestanovitne volje, ekvivoknih značajev, zmo-
tenih src in tenkih vestij!

K o n e c .

